

ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΓΝΩΜΑΤΟΡΑ ΑΘΗΝΩΝ - ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΕΤΟΣ 30^{ΟΝ} ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1957 ΤΕΥΧΟΣ 19

ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΔΙΗΜΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΝΙΣΥΡΙΩΝ

ΑΘΗΝΩΝ—ΠΕΡΑΙΩΣ «Ο ΓΝΩΜΑΓΟΡΑΣ»

	Πρόεδρος : Κ. ΜΟΥΡΑΣ	Δ. ΚΕΝΤΡΗΣ	
ΕΚΔΟΤΙΚΗ	Αντιπρόεδρος : Κ. ΓΙΑΝΝΙΑΔΗΣ	Ι. ΠΑΡΘΕΝΙΑΔΗΣ	
ΕΠΙΤΡΟΠΗ		Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ	
	Γραμματέας : Α. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΔΗΣ	ΜΕΛΗ : Α. ΓΙΑΝΝΙΑΔΗΣ	
	Ταμίας : Ν. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ	«Ο Πρόεδρος «ΓΝΩΜΑΓΟΡΑ»	«Αθηνών
		» » «ΙΩΑΝΝΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ»	»
		» » «ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΘΕΡΜΙΑΝΗΣ»	»
ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ :	Κ. ΜΟΥΡΑΣ - ΠΑΥΛ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ - Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΔΗΣ		
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ :	ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ἀριθ. 46, Γ' ὁδός ἀριθ. 110 — ΑΘΗΝΑΙ		
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ :	Νέα Ὑόρκη : Ἰάκωβος Καραβάκης. Ρόδος : Γ. Κουμέντος. Κῶς : Α. Παληθίδης		
	Νίσυρος : Νικ. Διακομιχάλης		
ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ :	Ι. Παυλίδης — Π. Γ. Σακελλαρίδης		
ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΡΧ. 60—	ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΟΛΛΑΡΙΑ 3—	ΑΕΡΟΠ. ΑΠΟΣΤ. ΔΟΛΛ. 5	

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἀγάπησαν τὴν Νίσυρον (Κύριον ἄρθρον)	Σελ. 1
Συλλογικαὶ Ἀνακοινώσεις	» 2
Κρίσεις καὶ Σχόλια	» 4
Ἡ παρούσα κατάστασις τοῦ Ἡφαιστείου τῆς Νισύρου — Ὑπὸ Δρος. Καθηγ.	
Γ. Γεωργαλά	» 7
Λαογραφικά σύμμεικτα Νισύρου — Ὑπὸ Μητροπολίτου Κῶ Ἐμμανουήλ	» 11
Τρεῖς βδομάδες μετὰ τὸ λαὸ τῆς Νισύρου — Ὑπὸ Ἀναστ. Καραναστάση	» 13
Ἡ Μάντρα τοῦ Πονηροῦ — Ὑπὸ Δρος. Μιχ. Τσατσαρώνη	» 16
Νισύρικο Δημοτικόν	» 16
Ὁ ἔφηβος τῆς Νισύρου — Ὑπὸ Λαζ. Κοντοβεροῦ	» 17
Ἀπ' ὅτι θυμᾶμαι—Ὑπὸ Ν. Σακελλαρίδῃ	» 24
Παλὸν Νισύρικο Νανούρισμα	» 24
Νομικὰ ἔθιμα τῆς Δωδεκανήσου — Ὑπὸ Ὁδ. Σακελλαρίδῃ	» 25
«Κατάρ» (Δημοτικὸ νανούρισμα)	» 26
Πάνδημος ἀναφορὰ τῶν Νισυρίων πρὸς τὸν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος.	
(Ἀναδημοσιεύσεις ἐκ τοῦ Δωδεκανησιακοῦ ἀρχείου)	» 27
Νισύρικο Δημοτικόν	» 28
Ἱστορικὰ ἐγγραφα Νισύρου — Ἐπιμέλεια : Κ. Σακελλαρίδῃ	» 29
Περιγραφή παλαιοῦ Νισύρικο σπιτιοῦ — Ὑπὸ Δ. Α. Στρίκη	» 32
Νισύρικο Μοιρολόγι	» 37
Νισυριακὴ ποίησις :	
Δημοτικά	» 38
Ἰωάννης Λογοθέτης	» 40
Δημήτριος Μπαλαλάς	» 42
Ἀθηνᾶ Φαναριώτου — Φιλίππου	» 43
Γιάννης Οἰκονομίδης	» 44
«Ὁ Παλιὸς Νισύριος» (Μιχαὴλ Παρθενιάδης)	» 45
Κώστας Σακελλαρίδης	» 46
Γειτονικὲς Φιλοφρονήσεις καὶ Νισυριώτικες αὐτοσυστάσεις. — Ὑπὸ Σταυρ.	
Μάνεση	» 47
Κωνσταντίνος Μαντουδάκης (Νεκρολογία)	» 48

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΤΩ ΝΟΜΩ

ΕΚΔΟΤΗΣ : Ὁ Σύλλογος Νισυρίων «Ο ΓΝΩΜΑΓΟΡΑΣ»

Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου : Ν. Μπουλαχάνης - Ἀρμοδίου - 6

ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΝΙΣΥΡΙΩΝ
ΑΘΗΝΩΝ — ΠΕΙΡΑΙΩΣ «Ο ΓΝΩΜΑΓΟΡΑΣ»

ΑΓΑΠΗΣΑΝ ΤΗ ΝΙΣΥΡΟ

Αὐτὲς τὶς χαρούμενες μέρες τῶν ἑορτῶν τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ καινούργιου χρόνου, ἡ σκέψη μας περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ στρέφεται στὸ Νησί μας, στὴ ζωὴ του, στὴν Ἱστορίαν του. Ζυμωμένη μὲ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Νησιοῦ μας, ξεπηδᾷ ἡ μορφή τοῦ ἀνώνυμου ξενητεμένου Νισύριου καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλωμε κάνομε τὴ σκέψη καὶ τὴν ἐρώτησι : Τί θὰ ἦτο ἡ Νίσυρος χωρὶς αὐτόν ; καὶ μᾶς δημιουργεῖται ἡ ἀνάγκη νὰ τοῦ διατρανώσουμε τὴν ἀναγνώριση, τὴν εὐγνωμοσύνη ἀπὸ τὶς στῆλες τοῦ πανηγυρικοῦ αὐτοῦ τεύχους τῶν ΝΙΣΥΡΙΑΚΩΝ ΧΡΟΝΙΚΩΝ, νὰ τοῦ προσφέρωμε μὲ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ καινούργιου χρόνου αὐτὸ τὸ μικρὸ δῶρο.

Φυσικὸ φαινόμενο εἶναι ἡ ἀγάπη στὴ γενέτειρα. Χαρὲς καὶ πίκρες τῆς παιδικῆς ζωῆς, ζυμωμένες μὲ λογίων λογίων ἀναμνήσεις, κρατοῦν αἰχμάλωτο τὸ συναίσθημα μέχρι τὰ γηρατειὰ καὶ τὸ προσανατολίζουν στὶς παλῆες εἰκόνες ποὺ κι' αὐτὸς ὁ χρόνος δὲν στέκεται ἱκανὸς νὰ σβῆσῃ ἀπὸ τὴ συνείδηση. "Αἴψυχα βράχια τῆς ἀκρογιαλίας, στενὰ σοκάκια, πλαγιὲς καὶ μονοπάτια, ἐξωκκλησία καὶ τοπικὰ πανηγύρια γίνονται οἱ χάνδρες τῆς ἀλυσίδας τῆς ἀγάπης ποὺ ἀγκαλιάζει τὸ μορφὸ νησί καὶ ποὺ κρατᾷ τὸν ξενητεμένο σφιχτοδεμένο μαζί του. "Ἐνα μαρτύριο νοσταλγίας συντροφεύει τὴν ἀγάπην του γιὰ τὸ νησί, μιὰ ἀγάπην, ποὺ στὴν περίπτωσιν τῆς δικιά μας μετουσιώθηκε σὲ ἔργα, πῆρε «σάρκα καὶ ὀστά» καὶ ποὺ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ καὶ μόνο, ἔπαψε νὰ θεωρῆται «κοινοτυπία» ἢ «μεγάλος λόγος» ἢ ἀγάπην γιὰ τὴ γενέτειρα, ἢ ἀγάπην πρὸς τὴ Νίσυρον. Φτωχοὶ μετανάστες στὴν ὀλότητά τους σὲ μιὰ ἡλικίαν ποὺ ἡ ὠριμότητα δὲν εἶναι νοητὴ, ἀντιμετώπισαν τὴν σκληρότερην βιοπάλην, φάγαν τὸ πικρότερον ψωμί γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ δώσουν τὴ βοήθειαν γιὰ τὴν ὁποίαν καὶ ξενητεύτηκαν, στοὺς γονιούς καὶ τὰ μικρότερα ἀδελφία στὸ νησί. Στὴν σκληρὴ μάχην ποὺ ἄρχισαν μὲ τὴ ζωὴ δὲν ξέχασαν τὴν πατρίδα ἀλλὰ, σὰν γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τὴν μετέφεραν μέσα στὴν καρδίαν τους. Στὶς μικρὲς παροικίαις ποὺ δημιουργοῦσαν στὴν ξενιτειὰ ἰδρυσαν σωματεῖα μὲ τὸν πῖδ' εὐγενικὸ σκοπὸ. Τὸ σκοπὸ τῆς ἀλληλοβοήθειας καὶ ἀγαθοεργίας μεταξὺ τῶν Νισυρίων καὶ ποὺ εἶχε σὰν ἐπακόλουθον τὴν ἐνίσχυση τῶν αἰσθημάτων ἀλληλεγγύης μεταξὺ τῶν μελῶν τῶν παροικιῶν, τὸ ἀνέβασμα τῆς συλλογικῆς προσπάθειας, τὴν εὐγενικὰ ἄμιλαν γιὰ προσφορά, γιὰ θυσίαν καὶ τὴ συγκέντρωση τῆς προσοχῆς στὶς ἀνάγκαις τοῦ ἀγαπημένου τῶν νησιοῦ. Καὶ μόνον τὰ ὀνόματα τῶν Συλλόγων μας εἶναι ἱκανὰ νὰ πείσουν τὸν καθένα πῶς δὲν ὑπάρχει ὑπερβολὴ στὰ λόγια ποὺ σκοπὸν ἔχουν νὰ ἀποτίσουν τὸν ἐλάχιστον φόρον τιμῆς στὸν ἀνώνυμον συμπατριώτην μας, τὸν ἀφανῆ μετανάστην ποὺ κουβάλησεν τὸ λιθαράκι γιὰ νὰ φθάσουμε στὰ σοβαρὰ ἔργα τῶν Συλλόγων μας. "Ο «ΟΜΗΡΟΣ», ἢ «ΠΟΡΦΥΡΙΣ», ὁ «ΓΝΩΜΑΓΟΡΑΣ», ὁ «ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ», ἢ «ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΘΕΡΜΙΑΝΗ», ποῖος μπορεῖ νὰ πῇ πῶς δὲν ἀποτελοῦν τὴ φυσιογνωμίαν τῆς Νισύρου, πῶς δὲν δημιούργησαν γιὰ τὴ Νίσυρον ἔργα πολιτισμοῦ ποὺ συγκράτησαν τὴ ζωὴ της σ' ἓνα ζηλευτό, συγκριτικὰ μὲ τὰ

ΣΥΛΛΟΓΙΚΑΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Σύλλογος «ὁ Γνωμαγόρας» Ἀθηνῶν.

Ἡ κληθεῖσα διὰ τὴν 1 Δεκεμβρίου 1957 Συνέλευσις παρὰ τοῦ Δ.Σ. τοῦ Συλλόγου τῶν Νισυρίων Ἀθηνῶν Πειραιῶς «ὁ ΓΝΩΜΑΓΟΡΑΣ», ἀνεβλήθη καθ' ὅσον δὲν ἐγένετο ἀπαρτία. Τὸ Δ.Σ. προτίθεται νὰ καλέσῃ τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου εἰς τακτικὴν Γενικὴν Συνέλευσιν ἐντὸς τοῦ προσεχοῦς μηνὸς Ἰανουαρίου καὶ θὰ καταβάλλῃ πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως προσέλθουν εἰς αὐτὴν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα μέλη, καθ' ὅσον τοῦτο θεωρεῖ ἐπιβεβλημένον, δεδομένου ὅτι ἀπὸ μακροῦ καὶ παρὰ τὸ Καταστατικὸν ἔχει νὰ πραγματοποιηθῇ τακτικὴ Γενικὴ Συνέλευσις. Εἰς τὴν προσπάθειάν του αὐτὴν τὸ Δ.Σ. θέλει νὰ ἐλπίζῃ ὅτι θὰ βοηθηθῇ ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, διὰ νὰ κατορθωθῇ νὰ δοθῇ ὁ ἐπιβαλλόμενος ὑπὸ τοῦ Καταστατικοῦ ρυθμὸς εἰς τὰ Συλλογικὰ μας.

Τὸ Δ.Σ. ἀπεφάσισε νὰ πραγματοποιήσῃ καὶ ἐφέτος μίαν πρωτοχρονιάτικην ἑορτὴν τῆς «Β α σ ι λ ὀ π ι τ τ α ς» καὶ νὰ καλέσῃ τὴν Νισυριακὴν παροικίαν Ἀθηνῶν Πειραιῶς, καθὼς καὶ κάθε φίλον τῆς Νισύρου νὰ συνεορτάσουν μετὰ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ καινούργιου χρόνου μέσα εἰς τὴ γνωστὴ μας «Νισύρικη ἀτμόσφαιρα». Ἰδιαιτέρα σημασία δίδεται ἀπὸ τὸ Δ.Σ. διὰ κάθε συγκέντρωσιν τῆς παροικίας, καθ' ὅσον πιστεύει πὼς διὰ τῶν συγκεντρώσεων αὐτῶν τονοῦνται τὰ αἰσθήματα φιλίας τοῦ ἑνὸς Νισυρίου πρὸς τὸν ἄλλον, ἀναβαπτίζονται τὰ αἰσθήματα ἀγάπης πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα καὶ προωθεῖται μετὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἕνας ἀπὸ τοὺς βασικώτερους σκοποὺς τοῦ Συλλόγου μας, ὁ σκοπὸς : νὰ φέρῃ τοὺς Νισυρίους κοντὰ εἰς τὸν Σύλλογον καὶ διὰ τοῦ Συλλόγου πλησιέστερα πρὸς τὰ ζητήματα τῆς γενέτειρας. Ἡ ἑορτὴ τῆς Β α σ ι λ ὀ π ι τ τ α ς θὰ πραγματοποιηθῇ τὴν δευτέραν Κυριακὴν τοῦ Νέου Ἑτους καὶ θὰ γνωστοποιηθῇ δι' εἰδικῆς προσκλήσεως πρὸς πάντας ἐγκαίρως.

Ἀπολογισμὸς Συλλογικῆς περιόδου : Ἰουνίου 1956 μέχρι Δεκεμβρίου 1957.

Ἡ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Ἀρμοδίου Γιαννίδη ἀπελθούσα Διοίκησις τοῦ Συλλόγου παρέδωκεν ἀποθεματικὸν 26 χρυσῶν λιρῶν Ἀγγλίας καὶ κατέλιπεν ὀφειλὰς πρὸς τρίτους δραχμὰς 3.486,75 ἥτοι 2.815,75 πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ λ)σμοῦ ἀνεγέρσεως τοῦ μηχανοστασίου τοῦ ἡλεκτροφωτισμοῦ εἰς Νίσυρον καὶ δραχμὰς 670 ὀφειλὴν πρὸς τὸν τέως πρόεδρον.

Τὸ νέον Δ.Σ. ἔταξε ὡς πρώτην φροντίδα του, τὴν προώθησιν τῆς ἐπανεκδόσεως τοῦ ὄργανου τοῦ Συλλόγου, τοῦ περιοδικοῦ ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, καθ' ὅσον ἐπίστευεν καὶ πιστεύει ὅτι δι' αὐτοῦ θεραπεύονται ὕψιστα συμφέροντα τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος, ἀναγόμενα εἰς τὴν Συλλογικὴν δραστηριότητα καὶ ἐμπίπτοντα εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ Συλλόγου. Πρὸς τοῦτο ἐχρηματοδότησε τὴν ἐκδοσιν δι' ὅλων τῶν διαθεσίμων τοῦ Ταμείου του, μετὰ τὴν ἐξόφλησιν τῶν προμνησθεῖσάν ἀνειλημμένων ὑποχρεώσεων. Δὲν ἀπέβλεπε μόνον εἰς τὴν ἐπανεκδοσιν τῶν Ν Χ τὸ Δ.Σ., ἀλλὰ ἐμε-

ἄλλα νησιά, σημεῖο, στὰ σκοτεινὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς. Σκοπὸς μας βέβαια στὸ ἄρθρο αὐτὸ δὲν εἶναι νὰ ἀναλύσουμε τὸ ἔργο κάθε Συλλόγου μας, μὰ νὰ ἀναφέρωμε μιά ἀπὸ τὶς σοβαρώτερες ὑπηρεσίες πού ὁ ἀνώνυμος ξενιτεμένος Νισύριος προσέφερε μέσα ἀπὸ τὴ Συλλογικὴ προσπάθεια στὴ γενέτειρα, χωρὶς νὰ θέλωμε νὰ παραλείψωμε τὴν βασικὴ συμβολή του στὴ διαβίωση τὴν ἀξιοπρεπὴ μετὰ τὰ ἐμβάσματά του, πού αὐτὸ καὶ μόνο εἶναι ἀρκετὸ νὰ τοῦ ἀναγνωρίσῃ αἰῶνια εὐγνωμοσύνη καὶ ἀγάπη. Μιά συμβολικὴ τιμὴ, μιά συμβολικὴ ἀναγνώριση θάπρεπε νὰ γίνῃ στὸν ἀνώνυμο Νισύριο μετὰνίστη, πού νὰ παραδοθῇ στὶς γενεὲς τὶς νεώτερες, πού νὰ τοῦς θυμίζῃ πὼς ὁ νεαρὸς Νισύριος πού μέσα σὲ μιά ἀτμόσφαιρα λύπης μετὰ τὶς ἐλάχιστες ἀποσκευές του ἄφηνε τὸ νησί καὶ ξενιτεύονταν, αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος πού συγκράτησε ἀπὸ τὴν ἐρήμωση τὸ φτωχὸ καὶ ὁμορφὸ νησί, αὐτὸς εἶναι πού τοῦ δημιούργησε τὰ ἔργα πολιτισμοῦ πού ὑπάρχουν γύρω. Ἐνα μνημεῖο ἀπάνω στὸ λιμάνι τοῦ Μανδρακίου τοῦ ἀξίζει.

λήθησε τὰ πρόβλημα τῆς βελτιώσεως τῆς ἐκδόσεώς των, ὥστε νὰ ἀποτελέσῃ τοῦτο ἐν περιοδικὸν ἄξιον τοῦ ὀνόματός του. Πρὸς τοῦτο συνεκρότησε πολυμελὴ Ἑκδοτικὴν Ἐπιτροπὴν ἐξ ἐπιλέκτων μελῶν τῆς παροικίας μας ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεὶ, ἥτις ἐπελήφθη τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ μετὰ πᾶσαν πρωτοβουλίαν μετ' ἀποτελέσματος νὰ ἔχωμεν τὰ γνωστὰ εἰς πάντας ἐξαιρετικὰ ἀποτελέσματα. Νὰ ἔχωμεν πραγματοποιήσῃ ἐπτά ἐκδόσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἀνὰ χεῖρας πανηγυρικὴ ἔκδοσις, τὴν μίαν καλυτέραν τῆς ἄλλης, κατὰ κοινὴν δὲ ὁμολογίαν τῶν δυναμένων νὰ ἔχουν ἐγκυρον γνώμην, τὰ «Ν Χ». ἀποτελοῦν ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα περιοδικὰ, τῆς μορφῆς των, ποὺ ἐκδίδονται εἰς τὰς Ἀθήνας.

Τὰ «Ν Χ» ἀποστέλλονται εἰς 750 περίπου Νισυρίους ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 400 εὐρίσκονται εἰς τὴν ἑξωτερικὴν καὶ συγκεκριμένως οἱ 390 εἰς Ἀμερικὴν. Ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς καὶ μόνον εἶναι ἱκανὸς νὰ καταστήσῃ σαφὲς ποῖαν ἀποστολὴν ἱερὰν ἐπιτελεῖ τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου μας καὶ πόσον ἐπιβάλλεται εἰς πάντας νὰ συμβάλωσιν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς τῆς ἐκδόσεώς του.

Ἀπὸ Ἰουνίου 1956 μέχρι Δεκεμβρίου 1957 τὸ Δ.Σ. διωργάνωσε τὰς ἀκολουθούσας συγκεντρώσεις μετ' σκοπὸν τὴν δημιουργίαν ἀφ' ἑνὸς εὐκαιρίας διὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν μελῶν τῆς παροικίης πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν μεταξὺ των δεσμῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἀνάπτυξιν τῶν οἰκονομικῶν πόρων τοῦ Συλλόγου μας.

α) 2/6/56. Παραμονὴν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Νικήτα τοῦ Νισυρίου ἀρτοκλασίαν εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν Ἁγίου Γεωργίου Κυψέλης καὶ βραδυρὸν κοινὸν δεῖπνον.

β) 12/1/57. Ἑορτὴν τῆς «ΒΑΣΙΛΟΠΙΤΤΑΣ ΤΟΥ ΓΝΩΜΑΓΟΡΑ» μετ' ἐνίσχυσιν τῆς πρωτοχρονιάς 1957 εἰς τὸ κέντρον ΨΑΘΙΝΗ ΦΩΛΙΑ, Ἰθάκης 5 εἰς Ἀθήνας.

γ) 21/2/57. Ἑτησίαν χοροεσπερίδα εἰς τὸ κέντρον «ΑΛΣΟΣ» τοῦ Πεδίου τοῦ Ἀρεῶς.

δ) 20/6/57. Παραμονὴν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγ. Νικήτα τοῦ Νισυρίου, ἀρτοκλασίαν ὡς ἀνωτέρω παράγραφος (α).

Τὸ Δ.Σ. παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν του δὲν κατώρθωσε α) νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν Τακτικὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τὴν προβλεπομένην ὑπὸ τοῦ καταστατικοῦ, β) νὰ διοργανώσῃ ἐκδρομὴν τινα διὰ τὴν ὁμαδικὴν ἀναψυχὴν τῶν μελῶν του. Θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ ἀναφέρωμεν τὰς δύο ἀνωτέρω ἀδυναμίας τοῦ Δ.Σ. καθ' ὅσον πιστεύομεν ὅτι, ἡ πραγματοποιήσις αὐτῶν, μίαν φορὰν τοῦλάχιστον κατ' ἔτος, ἐπιβάλλεται.

Ἀποβλέποντες εἰς τὸ νὰ ἐνημερώσωμεν τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν, γνωρίζομεν ὅτι τὸ καθαρὸν ὑπόλοιπον εἰς τὸ Ταμεῖον μας ὑπερβαίνει τὸ ποσὸν τῶν 28.000 δραχμῶν. Γενικῶς δὲ ἐὰν συμπεριλάβωμεν εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τοῦ Συλλόγου καὶ τὴν κίνησιν τῶν «Ν Χ», τὸ συνολικὸν ποσὸν εἰσπράξεων ὑπερέβη τὸ ποσὸν τῶν 60.000 δραχμῶν.

Σύλλογος «Ἁγ. Ἰωάννης Θεολόγος» Ἀθηνῶν.

Τὸ Διοικ. Συμβούλιον, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἑορτῶν Χριστουγέννων καὶ Νέου Ἑτους, ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μετ' ὅλων τῶν Μελῶν τοῦ Συλλόγου, τῶν σι-πατριωτῶν καὶ φίλων καθὼς καὶ τῶν ἀπανταχοῦ ἀδελφῶν Νισυριακῶν Συλλόγων, καὶ νὰ ἐκφράσῃ ἐγκαρδίως πρὸς πάντας, τὰς θερμότερας τῶν εὐχῶν του.

Κατὰ τὴν τακτικὴν συνεδρίασιν τῆς 11 Δεκεμβρίου, τὸ Δ. Συμβούλιον ἀπεφάσισεν ὅπως τὴν 11 Ἰανουαρίου 1958 ὁργάνωσιν ἑορταστικὸν γεῦμα κατὰ τὸ ὁποῖον θὰ κοπῇ καὶ ἡ «Βασιλόπιττα» τοῦ Συλλόγου, παρακαλεῖ δὲ πάντα τὰ Μέλη καὶ τοὺς Φίλους, ὅπως τιμήσωσι τοῦτο καὶ προσέλθουν εἰς μίαν πατριωτικὴν συγκέντρωσιν.

Ἀπεφασίσθη ἐπίσης μεταξὺ ἄλλων, ὅπως ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ Δ. Συμβουλίου ἀναλάβουν κατὰ τομεῖς τὴν εἰσπράξιν παλαιῶν καὶ νέων συνδρομῶν, πρὸς τοῦτο δὲ παρακαλοῦνται τὰ Μέλη ὅπως ἀνταποκρινόμενα εἰς τὰς πρὸς τὸν Σύλλογον ὑποχρεώσεις των, ὑποβοηθήσουν τὸ Συμβούλιον εἰς τὴν προσπάθειάν του.

Σύλλογος «Παναγία Θερμιανὴ» Ἀθηνῶν.

Τὴν 24.11.57 ἐγένοντο ἀρχαιρεσίαι διὰ τὴν ἀνάδειξιν νέας Διοικήσεως τοῦ Συλλόγου. Κατ' αὐτὰς ἐξελέγησαν ὡς τακτικὰ μέλη τοῦ ἑπταμελοῦς Δ.Σ. οἱ κάτωθι: 1) Ἀλ. Καράλης, 2) Σοφία Δεληγιάννη, 3) Μιχαὴλ Βλαχάκης, 4) Ἰάκωβος Συμιόλης, 5) Γεώργ. Χαλκιᾶς, 6) Γεώργ. Δεμελίδης καὶ 7) Νικόλ. Τριανταφύλλου. Ἀναπληρωματικὰ μέλη ἐξελέγησαν οἱ κ.κ. Ἡλίας Τριανταφύλλου καὶ Ἰωάννης Δεμε-

ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Τὸ «Δελτίον» Ν. Ὑόρκης.

Χαιρετίζομεν μεῖς ἰδιαίτεραν χαρὰν τὴν ἐπανεκδόσιν τοῦ «Δελτίου» τῆς Νέας Ὑόρκης.

Ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς του ὑπῆρξεν ὁ συνδετικὸς κρίκος τῶν ἀπανταχοῦ Νισυρίων. Εἰς τὰς σελίδας του κατὰ καιροὺς κατεχωρήθησαν διάφοροι ἱστορικαὶ καὶ λαογραφικαὶ ἐργασίαι καὶ δὲν εἶναι ὑπερβολὴ ἐὰν λεχθῇ ὅτι οἱ τόμοι τοῦ «Δελτίου» ἀποτελοῦν ἓνα ἀξιόλογον Νισυριακὸν Ἀρχεῖον.

Τὸ «Δελτίον» τοῦ Γνωμαγόρα τῆς Ἀμερικῆς προσέφερε καὶ τὴν ἀκόλουθον ὑπηρεσίαν, ἀνέδειξε μίαν ὁμάδα πνευματικῶν ἀνθρώπων, συμπατριωτῶν μας, οἱ ὅποιοι μετὰ τὰς δημοσιευθεῖσας εἰς τὰς σελίδας του ἐργασίας των ἐδημιούργησαν αὐτὸ ποῦ ἐσυνηθίσαμεν νὰ λέμε ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ.

Μετ' εὐχαριστήσεως εἶδομεν ὅτι τὴν ἐκδοτικὴν του Ἐπιτροπὴν ἀποτελοῦν καλοὶ συμπατριῶται μας καταγόμενοι καὶ ἀπὸ τοὺς τρεῖς Δήμους τῆς νήσου μας. Τὸ γεγονός τοῦτο προσδίδει μίαν καθολικότητα τοῦ περιοδικοῦ καὶ τύποις πλέον τὸ

κατοχυρώνει ὡς Παννισυριακὸν ὄργανον τῶν Νισυριακῶν σωματείων τῆς Ν.Υ.

Ρουμπίνη Καφετζιδάκη.

Μετὰ τὴν ἀείμνηστον Νόρα Ζησιμοπούλου ἡ ὁποία συνέδεσε τὸ ὄνομά της μετὰ τὴν πρόοδο τοῦ Νησιοῦ μας, διὰ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Ζησιμοπουλείου Θεάτρου, καὶ ἡ Ρουμπίνη Καφετζιδάκη διὰ τῆς κατασκευῆς, δαπάναις τοῦ συζύγου της καὶ εἰς ἐκπλήρωσιν τελευταίας ἐπιθυμίας της, τῆς ὑδατοδεξαμενῆς τοῦ Ἀγίου Νικήτα καὶ τῶν ἐργασιῶν σιμιεντοστρώσεως καὶ περιμανδρώσεως τοῦ οἰκοπέδου, ἐχάρισε εἰς τὴν ἰδιαίτεραν πατρίδα ἐν χρήσιμον καὶ ὠραῖον ἔργον. Καὶ ἡ Ρουμπίνη Καφετζιδάκη, ὅπως καὶ ἡ Νόρα Ζησιμοπούλου. καίτοι δὲν κατήγετο ἀπὸ τὴν Νίσυρον, ἡγάπησεν αὐτὴν ὥσάν νὰ ὑγιῆρξε καὶ δι' αὐτὴν ὁ τόπος γεννήσεώς της καὶ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε ἀληθῶς νὰ ἀποτελῇ παράδειγμα πρὸς μίμησιν τὸ ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον πάντοτε ἐπεδείκνυε διὰ τὰ κοινὰ ζητήματα τῆς Νισύρου καὶ ὑπῆρξε πραγμα-

λίδης. Ὡς μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐξελέγησαν οἱ κ. Χρήστος Κορακίδης καὶ Βασίλειος Παπαδόπουλος.

Συνοπτικὴ Ἐκθεσις πεπραγμένην τῆς Συλλογικῆς περιόδου Νοεμβρίου 1955 μέχρι Νοβρίου 1957

Τὸ Δ.Σ. ὅτε ἀνέλαβε τὴν Διοίκησιν κατὰ τὸν Νοβριον τοῦ 1955 παρέλαβε ταμεῖον ἐξ 849,50 δρχ. παρέδωκεν δὲ τοιοῦτον τὸν Νοβριον τοῦ 1957 ἐκ δραχμῶν 1.481,20. Παρέλαβε τὸν Σύλλογον εἰς μεγάλην ἀδράνειαν καὶ ἔταξεν εἰς ἑαυτὸ ὡς πρώτην φροντίδα τὴν δραστηριοποίησιν του, ἐπέτυχε δὲ εἰς τοῦτο ἐγγραφὰς τὸν νέον Δ.Σ., νέα 24 μέλη. Εἰς τὴν προσπάθειάν του τὸν νέον Δ.Σ. πρὸς προώθησιν τῶν σκοπῶν τοῦ Συλλόγου προσέβη εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας ἐνεργείας καὶ ἐκδηλώσεις.

α) Ἐκυκλοφόρησεν ἡμερολόγιον ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς Πρωτοχρονιάς τοῦ 1956.

β) Διοργάνωσε χοροεσπερίδα λίαν ἐπιτυχῇ τὴν 8)3)56 εἰς τὸ Κέντρον ΓΡΑΝΔΑ.

γ) Διοργάνωσε τὴν ἑορτὴν τοῦ Συλλόγου τὴν 30)9)56.

δ) Διοργάνωσε τὴν ἑορτὴν τῆς Βασιλόπιττας τὴν Πρωτοχρονιά τοῦ 1957.

ε) Ἐκυκλοφόρησεν ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1957.

στ) Διοργάνωσεν ἐπιτυχῇ χοροεσπερίδα τὴν 23)2)57 εἰς τὸ Κέντρον ΣΑΒΟ·Γ

ζ) Διοργάνωσε τὴν ἑορτὴν τοῦ Συλλόγου τὴν 22)9)57.

η) Ἐπὶ πλέον διοργάνωσε καὶ δύο ἐκδρομὰς κατὰ τὴν 21)7)56 καὶ 8)8)56.

Γενικῶς τὸ Σωματεῖον κατὰ τὴν διετίαν 55)57 παρουσίασε σημαντικὴν διὰ τὰ χρονικά του δραστηριότητα.

τική ἀπώλεια δι' αὐτὴν ὁ προωρος καὶ ἀδόκητος θάνατός της. Οἱ Νισύριοι μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς τελέσεως τοῦ ἑτησίου μνημοσύνου της εἰς Νίσυρον διετράνωσαν τὴν ἀγάπην καὶ τιμὴν πρὸς τὴν μνήμην τῆς Ρουμπίνης. Ἡ Ρουμπίνη Ἀν. Καφετζιδάκη ἐγεννήθη εἰς Καλαμάταν τῷ 1897. εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἔφθασε μὲ τοὺς γονεῖς της τὸ ἔτος 1913. Κατὰ τὸ 1918 ἐνυμφεύθη τὸν ἐκλεκτὸν συμπατριώτην μας κ. Ἀντών. Ν. Καφετζιδάκη, ὁ δὲ θάνατος της ἐπῆλθε κατόπιν ὀλιγοήμερου ἀσθενείας τὴν 6. 10. 1956. Τὰ «Ν.Χ.» ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὰ αἰσθήματα τῶν Νισυρίων, προβαίνουν καὶ αὐτὰ μὲ τὴν σειρὰν των εἰς τὴν ἀπότίσιν τῆς ἐπιβαλλομένης τιμῆς εἰς τὴν μνήμην τῆς Ρουμπίνης Ἀν. Καφετζιδάκη.

Ἡ παιδικὴ πρωτοχρονιάτικὴ ἑορτὴ εἰς τὸ Μανδράκι.

Ὁ Δήμαρχος κ. Γεώργ. Γιαλούρης καθιέρωσε μία ὡραίαν παιδικὴν ἑορτὴν μὲ τὴν εὐκαιρίαν κάθε Πρωτοχρονιάς.

Μέσα σὲ μία χαρούμενην ἀτμόσφαιραν μοιράζονται μικρὰ δῶρα σ' ὅλα τὰ παιδιά τοῦ Μανδρακίου. Ὁ Σύλλογος «ΓΝΩ-ΜΑΓΟΡΑΣ» θὰ ἐνισχύσῃ καὶ ἐφέτος τὴν ὡραίαν αὐτὴν ἑορτὴν καὶ θὰ στείλῃ τὰ δῶρα του, τὰ ὁποῖα καὶ θὰ μεταφέρῃ μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς μεταβάσεώς του εἰς Νίσυρον ὁ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ. κ. Ἑμμ. Φραντζῆς μαζὶ μὲ τὰς εὐχὰς τοῦ «ΓΝΩ-ΜΑΓΟΡΑΣ» σ' ὅλους τοὺς Συμπατριώτας μας καὶ ἰδιαίτερώς εἰς τοὺς μικροὺς βλαστοὺς τῆς Κοινότητός μας.

Ἡ πανηγυρὶς τοῦ Ἀγίου Θεολόγου καὶ ἡ κοινὴ τράπεζα.

Δημοσιεύομεν κατωτέρω ἐπιστολὴν τοῦ συνεργάτου μας κ. Θ. Θεοχαρίδη.

Ἀγαπητὰ «ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ»,

Ἐνα ἀπὸ τὰ πιὸ συμβολικὰ καὶ πιὸ ὁμορφα ἔθιμα, ποὺ βρίσκει κανεὶς στὰ πανηγύρια τῆς Νισύρου, εἶναι ἀσφαλῶς τὸ κοινὸ γεῦμα ποὺ παραθέτουν πρὸς ὅλους τοὺς πανηγυριῶτες τὰ γιορτάζοντα Μοναστήρια. Τὸ ἔθιμο αὐτό, κοινὸ γιὰ ὅλη τὴν Νίσυρον, συμβολίζει πιθανῶς τὴν «τράπεζα

τῆς ἀγάπης» τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων.

Τὰ τελευταῖα χρόνια, στὸ πανηγύρι τοῦ Ἀγίου Θεολόγου, γίνεται κάτι ποὺ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῇ μὲ προσοχή. Καλοὶ Νικιᾶτες τῆς Ἀμερικῆς προθυμοποιοῦνται νὰ στέλλουν σεβαστὰ χορηματικὰ ποσὰ γιὰ τὰ ἐξοδα τοῦ πανηγυριοῦ, ἐκπληρώνοντας ἔτσι τὸ «τάξιμό» τους. Συνέβη μάλιστα νὰ ἀναλάβουν προκαταβολικὰ καὶ νὰ πληρώσουν ὅλα τὰ ἐξοδα τοῦ πανηγυριοῦ, στὰ ὁποῖα βέβαια περιλαμβάνονται κυρίως τὰ ἐξοδα τῆς κοινῆς τράπεζας.

Ἀσφαλῶς, τὰ κίνητρα εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ ἡ εὐλάβεια πρὸς τὸν Ἅγιο Θεολόγο, γι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἄξιοι συγχαρητηρίων, ὅσοι προσφέρουν τὸν γενναῖο τοῦτον ὀβολό.

Νομίζω ὅμως πὼς ἡ πληρωμὴ τῶν ἐξόδων τοῦ πανηγυριοῦ ἀπὸ τὸ Α ἢ Β πρόσωπο, μεταβάλλει τὸ κοινὸ πανηγυρικὸ γεῦμα σὲ προσωπικὸ συμπόσιο καὶ ἔτσι χάνεται τὸ πνευματικὸ στοιχεῖο ἀπὸ τὸ ὁμορφο χριστιανικὸ ἔθιμο.

Θὰ ἦταν ἴσως προτιμότερο νὰ χαρακτηρίζωνται τὰ ἀποστελλόμενα χρηματικὰ ποσὰ σὰν μιὰ προσφορά πρὸς τὸ Μοναστήρι, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ πανηγυρισμοῦ. Ἐτσι καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀποστολέα ἐκπληρώνεται καὶ ἡ «τράπεζα τῆς ἀγάπης» δὲν χάνει τὴν συμβολικὴν ἀξίαν καὶ σημασίαν της.

Ἀθῆναι 5-12-57

ΘΕΟΧΑΡΗΣ Μ. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ

Τὰ «Νισυριακὰ Χρονικὰ» εἶναι ἀπολύτως σύμφωνα μὲ τὴν παρατήρησιν τοῦ κ. Θεοχαρίδη.

«Οἱ ἀδελφοὶ τῶν ἐλαχίστων» καὶ «ὁ Ἅγιος Νικήτας».

Ὁ ὁρθόδοξος Χριστιανικὸς Ὅμιλος «οἱ ἀδελφοὶ τῶν ἐλαχίστων» διὰ τοῦ θεολόγου κ. Ἰωάννου Παραντῶνων ἔδωσαν τὴν 18.11.57 εἰς τὴν αἰθούσαν τοῦ Συλλόγου τῶν Ἐμποροὑπαλλήλων - ὁδὸς Ἀγίας Φιλοθέης 56 (Πλ. Μητροπόλεως) θρησκευτικὴν διάλεξιν μὲ θέμα «ὁ Νεομάρτυς Νικήτας ὁ Νισύριος». Ὁ ὁμιλητὴς ὁ ὁποῖος ἐσχάτως ἐπεσκέφθη τὴν Νίσυρον, ὡς ὑπάλληλος τῆς Βασιλικῆς Μερίμνης, ἐπεσκέφθη τὸν Ναὸν τοῦ

Νεομάρτυρος ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὸ τόπον τῆς γεννήσεως τοῦ Ἀγίου, διεξήλθε δὲ τὸ ὅλον θέμα μετὰ τῆς ἐπιβαλλομένης ιστορικῆς ἀκριβείας καὶ γενικῶς ἡ διάλεξί του ὑπῆρξε διαφωτιστικὴ διὰ ἓν ἀκροατήριον τὸ ὁποῖον ἐλάχιστα μέχρι στιγμῆς ἐγνώριζε περὶ τοῦ Ἀγίου Νικήτα καὶ τοῦ τόπου καταγωγῆς καὶ τοῦ μαρτυρίου Αὐτοῦ. Τὰ «Ν.Χ.» εὐχαριστοῦν τοὺς «ἀδελφοὺς τῶν ἐλαχίστων» καὶ τὸν ὁμιλητὴν κ. Ἰωάννην Περαντώνη διότι ἐπέλεξαν θέμα διαλέξεως τόσο ἀγαπητὸν εἰς τοὺς Νισυρίους.

Μία παράλειψις.

Ὁ γνωστὸς φίλος καὶ συνεργάτης τοῦ περιοδικοῦ μας κ. Λάζ. Κοντοβέρος θεωρεῖ ὑποχρέωσίν του διὰ τῶν στηλῶν μας νὰ ἀπευθύνῃ τὰς θερμὰς του εὐχαριστίας πρὸς τοὺς συμπατριώτας μας Χαρ. Κοντονικολάου καὶ Γεώργ. Τσουκαλᾶν οἱ ὅποιοι προσέφεραν ἀνὰ 50 δολλάρια πρὸς τὰ Ν.Χ., καθὼς καὶ τὸν κ. Λάζ. Κοντεμανῶλην διὰ τὴν ἐκ 25 δολλαρίων ἐνίσχυσίν του πρὸς τὸ περιοδικόν μας.

Ἐπὶ ζητημάτων τῶν Νικιῶν.

Ἀπὸ ἐτῶν ἡ ἀγροτικὴ περιφέρεια Νικιῶν στερεῖται ἀγροφύλακος, ἐλεγχόμενη ὑπὸ τοῦ ἀγροφύλακος Ἐμποριοῦ.

Εἶναι προφανές ὅτι ἓνας καὶ μόνον ἀγροφύλαξ δὲν ἐπαρκεῖ δι' ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν Νικιῶν-Ἐμποριοῦ-Πάλων. Ἐπανειλημμένα διαβήματα τῆς Κοινότητος πρὸς τοὺς ἀρμοδίους, δὲν ἐκαρποφόρησαν μέχρι στιγμῆς. Καὶ εἶναι λυπηρὸν ὅτι, ἐνῶ ἡ παλαιὰ Δημαρχία Νικιῶν διετῆρει καὶ δύο ἀκόμη ἀγροφύλακας, ὅτε ἡ ἀγροτικὴ ἀσφάλεια ὑπῆγετο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν της, σήμερον δὲν ὑπάρχει οὔτε ἓνας.

Ἡ σπουδαιότης τῆς γεωργίας ὡς πλουτοπαραγωγικῆς πηγῆς τοῦ τόπου, εἶναι γνωστὴ. Ἐπίσης εἶναι γνωστὴ ἡ παρατηρούμενη γενικῶς μεγάλη ροπὴ πρὸς ἀγροζημίας. Εἶναι ἐπομένως καταφανές, ὅτι, τὸ αἶτημα τῶν Νικιῶν ὅπως πληρωθῇ ἡ θέσις τοῦ ἀγροφύλακος τῆς περιοχῆς, εἶναι ἀπολύτως λογικόν καὶ ἀξίζει ἀμέσου ἱκανοποιήσεως. Ὅχι ἄλλη ἀναβολή.

Ἡ Κοινότης Νικιῶν, ἐδαπάνησε πρὸ ἐτῶν ἀρχετὰς χιλιάδας δραχμῶν διὰ τὴν κατα-

σκευὴν κοινοτικῶν ἀφοδευτηρίων. Σωστὴ καὶ ἐπιβεβλημένη ἐνέργεια.

Ἀλλὰ διατί ἔχουν ἐγκαταλειφθῇ εἰς τὴν τύχην τῶν καὶ χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὸν χειρότερον τρόπον; Οἱ ὑπεύθυνοι θὰ ἔπρεπε νὰ προβοῦν εἰς τὰς ἀναγκαίας ἐνεργείας καὶ ἐπισκευάς, ὥστε νὰ ἐξασφαλίσθῃ ἡ καλὴ λειτουργία αὐτῶν, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ ὑγιεινὴ καὶ ὁ πολιτισμός. Τὰ ἔργα γίνονται διὰ νὰ ἀξιοποιοῦνται καὶ ὄχι νὰ μένουν νεκρά.

Ἡ Ἐπαφὴ μας μετὰ τὴν Νίσυρον.

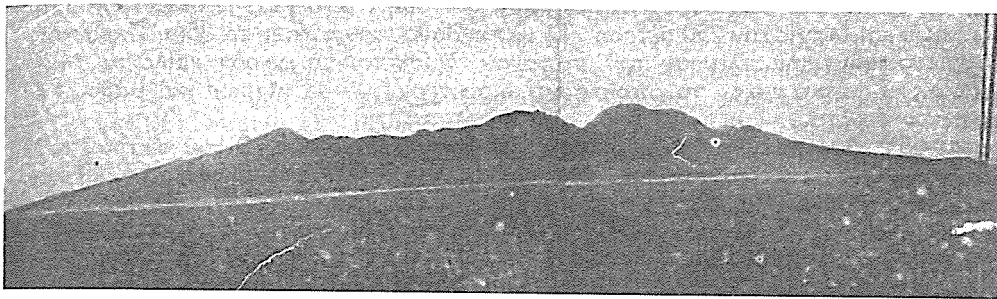
Λυτούμεθα διότι εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἐπανεέλθωμεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς κα-
νονικῆς ἐπικοινωνίας μας μετὰ τὰς Δημο-
τικὰς ἀρχὰς τῆς Νήσου μας. Συγκεκριμέ-
νως ὁ Δήμος Μανδρακίου Νισύρου, παρέ-
λειψε νὰ μᾶς γνωρίσῃ καὶ διὰ τῶν «Ν. Χ.»
νὰ ἐνημερώσῃ τὰς παροικίας Νισύρου εἰς
τὸ ἐξωτερικόν μετὰ τὰ ἀκόλουθα σημαντικὰ
θέματα: 1ον. Ποῖον ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα
τῆς παρελθούσης χρήσεως τῶν Ἱαματικῶν
Λουτρῶν. 2ον. Πῶς παρουσιάζεται ἡ Λει-
τουργία τοῦ Δημοτικοῦ Ἡλεκτροφωτι-
σμοῦ καὶ τοῦ Παγοποιείου ἀπὸ οἰκονο-
μικῆς καὶ τεχνικῆς πλευρᾶς. 3ον. Εἰς
ποῖον σημεῖον εὐρίσκεται ἡ ἀνέγερσις τῆς
ὕδατοδεξαμενῆς τοῦ Παγοποιείου καὶ
ποῖαι προοπτικαὶ ὑπάρχουν διὰ τὸν χρό-
νον ἀποπερατώσεως καὶ διὰ τὸ κόστος τοῦ
ἔργου. 4ον. Εἰς ποῖον σημεῖον εὐρίσκεται ἡ
κατασκευὴ τῶν ἀποχωρητηρίων καὶ 5ον.
Ποῖον πρόγραμμα ἔχει ὁ Δήμος διὰ τὸ μέλ-
λον. Θέλομεν καὶ δυνάμεθα νὰ βοηθήσω-
μεν τὸν Δήμον καὶ ἐπὶ πλέον θεωροῦμεν
ὑποχρέωσιν ἠθικὴν τῆς Δημοτικῆς ἀρχῆς
νὰ μᾶς ἐνημερώσῃ καὶ δὲν δυνάμεθα ἀδια-
μαρτυρήτως νὰ δεχθῶμεν τὴν παράλειψιν.
Τὰ ἴδια ἰσχύουν καὶ διὰ τὰς Κοινότητας
τῆς Νήσου. Ἐπιθυμοῦμεν ἀπὸ πρώτης χει-
ρός, δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς ἀρμοδίους, τὴν ἐνη-
μέρωσιν διὰ νὰ μὴ προσφύγωμεν πρὸς
τοῦτο εἰς τοὺς ἀνταποκριτὰς ἢ τοὺς συνερ-
γάτας τῶν «Ν. Χ.», πράγμα ὅπερ τελικῶς
θὰ γίνῃ ἐφ' ὅσον ἐξακολουθοῦν νὰ παρα-
μελοῦν οἱ ἀρμοδίοι τὴν ἐνημέρωσίν μας.

Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΗΦΑΙΣΤΕΙΟΥ ΤΗΣ ΝΙΣΥΡΟΥ

Υπό Καθ. Δρος Γ. ΓΕΩΡΓΑΛΑ

Ἡ νήσος Νίσυρος, κειμένη εἰς βόρειον γεωγραφικὸν πλάτος $36^{\circ} 35'$ καὶ εἰς ἀνατολικὸν μῆκος (ἀπὸ Γκρήνουιτς) $27^{\circ} 10'$, ἔχει μορφήν κολούρου κώνου καὶ συνίσταται ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ ἡφαιστειογενῆ πετρώματα (λάβας ἀνδεσιτικάς, τράχειτο-ἀνδεσιτικάς, τραχειτικάς, τραχειτο-δακιτικάς), ἡφαιστειογενεῖς κισσηρώδεις τόφους καὶ ἄλλα ἡφαίστεια ἀναβλήματα (μύδρους, ἡφαίστεια λιθάρια, ἡφαιστεῖαν ἄμμον καὶ σποδόν) προϊόντα τῶν προϊστορικῶν ἐκρήξεων τοῦ ἡφαιστείου. Ἐκ τῆς γεωλογικῆς κατασκευῆς τῆς νήσου καὶ τῆς μορφολογίας αὐτῆς συνάγεται ὅτι τὸ ἡφαίστειον τῆς Νισύρου ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν συνθέτων ἡφαιστείων.

Μία κρατηροειδῆς κοιλότης ὑποελλειπτικῆς μορφῆς καταλαμβάνει εἰς τὴν νήσον μίαν - παρ'ὀλίγον - κεντρικὴν θέσιν, ἐλαφρῶς ἐκτοπισμένην πρὸς Α.

Γενικὴ ἀποψὶς τῆς Νισύρου ἐκ Νότου.

Ὁ περίβολος τῆς κρατηροειδοῦς αὐτῆς κοιλότητος παρουσιάζει πολὺ ἀποκρήμνους κλιτύς (κλίσεις 31° - 36°) πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς κοιλότητος καὶ κορυφῶται εἰς ὕψος 698 μ. εἰς τὴν κορυφήν τοῦ ὄρους (ἡφαιστείου θόλου) Πρῶφ. Ἡλίας (Διαβάτης), ὁ ὁποῖος κεῖται εἰς τὸν δυτικὸν τομέα τοῦ περιβόλου. Ὁ ἀνατολικὸς τομεὺς φθάνει τὰ 588 μ. εἰς τὸ ὄρος Ἄγ. Ἰωάννης, ἐνῶ ὁ νότιος τομεὺς εἶναι αἰσθητῶς χαμηλότερος.

Ὁ ἐπιπεδοειδῆς πυθμὴν τῆς κρατηροειδοῦς κοιλότητος ἔχει μορφήν ἐπιμήκη, μέσον ὕψος 103 μ. (ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης) καὶ ἔκτασιν 21475 στρ. διαιρεῖται δὲ εἰς δύο τμήματα. Ἐκ τούτων τὸ μὲν βορειοανατολικόν, τὸ ὁποῖον καλεῖται Λακκί, ἔχει κατεύθυνσιν Β - 20° - Α, μῆκος 1500 μ. περίπου καὶ πλάτος 600 περίπου μέτρων τὸ δὲ νοτιοανατολικόν, τὸ ὁποῖον καλεῖται Ραμμός, ἔχει κατεύθυνσιν Ν - 45° - Δ, μῆκος 1400 μέτρων περίπου καὶ μέγιστον πλάτος 300 μ. περίπου. Ὁ πυθμὴν τοῦ Ραμμοῦ ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ προσχώματα, τὰ ὁποῖα προέκυψαν ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως καὶ ἀποσαθρώσεως τῶν ἡφαιστειογενῶν πετρωμάτων, τὰ ὁποῖα συγκροτοῦν τὰ ἐσωτερικὰ τοιχώματα τῆς κρατηροειδοῦς κοιλότητος, καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὰ ὑλικά, τὰ ὁποῖα ἀνεξεβλήθησαν κατὰ τὰς τελευταίας ἐκρήξεις τοῦ ἡφαιστείου.

Ἐκ τοῦ πυθμένους τοῦ Ραμμοῦ ἀνυσοῦνται σωροὶ ἀπὸ ἀσύνδετα ὑλικά τοφικῆς φύσεως, ἐπιφλοιωμένα μὲ ἀποθέματα ἀτμίδων. Παρὰ τὰς παρυφάς τοῦ πυθ-

μένος εξέχουν ὄγκοι λαβῶν, ἐξ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι συγκροτοῦν τὰ ἐσωτερικὰ τοιχώματα τῆς κρατηροειδοῦς κοιλότητος.

Εἰς τὸν Ραμμὸν εἶναι ἀνοιγμένα ἐντὸς τῶν λαβῶν καὶ τῶν τοφικῶν ὑλικῶν τὰ ἀκόλουθα 5 κρατηροειδῆ κοιλώματα :

—1) Ἀ λ έ ξ α ν δ ρ ο ς. Τὸ κοίλωμα τοῦτο εἶναι ἀνοιγμένον ἐντὸς τοῦ τραχειτοδοκίτου τῶν νοτιοανατολικῶν κραστέδων τοῦ ὑπερκειμένου ἡφαιστείου θόλου Διαβάτης (Προφ. Ἡλίας). Ἔχει ἐπιμήκη ἑλλειψοειδῆ μορφήν, μήκος 100 περίπου μέτρων, κατεύθυνσιν Β - 80° - Α καὶ μέγιστον βάθος 30 περίπου μέτρων.

—2) Μ ε γ ά λ ο ς Π ο λ υ β ώ τ η ς. Τὸ κοίλωμα τοῦτο εὐρίσκεται πρὸς τὰ βορειοανατολικά τοῦ κέντρου τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ 200 περίπου μέτρων. Ἡ ὀριζόντιος διατομὴ καὶ ὁ πυθμὴν του ἔχουν σχῆμα περίπου ἑλλειψέως, τῆς ὁποίας ὁ μέγας ἄξων ἔχει διεύθυνσιν Β - 36° - Α καὶ μήκος 82 μέτρων, ὁ δὲ μικρὸς ἔχει διεύθυνσιν Β - 36° - Δ καὶ μήκος 59 μέτρων. Τὸ βάθος τοῦ Μεγάλου Πολυβώτου εἶναι 12 περίπου μέτρα.

—3) Μ ι κ ρ ὸ ς Π ο λ υ β ώ τ η ς. Τὸ κοίλωμα τοῦτο κεῖται Β - 60° - Α τοῦ Μεγάλου Πολυβώτου καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ 150 περίπου μέτρων. Ἔχει κυλινδροειδὲς σχῆμα, βάθος 12 μέτρων καὶ διάμετρον 18 μέτρων.

—4) Σ τ έ φ α ν ο ς. Τὸ λεβητοειδὲς αὐτὸ κοίλωμα κεῖται εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν τμήμα τοῦ Ραμμοῦ, ἔχει ὑποποειδῆ διατομήν, με μέγιστην διάμετρον 350 μέτρων καὶ ἐλαχίστην 250 μέτρων. Τὸ μέσον βάθος του φθάνει τὰ 25 μ. Παρὰ τὴν νοτιοιοτιοδυτικὴν πλευρὰν τοῦ Στεφάνου εὐρίσκεται τὸ μικρὸν κοίλωμα Μ ι κ ρ ὸ ς Σ τ έ φ α ν ο ς, τὸ ὁποῖον ἔχει διάμετρον 30 - 35 μέτρων καὶ βάθος 12 μέτρων περίπου.

—5) Ἀ χ ε λ ώ ν α. Τὸ κοίλωμα τοῦτο εὐρίσκεται πρὸς Β τοῦ κέντρου τοῦ Μεγάλου Πολυβώτου καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ 200 μέτρων περίπου.

Ἡ ἡφαιστεία ἐνέργεια.

Περὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἡφαιστείου τῆς Νισύρου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα οὐδεμία πληροφορία ὑπάρχει. Τὰ ἀκόλουθα ὀλίγα εἶναι μόνον γνωστὰ διὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ ἡφαιστείου κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.

1422. Ὁ Βονδελμόντε παραβάλλει τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἡφαιστείου τῆς Νισύρου μετὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἡφαιστείου Στρόμπολι. Δὲν διευκρινίζει ὅμως ἂν τὸ ἡφαίστειον ἐξῆγε καὶ λάβαν.

1830. Ὁ Ροζς ἀναφέρει ὅτι τὸ ἡφαίστειον ἀνεξέβαλε ἀτμούς καὶ ὕδωρ συνοδείᾳ μυκηθμῶν καὶ ἐκτονώσεων ἀερίων.

1871. Τέλη Νοεμβρίου. Σεισμοὶ καὶ ἐκτονώσεις ἀτμῶν καὶ ἀερίων. Ἀνεκβολὴ ἐρυθρῶν καὶ κιτρίνων φλογῶν. Ἐκτίναξις λίθων καὶ λεπτῆς κόνεως μετὰ τὴν ὁποίαν ἐκαλύφθη τὸ ἔδαφος τοῦ Ραμμοῦ.

1873. Ἰουνίου 3. Σχηματισμὸς κρατῆρος διαμέτρου 6 - 7 μέτρων κατόπιν ἐνὸς σεισμοῦ. Ἐκτίναξις λίθων καὶ ἡφαιστείας τέφρας, συνοδευομένη ἀπὸ ἐρυθρὰς καὶ κιτρίνας φλόγας. Ἀνέκχυσις θερμοῦ ὕδατος καὶ ἔντονοι ἐκτίναξεις μελανωπῆς ἰλύος.

1873. Σεπτεμβρίου 11 καὶ 26. Ἐπαναζωογόνησις τῆς ἐνεργείας. Τὸ 1874 ἡ ἐνέργεια ἐμετριάσθη εἰς ἔντασιν. Ἐκτίναξεις ἔντονοι ἀλμυροῦ ὕδατος, ἰλύος καὶ λίθων.

1888. Κατὰ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου ἔλαβε χώραν ἐκρηξις κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα ἓνας κυλινδροειδὲς ὄγκος διαμέτρου τοῦλάχιστον 25 μέτρων. Ἀνεξεβλήθησαν ὑπὸ ἔντονον ἐκφύσησιν ἀτμῶν μᾶζαι ἰλύος καὶ λίθων ἐξ ἀποσυντεθειμένων τόφων.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἡ ἡφαιστεία ἐνέργεια περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἥρεμον ἀνθρώρῳ εἰς διαφόρους θέσεις ἀερίων (ὑδροθείου, διοξειδίου τοῦ ἀνθρα-

κος), ύδρατμων ἢ καὶ θερμοῦ μόνον ἀέρος. Σεισμοὶ ἐπίσης ἡφαιστειογενεῖς, ὄχι πολὺ ἰσχυροί, συνταρόσσουν ἐνίοτε τὴν νῆσον.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουλίου 1956, ὁπότε ἐπεσκέφθην τὴν νῆσον, ἡ ἀτμικὴ ἐνέργεια τοῦ ἡφαιστείου (ἡ ἡρεμος δηλ. ἀνάθρωσις τῶν προαναφερθέντων ἀερίων) ἦτο ἐντοπισμένη εἰς τὸν δυτικὸν καὶ νοτιοδυτικὸν τομέα τοῦ Ραμμοῦ καὶ εἰς τὰς ἀκολουθούσας θέσεις.

1) Ἐν τὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀτμίδες ὑδροθείου καὶ διοξειδίου τοῦ ἀνθρακος ἀνέθρωςκον ἀπὸ ὁπὰς ἢ καὶ ἀπὸ μικρὰς ρωγμὰς, κειμένας εἰς τὰ παρὰ τὸν πυθμένα κατώτατα τμήματα τῶν κατακορύφων ἐσωτερικῶν τοιχωμάτων του καὶ εἰς τὰς νοτίους ἐσωτερικὰς κλιτύς. Αἱ ἀτμίδες αὗται εἶχον θερμοκρασίαν 98° - 99° Κ. Κρυστάλλοι θείου εἶχον σχηματισθῇ περὶ τὰ στόμια τῶν ὁπῶν καὶ τῶν ρωγμῶν.

2) Ἐν τὸς τοῦ Μεγάλου Πολυβώτου. Ἀτμίδες, θερμοκρασίας 97° Κ. ἀνέθρωςκον ἀπὸ ὁπὰς τῶν τοιχωμάτων εἰς τὴν βάσιν τῶν ἀνατολικῶν ἐσωτερικῶν τοιχωμάτων καὶ εἰς τὴν βορείαν ἐσωτερικὴν πλευρὰν τοῦ κοιλώματος. Τὰ στόμια τῶν ὁπῶν περιεβάλλοντο μὲ κρυστάλλους θείου. Εἰς τὴν αὐτὴν πλευρὰν τὰ τοιχώματα ἦσαν σκεπασμένα μὲ ὑγρασίαν καὶ ἐπιφλοιώματα στυπτηρίας.

3) Ἐν τὸς τοῦ Μικροῦ Πολυβώτου ἀτμίδες παρόμοιαι πρὸς τὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου, θερμοκρασίας 97° Κ., ἐλειτούργουν εἰς τὰ κατώτερα μέρη τοῦ τομέως τῶν ἐσωτερικῶν τοιχωμάτων, ὁ ὁποῖος ἐκτείνεται ἀπὸ Β - 45° - Α μέχρι Ν - 42° - Δ. Εἰς τὸν δυτικὸν τομέα τοῦ κυκλικοῦ πυθμένος ἀνέθρωςκον ἀτμοὶ 46° Κ.

4) Ἐν τὸς τοῦ Στεφάνου. Εἰς τὸ κέντρον περίπου τοῦ κοιλώματος ὑπῆρχον τρεῖς μικρότεροι ἀναθεῖς λάκκοι μὲ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν συνεταράσσετο ἀπὸ τὴν ἀνάθρωσιν ἀτμίδων. Εἰς τὰ σημεῖα ἀναθρώσεως τῶν ἀτμίδων αὐτῶν τὸ ὕδωρ εἶχε θερμοκρασίαν 66° - 75° Κ. Πέριξ τῶν 3 αὐτῶν μικρῶν λάκκων ἀτμίδες ἀνέθρωςκον ἀπὸ μικρὰς ὁπὰς τοῦ πυθμένος τοῦ Στεφάνου θερμοκρασίας 62°, 84° καὶ 95° Κ. Τὰ στόμια μερικῶν ἐκ τῶν ὁπῶν αὐτῶν ἔφερον στεφάνην ἐκ κρυστάλλων θείου. Ζωηροτέρα λειτουργία ἀτμίδων, θερμοκρασίας 33° - 99° Κ ἐλάμβανε χώραν εἰς τὸν ἀνατολικὸν τομέα τοῦ πυθμένος τοῦ Στεφάνου ἀπὸ ὁπὰς τὰ στόμια τῶν ὁποίων ἔφερον στεφάνους θείου. Τὸ ἔδαφος τοῦ πυθμένος εἰς τὰς περιοχὰς λειτουργίας ἀτμίδων περιεῖχε θεϊκὸν ὀξύ(σπίρτο τοῦ βιτρίου).

Λειτουργία ἀτμίδων παρετηρεῖτο ἐπίσης καὶ εἰς τὰς ἀκολουθούσας θέσεις τῶν ὄγκων τῶν λαβῶν, οἱ ὁποῖοι ἢ ἐξέχουν ἐκ τοῦ πυθμένος τοῦ Ραμμοῦ εἰς τὰς παρυφὰς αὐτοῦ ἢ συγκροτοῦν τὰς ἐσωτερικὰς πλευρὰς τῆς μεγάλης κρατηροειδοῦς κοιλότητος.

1) Εἰς τὸν λόφον 211 καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἐπιφανείαν του ἀπὸ τῆς κορυφῆς μέχρι τῆς βάσεώς του.

2) Ἀτμίδες ὑδροθείου, θερμοκρασίας 97° - 99° Κ., εἰς τὴν θέσιν Καμινάκια. Ἀφθονα ἐπανθήματα θείου καὶ ἔντονος ὁσμὴ ὑδροθείου.

3) Ἀτμίδες πολυάριθμοι ὑδροθείου, θερμοκρασίας 98° - 99° Κ., εἰς θέσιν Καϊλιά. Ἐπανθήματα θείου καὶ στυπτηρίας, ὁσμὴ ὑδροθείου.

4) Νοτιοδυτικῶς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ εἰς μέσην ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ 250 μέτρων εἰς τὴν ἀνατολικὴν κλιτύν τοῦ βουνοῦ Ἀγίου Γεωργίου (ὕψ. 518 μ.) καὶ εἰς ὑψόμετρον 150 - 250 μ. ὑπὲρ θάλασσαν ἀτμίδες ὑδροθείου 96° - 98° Κ. ἀναθρώσκουν ἀπὸ ὁπὰς τοῦ ἐκεῖ πετρώματος. Ὑπάρχουν ἐπανθήματα θείου. Αἰσθητὴ ὁσμὴ ὑδροθείου. Πλησίον ἀναθρώσκει ἄλλη ἀτμὴ, θερμοκρασίας 75° Κ., ἡ ὁποία ἔχει ἐπιφέρει ἀλλοίωσιν τοῦ πετρώματος.

5) Ὁμὰς ἀτμίδων, θερμοκρασίας 92° - 98° Κ., βορειοανατολικῶς καὶ εἰς μέσην ἀπόστασιν 420 μέτρων, ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ Στεφάνου εἰς τὰ ἀνατολικά κρᾶσπεδα τοῦ Λακκί.

6) Νοτιοδυτικῶς τοῦ κέντρου τοῦ Στεφάνου καὶ εἰς μέσσην ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ 925 μ. ἀτμίς 40° Κ. ἔχει ἐπιφέρει ἀλλοίωσιν τοῦ ἐκεῖ πετρώματος. Παρομοία ἀτμίς 70° Κ. νοτιοδυτικῶς τοῦ κέντρου τοῦ Στεφάνου καὶ εἰς μέσσην ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ 550 μέτρων.

7) Ἀτμίς 45° Κ. ἐκ ρωγμῶν τοῦ τραχείτου ἐντὸς τοῦ χωρίου Νικιά, ἔχει ἐπιφέρει ἀλλοίωσιν τοῦ τραχείτου.

8) Ἀτμίς 40° Κ. ἐκ ρωγμῶν τοῦ τραχειτοανδρείτου ἐντὸς τοῦ χωρίου Ἐμποριός.

9) Ἀτμίς ἐξ ὑδρατμῶν καὶ θερμοῦ ἀέρος ἐκ ρωγμῆς τραχείτου, θερμοκρασίας 41° Κ. εἰς βάθος 1 μ. εἰς τὴν θέσιν Πιριά (109 μ. ὑπὲρ θάλασσαν).

10) Ἀτμοθέρμη παρομοία μὲ τὴν προηγουμένην εἰς τὰς κλιτῆς τοῦ βουνοῦ Ἀκρωτήρα.

11) Παρομοία ἀτμοθέρμη εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ χωρίου Νικιά ἐκ ρωγμῆς τραχείτου.

Εἰς τὰ μεταφαιστικὰ φαινόμενα κατατάσσονται καὶ αἱ ἀναβλύσεις θερμῶν πηγῶν τῆς νήσου. Αὗται εἶναι αἱ ἀκόλουθοι :

1) Ἡ ἀλιπηγή Μανδρακίου, θερμοκρασίας 50° Κ.

2) Ἡ χλωριονατριοῦχος Πάλων θερμοκρασίας 45° - 50° Κ.

3) Αἱ θερμαὶ πηγαὶ τοῦ Αὐλάκι ἐπὶ τῆς ἀκτῆς καὶ ἐντὸς τῆς θαλάσσης, θερμοκρασίας 24° Κ.

4) Αἱ θερμαὶ πηγαὶ Σχίρων.

Τὸ μέλλον τοῦ ἡφαιστείου.

Καὶ τώρα, ὕστερα ἀπὸ τὴν περιγραφὴν τῆς σημερινῆς καταστάσεως τοῦ ἡφαιστείου, θὰ γεννηθῇ εἰς τὸν ἀναγνώστην τὸ ἐρώτημα :

«Θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον πραγματικὴ ἔκρηξις τοῦ ἡφαιστείου μὲ ἀνέκχυσιν λαβῶν καὶ μὲ ὅλα τὰ συμπαρομαρτοῦντα φαινόμενα τῶν ἐκρήξεων τῶν ἐνεργῶν ἡφαιστείων ἢ πρέπει νὰ θεωρῇται τὸ ἡφαιστεῖον τῆς Νισύρου ὡς ἐσβεσμένον πλέον ;»

Ὅλα σχεδὸν τὰ γεγονότα φαίνονται νὰ συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς δευτέρας ἐκδοχῆς, ὅτι δηλ. τὸ ἡφαιστεῖον βαίνει πρὸς ἀπόσβεσιν.

Τὰ γεγονότα αὐτὰ εἶναι τὰ ἐξῆς : α) ὅτι οὐδεμία ἔντονος πραγματικὴ ἔκρηξις μὲ ἀνεκχύσεις λάβας ἔλαβε χώραν κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. Ἄν εἶχε γίνῃ μία τοιαύτη ἔκρηξις, ἀσφαλῶς θὰ ἀνεφέρετο ὑπὸ διαφόρων παρατηρητῶν ἢ συγγραφέων, ὅπως τοῦτο συνέβη μὲ τὴν ἱστορικὴν ἔκρηξιν τῶν Μεθάνων καὶ τὰς ἐπανειλημμένους π.Χ. καὶ μ.Χ. πρώτας ἱστορικὰς ἐκρήξεις τοῦ ἡφαιστείου τῆς Σαντορίνης.

β) Ἡ εἰς τόσσην ἔκτασιν λειτουργία ἀτμίδων ὑδροθείου καὶ διοξειδίου τοῦ ἀνθρακος μεθ' ὑδρατμῶν, καθὼς καὶ ἡ ἀνάβλυσις θερμῶν πηγῶν, φαινομένων δηλ. μεταφαιστικῆς ἐνεργείας.

Πάντως ὅμως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δηλωθῇ κατηγορηματικῶς καὶ ἀναμφισβητήτως καὶ μὲ βεβαιότητα 100% ὅτι τὸ ἡφαιστεῖον δὲν θὰ ἐπαναλάβῃ τὴν δράσιν του εἰς τὸ μέλλον. Μᾶς ἀναγκάζει νὰ διατυπώσωμεν τὴν μικρὰν αὐτὴν ἐπιφύλαξιν τὸ παράδειγμα τοῦ Βεζουβίου. Ὁ Βεζούβιος μέχρι τοῦ 75 μ.Χ. ἔθεωρεῖτο ὡς ἐσβεσμένον ἡφαιστεῖον καὶ ἐντὸς τοῦ παλαιοῦ του κρατῆρος εἶχε στρατοπεδεύσει ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐπαναστατῶν δούλων Σπάρτακος μὲ τοὺς ἐπαναστάτας. Ἐν τούτοις τὸ 79μ.Χ. ἐπανήρχισε τὴν δράσιν του καὶ ἔκτοτε κατατάσσεται εἰς τὰ ἐνεργὰ ἡφαιστεία.

Τὰς περισσοτέρας ὅμως πιθανότητας, ἐπαναλαμβάνομεν, συγκεντρώνει ἡ ἐκδοχὴ ὅτι τὸ ἡφαιστεῖον βαίνει πρὸς ἀπόσβεσιν.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ ΝΙΣΥΡΟΥ

Υπὸ τοῦ Μητροπολίτου Κῶ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

ἄϊ καὶ ἔϊ. 1ον Τὸ ἀλλαχοῦ: αἱ. ἄ. ἀπορηματικόν-ἐρωτηματικόν μόριον, ἰσοδυναμοῦν μὲ τὸ ἐρωτηματικόν τί. "Όταν δὲν ἐννοῇ κανεὶς ὁμιλίαν τινὰ τοῦ ἄλλου ἢ δὲν ἀκούη καλὰ, ἀποτείνεται εἰς αὐτὸν μὲ τὸ αἱ ἢ ἔϊ δηλαδὴ τί εἶπες; τί ἐννοεῖς; - 2ον μὲ τὴν συμπερασματικὴν σημασίαν ἐν ἀφηγήσει «ἐκατάλαβες ἴνταμ πού σοῦπα: ἔϊ; Τὸ ἔϊ ἐνταῦθα βεβαιωτικῶς: ναί.» «Ἄ μοῦ πῆς θέλει, μάμμη, τὸ παραμύθι μού μοῦ τάξεις ἔϊ».

αἶς, ὁ· ὁ-ἅγιος. «ὁ αἶς Παντελεήμονας». ὁ «αἶς Γιώργης». Γεν. τοῦ αἱ· αἶτ. τὸν αἶν. Πληθυντ. οἱ ἅγιοι. «Ἐμ μὲ κλαίουσιν οἱ ἅγιοι!» Ἡ φράσις δηλοῖ τὴν βαρυθυμίαν τοῦ λέγοντος τὴν πικρίαν αὐτοῦ δι' ἀπρόοπτα συμβάντα ἢ παρ' ἐλπίδα συμβαίνοντα. «ἐμ μᾶς κλαίουσιν οἱ ἅγιοι!» δηλαδὴ εἰς ὅποιαν ἀθλίαν κατάστασιν ἐφθάσαμεν. Ἡ λέξις αἶς εἶναι ἐν χρήσει πάντοτε ἐν συνοδείᾳ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου. Ἀντὶ αὐτοῦ χρησιμοποιεῖται πλήρης: ὁ ἅγιος· ἡ ἁγία· οἱ ἅγιοι. «Τὴν ἁγιαθ θὰ μᾶς κάμη τώρα κι αὐτή!»

ἀκάβιν, τό· ξύλινον ἐλλειψοειδὲς ὄργανον, ἐγχωρίου κατασκευῆς, τὸ ὁποῖον ἐνώνεται εἰς τὴν ἄκραν τοῦ σχοινοῦ, ὡς ἀκίς πρόκειται νὰ φορτώσουν κανὲν ζῶον. Χρησιμεύει, ὥστε νὰ συσφίγγεται καλῶς τὸ φορτίον ἐπάνω εἰς τὸ ζῶον, διότι συντελεῖ νὰ μὴ «μποςικαίρη» (νὰ μὴ χαλαρώνεται τὸ σχοινί).

ἀκαλαφάτιστος· ἴδε καλαφατίζω.

ἀκαμάρωτος, ὁ· θηλ. ἀκαμάρωτη: ἐκεῖνος πού δὲν ἐκαμάρωσε· δὲν ἐχάρη. «Ἐπέθανεν ἀκαμάρωτος»: «Ἐν ἔζησε νὰ καμαρώσῃ». «Τώρα πού θελε κ' ἐκείνη νὰ καμαρώσῃ, ἐπέθανε».

ἀκαμάτης, ὁ· ὀκνηρός. θηλ. ἀκαμάτισσα. ἀκαμάτικος, περὶ δένδρου, σημαίνει ἄκαρπος, περὶ δὲ χωραφιοῦ, ἄφορον ἔδαφος.

ἀκάμωτος, ὁ· 1ον περὶ καρπῶν ἄωρος. «ἀκάμωτα ν' τὰ σῦκα». 2ον περὶ ψωμιῶν: δὲν εἶναι ἀκόμη ἐφημένα. «ἀκά-

μωτα ν' τὰ ψωμιά ἀκόμα».

ἀκατούνευτος, ἡ, ὁ· Ἐκ τοῦ α στερητικοῦ καὶ τοῦ Ἑνετοῖταλικοῦ catuna - εἶδος, πρᾶγμα, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸ μετρητοῖς. (ἐπὶ πρ.δ.γ. ἔφερεν ἀπὸ τὸ ταξίδι μετρητὰ γρόσια 168. κατοῦνα γρόσ. 137. Ἴδε Ἀρχιμ. Ἐμμ. Ἰ. Καρπαθίου, Ἡ ἐν Ἀνδρῶ Ἱερὰ Μονὴ Παναχράντου, Ἀθήναι. 1938 σέλ. 235). Ἀκατούνευτος λοιπὸν εἶναι ὁ μὴ ἔχων οἰκονομικὴν κατάστασιν, ὁ «ἀχαίρευτος» (ἴδε λέξιν). Συνηθέστατα αἱ δύο αὗται λέξεις ἐκφέρονται συνημμέναι: «ἀχαίρευτη, ἀκατούνευτη».

ἀκάτω· κάτω. «Ὁ ἀκάτω κόσμος». Ἐκ τοῦ ἐκεῖα - κάτω. τὸ ἀντίθ. ἀπάνω.

ἄκλερος, ὁ· ὁ ἀποθνήσκων χωρὶς νὰ ἀφίνη ἄμεσον κληρονόμον. «ἐπέθανεν ἄκλερος». θηλ. ἄκλερη. Ἀλλὰ καὶ μὲ παθητικὴν σημασίαν: ἀκληρονόμητος. «Ἄκλερα θὰ πομείνουν τὰ χωράφια»· δηλαδὴ δὲν θὰ εὐρεθῇ κανεὶς νὰ τὰ κληρονομήσῃ.

ἀκλουθῶ· ἀκολουθῶ. «κλούθα μου». «κλουθῶ σου». «κλουθᾶς μου;» «ἐς σοῦ κλουθῶ». Παρατ. «ἐκλούθου» Ἀόρ. ἐκλούθησα ἐκλουθοῦσα (ν)· «ἐκλουθοῦσα μου» = μοῦ ἠκολούθουν. Τὸ ρῆμα ἐκφέρεται καὶ κλουθῶ.

ἀκνιάζω· ὠριμάζω. «Ἐκνιάσαν τὰ σῦκα». Καὶ ἐπίθετον: ἄκνιος, ἄκνια, ἄκνιο: ὠριμος. Πιθανὸν ὁ σχηματισμὸς τῆς λέξεως ἐκ τοῦ ἀκμή, ἀκμαῖος, ἀκμάζω. Τὸ ρῆμα ἐκφέρεται καὶ κνιάζω. - "Όταν εἶναι πολὺ ὠριμον καὶ βαίνει ὁ καρπὸς πρὸς σῆψιν ἢ μαρασμὸν χρησιμοποιεῖται τὸ ρῆμα παρακνιάζω.

ἄκνιαστος· ὁ μὴ ὠριμος. «ἄκνιαστα ν' (εἶν) τὰ σῦκα». Μεταφ. ἐπὶ ἀποστημάτων: «ἄκνιαστον νεῖν ἀκόμα τοῦ βουζοῦνι»: δὲν εἶναι ἀκόμη ὠριμον πρὸς ἄνοιγμα. Ἀντίθετον: ἄκνιος, ἄκνιασμένος. «ἄκνια σῦκα»· «ἄκνιον - ἄκνιον φαρῶσικο» = πολὺ ὠριμον φαρῶσικον.

ἀκοίταστος, ὁ· (περὶ τῶν ὀρνίθων): πού δὲν ἐκοίτασεν ἀκόμη, δὲν ἐπῆγεν

εἰς τὴν «κοίτην» του (=τὸν ὀρνιθῶνα). «ἀκοίταστα ν' (εἶν) ἀκόμη τὰ πουλιά».

ἀκουμένη, ἡ ἡ οἰκουμένη. «Στὴν ἀκουμένην εἶσαι ξακουστός».

ἀκόμα παρατηρητέος ὁ Δωρικός τύπος τοῦ ἀκόμη.

ἀκουσοῦρευτος, ὁ ἐκεῖνος ποὺ δὲν τοῦ βρίσκει κανεὶς **κουσοῦριν**, δηλαδὴ ἐλάττωμα. Ἡ λέξις ἐκ τῆς Τουρκικῆς **κουσούρ**.

ἀκούκχιστος, ὁ ἐκ τοῦ **κόκκος**. 1ον περὶ τοῦ πετεινοῦ: δὲν ἔχει φωνάζει ἀκόμη. «ἀκούκχιστος ἦτον ὁ πετεινός, κ' ἔφθα καὶ πῆα στὸ χωράφι». 2ον περὶ φαγητοῦ ἀνάλατον. «ἀκούκχιστον τὸ φαί»· «κούκχισε τῆς σαλάτα».

ἄκουρος, θηλ. **ἄκουρη**· ἀκούρευτος. «ἄκουρα ἔν (=εἶν) τὰ ζᾶ μου (=τὰ ζῶά μου) ἀκόμα. «ἄκουρη μάντρα».

ἀκρεκρίβαθτος, ὁ παραφθορά τῆς λέξεως νεκροκράββατος. Εἰς τὴν Νίσυρον ἄνευ ἐξαιρέσεως ὁ νεκρὸς μετεφέρετο εἰς τὸν τάφον τιθέμενος ἐπὶ κοινοῦ κραββάτου. Οὗτος ἐσηκώνετο ἀπὸ τέσσαρας ἄνδρας, δύο ἐκ τῶν ἔμπροσθεν καὶ δύο ἐκ τῶν ὀπισθεν. Ἐτίθετο δὲ τὸ λείψανον εἰς τεχνητὸν τάφον ἀπ' εὐθείας μὲ τὰ σάβανα. Σήμερον γίνεταί ἡ χρήση καὶ νεκρικῶν κιβωτίων.

ἀκριβοθῶρωτος, ἡ, ὁ χαρακτηριστικὴ λέξις περὶ προσώπου τὸ ὁποῖον σπανίως ἐμφανίζεται εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν. «ἀκριβοθῶρωτος μᾶς ἐγίνης».

ἀκριδοφας, ὁ μεγάλη ἀκρίς. Ἐνῶ **ἀκριδοφᾶς,** ὁ ὁ ἀκριδοφάγος. Πληθ. οἱ **ἀκριδόφοι** καὶ **ἀκριδοφάδες**.

ἀκρισία, ἡ ἀσκεψία, ἀδιακρισία. «εἶντα ἀκρισία του ἦτομ πειὸν αὐτὴ νὰ τὰ κάμη αὐτὰ δὰ ὁ ἄθθρωπος»!

ἄκωλος, ὁ ἀπόδοσις προσφυστάτη Νισυριακὴ τοῦ ἀπύθμενος. Ἄκωλος λέγεται ἐν Νισύρῳ τὸ ἡφαίστειον. Ὑπάρχει δὲ τοιοῦτον ἐκεῖ ἡμισβεσμένον. «Βγάλλει κανὸς πάλε ὁ ἄκωλος ἐφέτι».

ἄλα παρακελευσματικὸν μόριον: ἐμπρός· «ἄλα ἀπὸ ἴδω, δρόμο» = ἐμπρός φύγετε ἀπὸ ἴδω, δρομάδην. Καὶ **ἀλάστε**· «ἀλάστε νὰ πᾶμεν νὰ κλουμπήσωμε». Ἐνίστε: σχετλιαστικῶς· «ἄλα πάλαι! τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια ἔχομε». Ἡ λέξις εἶναι πιθανῶς ἡ Ἰταλικὴ *ala* σημαίνουσα τὸ πτερόν, καὶ μεταφορικῶς τὸν **δρόμον** (*far ala* – ἀνοίγειν τὸν δρόμον).

ἀλάβανος, ὁ ἡ **ἀλάβανο(ν),** τό στοιχεῖον τι θεραπευτικῆς λαϊκῆς ἐν Νισύρῳ. Εἰς τὰ γένεια ἐκάστου τράγου, εἰς τὸ βάθος των, συναθροίζεται εἶδος κολλώδους τινὸς ἀκαθαρσίας, ἡ ὁποία ἀποπνέει «τραγίλλαν» τινά. Ἡ ἀκαθαρσία αὕτη, κατ' ἄλλους γεννᾶται φυσικῶς ἀπ' αὐτὸ τοῦτο τὸ σῶμα τοῦ τράγου, κατ' ἄλλους ἐπικάθηται, ὅταν ὁ τράγος βόσκη, κόπτη διάφορα θαμνιδία ἢ βότανα, οἷα, ἐπὶ παραδείγματος, θυμάρια, κ.ἄ. Ὁ χυμὸς τῶν ἀποσπωμένων διὰ τοῦ μασήματος τοῦ τράγου θαμνιδίων ἐπικολλᾶται ἐπὶ τῶν γενείων του, οὕτω δὲ σχηματίζεται ποικίλη τις κολλώδης ὕλη. Αὕτη χρησιμοποιοῦται ὡς φάρμακον εἰς τοιαύτας τινὰς περιστάσεις: 1ον ὅταν παρουσιασθῇ εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ὄγκος τις (ἐξόγκωμα), τότε διαλύουν τὸν «ἀλάβανον» μέσα εἰς θερμὸν ἔλαιον, ἀλείφουν τὸν ὄγκον, καὶ ἂν μὲν ὁ ὄγκος εἶναι κακοήθης, (καρκίνος, ἐπὶ παραδείγματος) οὐδεμίαν θεραπευτικὴν δύναμιν ἀσκεῖ ἐπ' αὐτοῦ· ἂν ὅμως εἶναι καλοήθης, ὁ ὄγκος διαλύεται. – 2ον. ὅταν τὰ βρέφη πονοῦν τὴν κοιλίαν των, ἀλείφουν αὐτὴν μὲ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος διάλυσιν καὶ παθεῖ ὁ πόνος τοῦ παιδιοῦ. Τὸν «ἀλάβανον» μαζεύουν οἱ Νισύριοι πίπτοντα ἀπὸ τὰ ξύσματα τὰ ὁποῖα κάμνει εἰς τὸν λαιμὸν του ὁ τράγος· εἶναι δυνατὸν ὅμως καὶ νὰ κόψουν μαλλιά ἀπὸ τὰ γένεια τοῦ τράγου, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴν κολλώδη ὕλην, νὰ τὰ βράσουν αὐτὰ καὶ νὰ ἐπιθέσουν τὰ ἴδια τὰ μαλλιά εἰς τὸ ἄλγουν μέρος.

ἀλαζᾶς, ὁ πληθ. **ἀλαζάδες**· Ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1840: «ἔναν τακχίμιν ἀλαζάδες» = εἶδος ὑφάσματος· φόρεμα κατεσκευασμένον ἀπὸ τὸ ὑφασμα τοῦτο. Ἡ λέξις Τουρκικὴ.

ἀλακάπφα ἐκ τοῦ ἐνετοῖταλικοῦ *alla carpa* τὸ ὁποῖον κυρίως σημαίνει: ἀντιστρόφως πρὸς τὸν ἄερα. Ἡ λέξις σημαίνει: ἀντιστρόφως, ἀντιθέτως πρὸς ὅτι ὁμιλῶν τις ἐννοεῖ. «θυμῶναι ἐγλήορη γιατί τὰ παίρει ἀλακάπφα». «Ἔσ σου ἡμιλῶ γιατί τὰ παίρεις ἀλακάπφα, καὶ ἂ μαλλῶσωμε».

ἀλάκχερος, ὁ καὶ **ὀλάκχερος.** ὀλόκληρος. «ἐχλούπφαρεν τὸ μῆλον ἀλάκχερο». θηλ. **ὀλάκχερη**.

(Συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμενον)

ΤΡΕΙΣ ΕΒΔΟΜΑΔΕΣ ΜΕ ΤΟ ΛΑΟ ΤΗΣ ΝΙΣΥΡΟΥ

“Όπως είχαν αναγγείλει τὰ «Ν. Χ.» στὸ τεύχος Μαΐου - Ἰουνίου (1957), ἡ Νίσυρος ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ νησιά, πού περιελάμβανε ἡ ἐφετινὴ ἀποστολή μου, ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν μὲ σκοπὸ τὴν ἔρευνα τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος καὶ τὴ συγκέντρωση γλωσσικοῦ ὕλικου χρήσιμου γιὰ τὴ σύνταξη τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

Στὶς γραμμὲς πού ἀκολουθοῦν θὰ πῶ λίγα λόγια σχετικὰ μὲ τὸ ὕλικὸ πὺ συνέκεντρώσα ἀπὸ τὴ Νίσυρο καὶ τὸ γλωσσικὸ καὶ λαογραφικὸ ἐνδιαφέρον, πὺ παρουσιάζει σήμερα ὁ Νισυριακὸς λαός. Πιστεύω ὅτι καὶ ἀπὸ πρακτικῆς πλευρᾶς εἶναι χρήσιμο νὰ μαθαίνουν οἱ νησιῶτες μας ἀπὸ ἀνθρώπους πὺ ἀφιερώνουν τὸν χρόνον τους στὰ ζητήματα αὐτά, ποῖα εἶναι ἡ ἀξία τοῦ γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ πλούτου, πὺ κληρονόμησαν ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους, γιὰτὶ ἔτσι ἔχουν ἓνα λόγο παραπάνω νὰ ὑπερφηανεύονται πὺ στάθηκαν τόσον πιστοὶ θεματοφύλακες τοῦ.

Πρὶν προχωρήσω, θὰ ἤθελα νὰ εὐχαριστήσω ὅλους ἐκείνους, πὺ μὲ καλωσύνη καὶ εὐγένεια μ’ ἐβοήθησαν γιὰ τὴν ἐπίτευξη τοῦ σκοποῦ τῆς ἀποστολῆς μου καὶ μάλιστα ὅλους ἀνεξαιρέτως, γιὰτὶ ὅλοι τους, ἀπὸ τὸν μικρότερον ὡς τὸν πιδό γέρον, στάθηκαν πρόθυμοι καὶ χρήσιμοι πληροφοριοδότες μου.

Ἡ ἐπίσκεψή μου στὴ Νίσυρο κράτησε ἀπὸ τὶς 5 - 23 Αὐγούστου. Διάλεξα τὴν ἐποχὴ αὐτὴ, γιὰτὶ ἦταν ἡ πιδό πρόσφορη γιὰ τὴ δουλειά μου. Κατὰ τὰ μέσα Αὐγούστου σταματᾷ στὰ νησιά μας ἡ φούρια τῆς συγκομιδῆς τῶν καρπῶν καὶ τῶν ἄλλων γεωργικῶν ἀσχολιῶν καὶ εἶναι ἔτσι εὐκολώτερον νὰ τύχη κανεῖς σὲ συγκεντρώσεις καὶ νὰ ἀπασχολῇ με περισσότερον θάρρος τοὺς εὐκαιροὺς ἀνθρώπους. Ἐκτὸς αὐτοῦ πολὺ θὰ ἤθελα νὰ παρευρεθῶ στὴ γιορτὴ τῆς Σ π η λ ι α ν ῆ ς, νὰ παρακολουθῶ τὶς κατασκευτικὲς ἀκολουθίες, ἐσπερινούς, παρακλήσεις καὶ ἀγρυπνίες, γιὰ νὰ νοιώσω τὴ θρησκευτικὴ συγκίνηση, πὺ πρωτόνοιωσα μαθητάκος τῆς Α’ Γυμνασίου, ὅταν ἔβλεπα τὴν ὁλόφυχη συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ τῆς Νισύρου στὶς λατρευτικὲς ἐκ-

δηλώσεις τοῦ πρὸς τὴν Μεγαλόχαρη.

Τὸ μισὸ χρόνον τῆς διαμονῆς μου στὴ Νίσυρο πέρασα στὸ Μαντράκι καὶ τὸν ὑπόλοιπον στὰ χωριά. Κατὰ κακὴ μου τύχη, ἀνήμερα τῆς Παναγίας ἀχρηστεύθηκε τὸ λεωφορεῖο, τὸ μοναδικὸ συγκοινωνιακὸ μέσον κι’ ἔτσι ἀνέβηκα καὶ κατέβηκα ἀπὸ τὰ Νικιά καὶ τὸν Ἐμπορεῖο ἀποστολικῶς. Τὸ τόλμημά μου αὐτὸ μέσα στὴ μεγαλύτερὴ ἐνταση τῶν κυνικῶν καυμάτων, πὺ καὶ στὰ νησιά μας ἐφέτος ἦταν τόσον αἰσθητά, λίγο ἐλείψε νὰ μοῦ στοιχίσῃ πολὺ ἀκριβά. Ἦταν ὡς τόσο ἡ περιπέτεια αὐτὴ ἓνα μάθημα καὶ μιὰ εὐκαιρία γιὰ μένα πὺ ἐρχόμουν ἀπὸ τὸ γειτονικὸ προνομιοῦχο νησί τῆς Κῶ, ὅπου οἱ γεωργοὶ ἐργάζονται μὲ σχετικὴν ἄνεση σὲ πεδινὲς ἐκτάσεις καὶ μὲ σύγχρονα γεωργικὰ μέσα, γιὰ νὰ ἐκτιμῇσω περισσότερο τὸ μόχθο τοῦ ἐργάτη τῆς Νισυριακῆς γῆς. Ὅταν ἀντικρύξῃ κανεῖς τὴ Μποργιάτισσα ν’ ἀνηφορίζῃ μέσα στὴ μεσημεριὰτικὴ λαύρα φορτωμένη μ’ ἓνα δεμάτι ξύλα, μὲ τὸ ἀνίεμα κρεμασμένο στὸν ὄμο, ἀκουμπώντας σ’ ἓνα κλαδί βελανιδιάς, σκέπτεται πόση πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν πρὸς τὴν «πάτριον γῆν».

Ἡ διαδρομὴ ἀπὸ τοὺς Πάλους στὸ Μαντράκι μὲ ἀπέξημίωσε γιὰ τὴν ταλαιπωρία, πὺ ἀνέφερα. Ἐνας ἀπογευματινὸς περίπατος μᾶλλον ἡ πορεία μου αὐτὴ ἐπάνω σ’ ἓνα καλοφτειαγμένο ἀμαξιτὸ δρόμον στρωμένο μὲ ἀσπρόχωμα καὶ ψιλοκομμένο ἀκίσσηρα, πὺ παίρνει κάτω ἀπὸ τὰ ταλαιπωρημένα πέλματα τοῦ ὁδοιπόρου τὴν ἀπαλότητα Περσικοῦ τάπητος.

Οἱ δροσερὲς ρεματιὲς σὲ κάθε στροφῇ τοῦ δρόμου - καὶ εἶναι τόσες οἱ στροφῆς τοῦ δρόμου αὐτοῦ - κατὰφτες ἀπὸ βελανιδιές, ἀμυγδαλιές καὶ ὀλοπράσινες ἀγραμιθιές, ἡ ἀπόλυτὴ ἡρεμία πὺ βασιλεῦσε στὸ τοπίο, δεξιὰ τὸ Γ υ α λ ι καὶ ἡ Σ τ ρ ο γ γ υ λ ῇ πὺ παράστεκαν σάν εὐλαβικοὶ θεατὲς τῆς Σ π η λ ι α ν ῆ ς πὺ ξεχώριζεν ἀχνόφεγγη στὸ χεῖλος τοῦ σκιασμένου Ὁ ξ ο ὕ τῆς, καὶ ἡ δροσιὰ τοῦ ἀπογευματινοῦ πονέντη πὺ

ἐρχόταν ἀπὸ τὸ μπουγάζι ἀνάμεσα Κ ρ ο ύ κ ε λ - λ ο καὶ Π ε ρ γ ο ũ σ α, ἐκλείσαν μ' ἓνα εὐχάριστο ἐπίλογο τὴν περιοδεία μου.

Μὲ κίνδυνο νὰ κάμω κατάχρηση τῆς φιλοξενίας τοῦ Περιδοικοῦ θὰ πῶ δυὸ λόγια καὶ γιὰ τὶς προόδους ποὺ εἶδα ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια, ποὺ εἶχα νὰ ἐπισκεφθῶ τὴ Νίσυρο.

Ἔρχεται ἄλλωστε καὶ σὰν ἠθικὴ ἀμοιβὴ στοὺς κόπους καὶ τὶς φροντίδες ἐκείνων ποὺ μοχθοῦν γιὰ τὴ βελτίωση τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς στὸ νησί τους, δταν ἓνα ξένο μάτι διαπιστώνη τὰ θετικά ἀποτελέσματα τοῦ ἐνδιαφέροντός τους.

Ἡ Ὑλεκτρικὴ, τὸ Παγοποιεῖον, ὁ ἁμαξიტὸς δρόμος πρὸς τὰ χωριά καὶ τὸ ὑπὸ μελέτην ὕδραγωγεῖον, φέρνουν παρόντα τὸν πολιτισμὸ στὴ Νίσυρο. Ἡ σιλουέττα τ' Αἰ-Νικήτα, ποὺ τόσο θυμίζει Μυστρά, εἶναι ἀπὸ τὶς ὠραιότερες σύγχρονες καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις στὴ Δωδεκάνησο. Ὁ εὐρύχωρος δρόμος ποὺ διανοίχτηκε στὴν παρυφὴ τῆς πόλεως πρὸς τὴν πλευρὰ τοῦ Νεκροταφείου καὶ καταλήγει στὸν Αἰ-Σάββα καὶ οἱ πλατειοῦλες, ποὺ ξεφάνηκαν στὰ πιδὺ πυκνοκτισμένα σήμεια τοῦ Μαντρακιοῦ, ὅσο κι' ἂν εἶναι σμικρογραφίες πλατειῶν, ἀνακούφισαν τὴν πόλιν ἀπαλλάσσοντάς τὴν ἀπὸ τὶς καταθλιπτικὲς μεσαιωνικὲς καμάρες, ποὺ μ' ὅλα ταῦτα ἔδιναν τόση γραφικότητα ἁπτοτε. Ἐνας καλοφτειαγμένος τιμεντόδρομος μᾶς ὁδηγεῖ ὡς τὴν κορυφὴ τοῦ ἄλλοτε ἀπρόσιτου Λαγκαδιοῦ ἀπ' ὅπου ἀντικρῶζουμε ὅλες τὶς ταράτσες τῶν σπιτιῶν, ποὺ ἀνέρχονται κλιμακωτὰ μὲ τὴ σοδεῖα τοῦ καλοκαιριοῦ, ἀπλωμένα ἀπάνω τους.

Χάρις στὶς εὐνοϊκὲς συνθήκες κατ' ὄψιν νὰ ἐκμεταλλευσθῶ τὸν χρόνον τῆς διαμονῆς μου καὶ νὰ συγκεντρώσω ἄφθονο καὶ καλὸ ὕλικό, πολὺ περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ μοῦ ἔδωκαν τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ἄλλα νησιά (Ἀστυπάλαια, Πάτμος, Λέρος, Λειψοί).

Ἠρεύνῃσα ὅλους σχεδὸν τοὺς τομεῖς στοὺς ὁποίους ἐκδηλώνεται ἡ ζωὴ στὸ νησί ξεκινώντας ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, τὴν ἀνατομία τοῦ κορμιοῦ του, τὴν οἰκογένεια,

τὴν κατοικία, τὸν ὕλικὸ βίον (τροφὴ, ἐνδυμασία, ὑπόδηση). Τὸν γεωργικόν, ποιμενικόν καὶ ναυτικόν βίον. Τὴν ἀλιείαν, τὴν βιοτεχνίαν (χτιστοσύνη, μαραγκοσύνη, τσαγγαρεῖο, ταμπак-κειό, φαναρτζίδικο, ἀργαλειὸς (βούα) χειρόμυλος). Τὴν ἀμπελουργίαν (ληνός, καζ-ζαναργεῖο), τὴν δένδροκομίαν (ἐλῆα, βελανιδιά, ἀγραμνιθιά) τὸ λιοτριδί. Συνέλεξα τὶς τοπικὰς ὀνομασίες τῶν ζώων, ἡμερῶν καὶ ἄγριων, τῶν πουλιῶν, τῶν ἐρπετῶν, τῶν φυτῶν, χόρτων, λουλουδιῶν. Τὰ τοπωνύμια καὶ τὶς σχετικὰς παραδόσεις. Τὸν λαϊκὸν πεζὸ καὶ ποιητικὸν λόγον (δημοτικὸν τραγούδι, ἀκριτικά, στιχοπλακίαι, τραγούδια τοῦ γάμου, ἐρωτικά δίστιχα, παραμῦθια, παροιμίαι, αἰνίγματα).

Ἡ ποσότης τοῦ ὕλικου ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς τοὺς τομεῖς παίρνει ἰδιαίτερη ἀξίαν χάρις στὶς πολλὰς ἀρχαῖες καὶ ἀρχαιοπρεπεῖς λέξεις ποὺ διατηροῦνται στὴν καθημερινὴ ὁμιλία. Αὐτὸ δείχνει τὴ συντηρητικότητά τῆς γλώσσας παρὰ τὴν συχνὴ ἐπαφὴ ποὺ εἶχεν ἀνέκαθεν ἔνεκα τῆς μεταναστευτικῆς ἀνάγκης μὲ τὸ ἐξωτερικὸ καὶ μὲ ξενόγλωσσο ἢ ὁμοεθνικόν κόσμον. Ὁ γεωργικὸς καὶ ὁ ποιμενικὸς τομέας μοῦδωσαν μερικοὺς σπάνιους ὄρους, ποὺ δὲ συναντοῦμε οὔτε στὴν Κῶ οὔτε καὶ στὴ Ρόδο, ὅπου ὑπάρχει γεωργικὸς καὶ ποιμενικὸς βίος ἀνεπτυγμένος.

Ἡ συντηρητικότης τῆς γλώσσας δὲν παρουσιάζεται μόνο στὸ λεξιλόγιον, ἀλλὰ καὶ στὴ φωνητικὴ, τὸ τυπικὸ καὶ τὴ σύνταξιν.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς νεοελληνικῆς κοινῆς ἐπὶ τοῦ Ἰδιώματος φαίνεται μικρότερας ἐκτάσεως ἀπὸ ἐκείνην, ποὺ παρουσιάζεται σὲ ἄλλα ἀπὸ τὰ νησιά μας.

Ἀδρὰ καὶ ποικίλα φωνητικὰ φαινόμενα δίνουν στὸ Ἰδιωμα τὴν σφραγίδα τοῦ γνήσιου Δωδεκανησιακοῦ Ἰδιώματος.

Ἡ φύσις τοῦ ἄρθρου καὶ ὁ χώρος δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ἐπεκταθοῦμε σὲ ἀναλυτικώτερον χαρακτηρισμὸ τοῦ Ἰδιώματος.

Πάνω ἀπ' ὅλα ἐκεῖνο, ποὺ προκαλεῖ ἐντύπωσιν καὶ στὸν μὴ εἰδικὸν ἀκροατὴν, εἶναι ἡ καθημερινὴ ὁμιλία στὸ σύνολόν της.

Ἡ εὐχέρεια τοῦ λέγειν, ἡ ρητορικὴ

της θα ἔλεγχῃ, ποὺ διακρίνει τοὺς Μαν-
τρακιῶτες καὶ ἡ ρευστότης τοῦ τόνου
παίρνει στὰ χεῖλη ἰδίως τῶν ἡλικιωμέ-
νων γυναικῶν τοῦ Μαντρακίου τέτοια
μουσικότητα, ποὺ χαρίζει στὸν ἄκροατὴ
τὴν εὐκαιρία νὰ γευτῇ τὴ χάρα τοῦ προ-
φορικοῦ λόγου.

Χαρούμενος ἢ λυπημένος ὁ Νισύριος, κουρασμένος ἢ ξεκούρατος καὶ ξένοιαστος, εἶναι θυμόσοφος καὶ διαπνέεται πάντα ἀπὸ μιᾶς σατυρική, δηκτικῆς πολ-λὲς φορὲς διάθεσι, ποὺ τὴν ἐκδηλώνει μὴ ἓνα γνωμικόν, μιὰ παροιμία ἢ παροιμώδη φράσι.

«ὦρες μοῦ φαίνεσ' οὐρανὸς κι' ὥρες μοῦ
 συννεφιάζ-ξεις,
 κι' ὥρες μοῦ λέγ' ὁ λογισμὸς, τίνος δαι-
 μόνου μονιάζ-ξεις»

Ἐτσι χαρακτηρίζει τὴν ἀστάθεια τοῦ χαρακτήρος. Δὲν ἐκτιμᾷ ὁ Νισύριος ἀπὸ μόνῃ τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση κι' ὡς προκαλῆ ὁ ἴδιος τὴν ἐντύπωση ἀφελοῦς καὶ ἐπιπόλαιου τύπου :

«Μώρη, ἐπῆα κι' ἔμαθα κι' ἐρώτηξα καὶ
 μοῦ ἴπαν
 δέφ φέρνουνσιν ὑπόληψη ν-ḁḁ ὁμορφα τὰ
 ροῦχα»

Ἀκόμη καὶ τὴν κατάρα τοῦ ὁ Νισύριος
τῇ διατυπώνει μὲ ἓνα ὀξύμωρο σχῆμα
γιὰ νὰ κολάσῃ τὴν κακὴ ἐντύπωση :

«Μώρη! (λέει ὁ Σπαλιώτης) ξόρ-
κίσου ἀομπρὸς μου, πού νά
σὲ κάψῃ τὸ χιόνι!»

Ἡ ποιητικὴ διάθεση ποὺ διακρίνει γενικὰ τὸν ἑλληνικὸ λαὸ καὶ ἰδιαίτερα τοὺς νησιῶτες μας ἐκδηλώνεται πρὸς ζω- ρὴ ἀκόμη ἀπὸ τὸ λαὸ τῆς Νισύρου. Στιχοουργεῖ μὲ θαυμαστὴ εὐχέρεια σὲ στιγμὲς ψυχικῆς συγκινήσεως καὶ τὰ ποιητικὰ τὸν δημιουργήματα φέρουν τὸ γνῶρισμα τῆς τέχνης.

Νά, μὲ ποιὸν ἐπιγραμματικὸ τρόπο
ἐκφράζει τὸν ψυχικὸ τῆς πόνο μιὰ Νι-
συριά, ποὺ ἀρραβωνιασμένη ἔφερε πρόω-
ρα στὴ ζωὴ τὸν καρπὸ τοῦ ἔρωτά της,
ἐγκαταλείφθηκε ἄσπλαχνα ἀπὸ τὸν μνη-
στῆρα καὶ πατέρα τὸν παιδιοῦ της, ἀφο-
σιώθηκε στὴν ἀνατροφή τῆς κόρης της

ὄντας καὶ ἡ ἴδια ὑπόδειγμα ἠθικῆς καὶ
 σὰν τὴν μεγάλωσε καὶ τὴν ἔκαμε δεκα-
 εφτὰ χρονῶ τῆς τὴν πῆρε ὁ Χάρος :

«Στήμ πόρτα ν-d' ἸΑϊ Νικολά' στή σκά-
 λαν ἀποκάτω
 ἔχω τσεφτέμ μεταξωτό ν-τργιαντάφυλ-λα
 γεμάτο.
 Ὁ ἔρωτας μου τῶφερε γ-κ' ἡ μαύρη ἀ-
 μαρτία
 καὶ μου τὸ πῆρεν ὁ Θεός· γιὰ μέναν ἀ-
 δικία...».

Στην ποιητική αυτή διάθεση οφείλεται και ἡ μέχρι σήμερα πιστή διατήρηση τῆς πλούσιας προφορικῆς ποιητικῆς κληρονομίας.

Παραδόσεις σχετικές με φυσικά φαινόμενα, ἐξ ἀφορμῆς π.χ. τοῦ σχήματος ἑνὸς βράχου, ὅπως ἡ Κ α λ ἄ ν - ν α ἢ Κ α λ α κ ἄ ν - ν α (κατὰ τοὺς Μποργιάτες) στὰ Νικιά, ἢ τοῦ Δ ρ ἄ κ ο υ τ ὸ Β ῖ σ τ ἔ ρ ν ι ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς κοιλότητος τοῦ ἐδάφους στὸν Ἑμπορειᾷ, ἄλλες σχετικές με τὴ μεσαιωνικὴ Ἱστορία τοῦ νησιοῦ καὶ τὶς πειρατικὰς ἐπιδρομὰς, ὅπως ἡ σχετικὴ με τὴν Παναγίᾳ τὴ «Λιστηριώτισσα» στὴν περιφέρειαν Ἑμπορειοῦ, διατηροῦν στὸ λαὸ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ φόβου τῶν ληστρικῶν ἐπιδρομῶν γιὰ τὶς ὁποῖες ὁμιλεῖ ἀκόμη καὶ αὐτὴ ἡ τοποθεσία τῶν Νικιῶν καὶ τοῦ Ἑμπορειοῦ, πὺ μοιάζουν σωστὰς αἰτοφωλίε.

Οἱ παραδόσεις αὐτὲς καθὼς καὶ τόσα ἄλλα ἐθίμα θάπρεπε νὰ ἰδοῦν τὸ φῶς στὶς στηλές τῶν «Ν: Χ.» γιατί εἶναι κρίμα νὰ σβήσουν. Ἴσως σὲ ἄλλη εὐκαιρία ἀπασχολήσω τοὺς ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ μὲ ἄλλα ζητήματα τοῦ ὅλικοῦ ποῦ συνεκέντρωσα καὶ παρέδωσα στὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

Τελειώνοντας τὸ ἄρθρο μου ἀναπολῶ
 μὲ συγκίνηση τὸ πρωῒνὸ τῆς 23 Αὐγού-
 στου, ὅταν τὰ ξεφωτισμένα πλάμα στὸ
 ἀνοιχτὸ πέλαγος μὲ τὸ « Ἐ π ῖ τ α χ τ ο »
 πρὸς τὴν Καρδάμενα καὶ ἀγκάλιαζε ἡ μα-
 τιά μου τὸ ἀξιαγάπητο νησι φωτιζόμενο
 ἀπὸ τὶς πρωῒνες ἡλιαχτίδες, ποὺ χρύσωναν
 τὶς παρυφές του.

ΑΝΑΣΤ. ΚΑΡΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Η ΜΑΝΤΡΑ ΤΟΥ ΠΟΝΗΡΟΥ

Είναι μία από τις συνηθισμένες μάντρες που συναντά κανείς ανάμεσα στα βουνά και τις πλαγές της Νισύρου. Δε παρουσιάζει τίποτε το ξεχωριστό εκτός που είναι κτισμένη κάτω από ένα μεγάλο και ύψηλο βράχο στη πλαγιά του Τριαλλιού. Τοιχογυρισμένη με το συνηθισμένο σύστημα των κατοίκων ξεροτράχηλα, έχει μια σπηλιά στη ρίζα του βράχου για να προστατεύονται τα ζωα από τον ήλιο και τη βροχή. Έχει όμως μια παράξενη ιστορία.

Πριν από πολλά χρόνια, ίσως περί τα τέλη του 18ου αιώνα, από το βράχο της μάντρας ριχτηκε στο κενό και τερμάτισε τη ζωή της ή Πυτιά, ή κόρη του Τριαλλιού. Τσουπανοπούλα, στη περιοχή των Σιώνων, είχε αγαπήσει ένα λεβητόπαιδο τσοπάνο, το Κώστα το Ψιψή και του παραδόθηκε. Ο πατέρας του όμως, ο Γερο - Ψιψής, δε συνενούσαι στον ατέργιαστον αυτό γάμο. Ο γυός του, μεγάλος νοικοκύρης, δε μπορούσε να πάρη για γυναίκαν του ένα δουλευτή. Άνάλογα με το καράβι το δικό του έπρεπε να πάσχι κι' ο γυός του.-

Η Πυτιά γιαυτές τις αντίληψεις του γέρου περνούσε μάυρες και σκοτεινές μέρες. Δεν έφτανε που είχε το πόνο της αγάπης, είχε και το κρυφό μυστικό της έγκυμοσύνης. Ήτο έπτα μηνών και σέ λίγο θα γενόντανε ρεζίλι στο Μανδράκι. Θέλησε ν' αυτοκτονήση γιά να κρύψη το ντροπιασμένον της μυστικό, μά τή μπόδισεν ό 'Υγούμενος των Σιώνων. Ο αγαθός εκείνος γέροντας μεσολάβησε στο Γερο - Ψιψή γιά να δώση τή συγκατάθεσίν του γιά τους γάμους του Κώστα και τής Πυτιάς.-

Μιά από τις ανοιξιάτικες μέρες τής εποχής εκείνης κατά το μεσημέρι, ή Πυτιά καθόντανε στην άκρη του βράχου τής μάντρας του Πονηρού κι' έβλεπε 'α κατσίκια της πούβοςσαν στη πλαγιά του Τριαλλιού. Τραγουδούσε ένα τραγούδι έρωτικού πόνου.

Γιά σέ με τυρανούσι σταυραετέ χρυσέ
κι' εγώ το κόσμον όλο το χάνω διά σέ....

Τό τραγούδι αυτό με τή γλυκιά φωνήν της τράβηξε κοντά της το Μιχάλη, το μικρότερο αδελφό του αγαπημένου της. Φαίνεται πώς γνώριζε το μυστικόν της και από μήνες τή παρακολουθούσε, με σκοπούς ανήθικους. Τους κακούς αυτούς σκοπούς τους υποδάλιζε μία μεγαλονοικοκυρά, λίγο παστρικά, πούθελε γιά γαμπρό στην κόρην της το Κώστα το Ψιψή.

Όταν πλησίασε προς το βράχο γιά να εκ-

‘Υπό Δρος ΜΙΧ. ΤΣΑΤΣΑΡΩΝΗ

πληρώση τους κακούς του σκοπούς, τον επηρέασε το τραγούδι της Πυτιάς. Κρύφτηκε ανάμεσα στο πυκνό φύλλωμα ενός γλάστρου και άκουε τη Πυτιά που τραγουδούσε, αδύνατος πλέον να διαπράξη το έγκλημα. Ξεχάστηκε και άθελά του βγήκε από το γλάστρο, κρατώντας ένα τσεκούρι στο δεξί του χέρι. Η Πυτιά μόλις τον είδε κατάλαβε τους σκοπούς του και άφου τον ύβρισε, ζήτησε να φύγ. Ο Μιχάλης όμως μ' ένα σάλτο της έφραξε το μοναδικό πέρασμα (δρόμον) που οδηγούσε από το βράχο στο δημοσιο δρόμο. Ταραγμένη ή νέα προσπαθούσε να ξεφύγ. Εκείνος όμως παράτησε χάμου το τσεκούρι και θέλησε να την αγκαλιάση. Η Πυτιά νόμισε πως την αγκάλιαζε φίδι, ένοιωσε μία νευριχίλλα, έβγαλε μία σπαρακτική κραυγή, ξεγλιστρά από τα χέρια του σαν χέλι και από του ύψους του βράχου ρίχτηκε στο κενό. Ο Μιχάλης νομίζοντας πως πήδησε στα σίγουρα, κατέβηκε από το πίσω μέρος του βράχου και τη πλησίασε. Παρ' όλο που την είδε νεκρή άσέλγησε πάνω της.

Τή στιγμή εκείνη έρχονταν από τη μεριά των Μπούκων ή θειά της Πυτιάς, ή Ειρήνη, γιά να της φέρη τή χαρούμενη είδησι, πως ό Γερο - Ψιψής συγκατένευσε γιά τους γάμους της με το Κώστα. Όταν όμως είδε τα όσα έλάμβανον χώρα, παρεφρόνησεν. Τρελλή, με τα μαλλιά έξπλεκα γυρίσε γιά μήνες βουνά και λαγκάδια και μυργιολογόντατε την άχαρη άνεμιάν της. Τα μυργιολόγια της εκείνα, αναφερόντανε στην αγάπη και το τραγικό θάνατο της Πυτιάς.-

Όλα ξεχάστηκαν. Γιά πολλά όμως χρόνια ό κόσμος πίστευε πως μέσα από τους θάμνους, πάνω στους όποιους ξεψύχησεν ή Πυτιά, κοντά το μεσημέρι, καθημερινώς, έβγαине μία όμορφη μυραδιά. Ο τόπος στον όποιο βρήκε ένα τόσο τραγικό θάνατο ή Πυτιά, μύριζε.

Αυτό το άκουσα από πολλούς να το ύποστηρίζουν σαν αληθινό. Μιά μέρα περνώντας από τα μέρη εκείνα, ντάμωσα ένα γέρο βοσκό ν' αναβαινή σιγά - σιγά τή πλαγιά του Τριαλλιού. «Δε μου λές Μπάριμπα - Γιώργη, τον έρωτώ, είναι αλήθεια πως έδω σ' αυτό το μέρος κοντά στη Μάντρα του Πονηρού κάθε μεσημέρι βγαίνει μέσα από τα κλαδιά μία μυραδιά όμορφη; Αλήθεια είναι, μου άπαντά. Από τότες που σκοτώθηκε ή Πυτιά, ό τόπος αυτός μυρίζει».

ΝΙΣΥΡΙΚΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Νά ήμωνα πετροκάβουρας 'ς τήν πλάκα που λευκαίνεις
Νά τσίμπαγα τό πόδι σου, να δώ γιά δέν μου κρένεις,
Μου είπαν, ραβωνιάστηκες, με γεία σου, με χάρά σου,
Ούλοι ναρθούν 'ς το γάμο σου και γώ 'ς τα κούλνυβά σου,
τήν Κεριακή να παντρευτής το βράδυ να χρεέψης,
και τή Δευτέρα τήν αυγή έμένα να γυρέψης.

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΡΠΑΓΕΝΤΑΣ ΘΗΣΑΥΡΟΥΣ ΜΑΣ

Ο ΕΦΗΒΟΣ ΤΗΣ ΝΙΣΥΡΟΥ

Υπό ΛΑΖΑΡΟΥ ΚΟΝΤΟΒΕΡΟΥ

Μία ακόμη άγραφος δόξα προστίθεται εις τὴν ἄγνωστον πυχὴν τῆς Νισυριακῆς ἱστορίας ἐκ τῆς ἀνευρέσεως τῆς ἐπιτυμβίου στήλης ἐχούσης ἐγγεγλυμμένον γυμνὸν νεαρὸν ἀθλητὴν Νισύριον, ἰστάμενον πλαγιοπροσώπως, στηριζόμενον μὲ τὴν ἀριστεράν του χεῖρα ἐπὶ ἀκοντίου καὶ ἔχοντα δίσκον παρὰ τοὺς πόδας του. Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο ἐκ Παρίου μαρμάρου, θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων ὡς ἀριστοῦργημα τέχνης καὶ ἐν ἐκ τῶν ὠραιότερων τῆς σειρᾶς τῆς Νησιωτικῆς σχολῆς καὶ κατατάσσεται μεταξύ 470 καὶ 460 π.Χ. Εἶναι προϊόν τῆς Ἰωνικῆς ἢ Νησιωτικῆς γλυπτικῆς τέχνης καὶ ἡ ἐπεξεργασία του κατὰ συμπερασμὸν παρουσιάζει ὁμοιότητα μὲ τὰς παραστάσεις μορφῶν τῶν συμπλεγμάτων ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ δυτικοῦ αἵετώματος τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναοῦ τοῦ Διός. Τὸ μέγεθος τοῦ ἀναγλύφου εἶναι ὕψους 1.42μ. καὶ πλάτους 0.60μ.

Εὐρέθη κατὰ τὸ ἥμισυ τεθραυσμένον τὸ 1897 εἰς τὸ ἀγροτικὸν κτῆμα τοῦ Παπάτσου, ὅταν ὁμᾶς ἐργατῶν ἔσκαπτε πρὸς ἀνόρυξιν λίθων δι' ἀνέγερσιν οἰκήματος. Τοῦτο μετεκομίσθη πρὸς φύλαξιν καὶ ἐκρύβη εἰς τὸν περίβολον τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Ποταμιτίσης. Παρέμεινε κρυπτὸν ἐπὶ τρία ἔτη, καὶ διαθρυλεῖται μεταξύ τῶν Νισυρίων, ὅτι κατεδόθη τοῦτο εἰς τὰς Τουρκικὰς ἀρχάς, τῆς Νισύρου ὑποκειμένης τότε εἰς τὴν Τουρκικὴν κυριαρχίαν. Παρευθὺς δὲ ἀπεστάλη περιπολικὸν πλοῖον πρὸς μεταφορὰν τοῦ ἀναγλύφου εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν Ὁθωμανικὸν Μουσεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν Νοέμβριον τοῦ 1900. Ὁ γράφων ἦτο τότε ἄνηβος καὶ ἐγένετο αὐτόπτης τῆς σπαραξικαρδίου σκηνῆς νὰ βλέπῃ τοὺς Τούρκους νὰ φέρουν τὰ δύο ἥμισυ τεμάχια τοῦ ἀνεκτιμήτου ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἀναγλύφου δεδεμένα εἰς τὴν ἀνάφορον ἀχθοφόρου καὶ νὰ τὰ μεταφέρουν εἰς τὸν ὄρμον τῆς Τάβλας τοῦ Γιάλοῦ, διὰ νὰ ἐπιβιβασθοῦν εἰς τὴν πρὸς τὸ πέλαγος ἡγκυροβολημένην τουρκικὴν τελωνοφυλακίδα.

Ἀξία προσοχῆς εἶναι ἡ σχετικὴ μελέτη τοῦ ἀρχαιολόγου Χένρι Λεσχά¹. Ἐπίσης ὁ ἀρχαιολόγος Σαλομὼν Ρεϊνάκ² μᾶς παρέχει ἀρκετὰς πληροφορίες εἰς τὴν λεπτομερεστάτην καὶ ἐκτεταμένην περιγραφὴν τῆς ἐν λόγῳ Στήλης τῆς Νισύρου, ὡς καὶ τῆς εἰκόνας τοῦ ἐπ' αὐτῆς Ἐφήβου (ἴδε εἰκόνα ἀριθ. 1). Τὴν φωτογραφίαν, ἐφ' ἧς ἔκαμε τὰς ἐρμηνευτικὰς παρατηρήσεις του, ἀναφέρει ὅτι παρέλαβεν ἀπὸ τὸν Χαμπτή - μπέν, ὅστις ὑποτίθεται νὰ ἦτο ἐπίτροπος τοῦ Μουσείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ 1900 - 1.

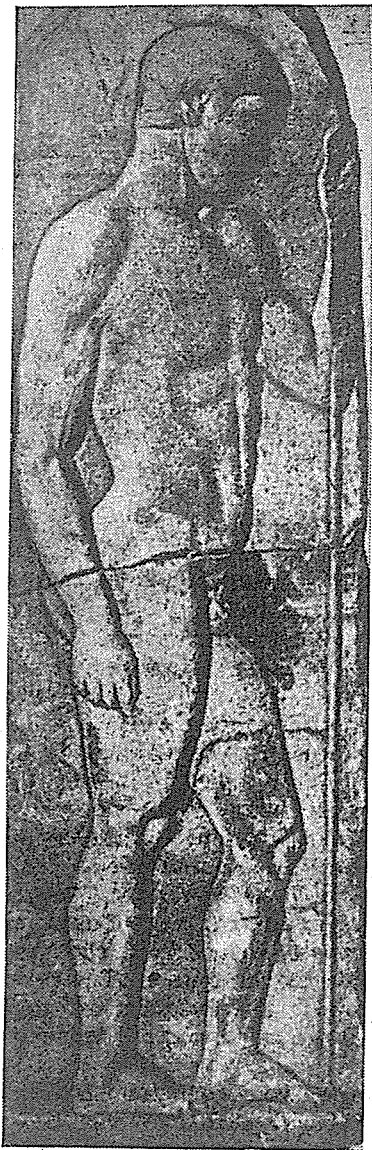
Ἐπιμελητῆς τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ ἄνωθι ἀναφερομένου Μουσείου ὑπῆρξεν ὁ Δρ. Γουσταῦς Μένδελ³, ὁ ὁποῖος κατήρτισε τὸν ἑξοχον κατάλογον τῆς Ἑλληνικῆς, Ρωμαϊκῆς καὶ Βυζαντινῆς γλυπτικῆς τέχνης εἰς τρεῖς τόμους, ἐκδοθέντα γαλλιστί τὸ 1912, εἰς τὸν ὁποῖον περιλαμβάνεται ἡ ἀξιόλογος περιγραφὴ μετ' ἐντέχνου εἰκόνας τοῦ Ἐφήβου τῆς Νισύρου ὑπ' ἀριθ. 11, σελ. 73 - 76. Εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μουσεῖον εἰς ὃ μετεφέρθη καὶ ἐκτίθεται ἤδη τὸ ἀνάγλυφον, φέρει ἀριθ. εὐρετηρίου 11 (1142) μὲ σημείωσιν γαλλιστί : «Stèle funéraire d'un discobole».

Εἰς τὸν ἀρχαιολογικὸν κόσμον εἶναι γνωστὸς ὡς «ὁ Ἐφηβος τῆς Νισύρου», «Ἐπιτύμβιος στήλη ἐνὸς δισκοβόλου», ἐνῶ ὁ ἄγγλος ἀρχαιολόγος Σέρ Τσάρλες Γουάλστον, μὲ ἐπιχειρήματα καλῶς πληροφορημένου εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς γλυπτικῆς τῶν ἀρχαίων καὶ ἐπὶ θεμάτων τοῦ ἀθλητισμοῦ καὶ τῆς γυμναστικῆς ἰσχυρίζεται

1) Henri Lechat, Revue des Etudes Grecques, XVI (1901), pp. 420 seq.

2) Salomon Reinach, Revue Archéologique, 1901, pp. 158 seq. Pl. XV.

3) Gustave Mendel, Catalogue des sculptures grecques, Vol. 1, No 11, pp. 73 - 76.

Εἰκὼν (1) ἐκ τῆς περὶγραφῆς τοῦ
Σαλομῶντος Ρεῖνάκ

γράφας, ἕως οὗτο παρουσιάσθηκε ἕνα πραγματικὸν ἔργον τέχνης προσερχόμενον ἐξ αὐτῆς, τὸ ὁποῖον πλουτίζει τὸ Μουσεῖον Κων)λεως. Περί τὰ 1897, ὅπως λέγουσιν μερικοὶ ἐργάται, σκάβοντας εἰς τὸ χωράφι ἐνός, λεγομένου Παπάτσου, γὰρ νὰ βγάλουν πέτρες, ἀνεκάλυψαν τὴν στήλην ἢ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ θέμα αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου. Τὴν μετέφεραν ἀμέσως εἰς τὴν πόλιν καὶ τὴν ἐκρύψαν εἰς τὸν κήπον μιᾶς ἐκκλησίας γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ποταμίτισσα», διὰ νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τὰς βλάβας. Κατὰ τὸν μῆνα Νοέμβριον τοῦ 1900, οἱ ἄρχοντες τῆς νήσου καὶ οἱ ἱερεῖς τῆς ἐκκλησίας εἰδοποίησαν ἕναν ἀπὸ τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ Μουσείου Κων)λεως εὐρισκόμενον ἐν περιόδεϊ εἰς

πῶς ἦτο μᾶλλον πένταθλος¹ ἢ πενταθλητῆς, καὶ ὄχι μόνον δισκοβόλος, ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι κρατεῖ ἀκόντιον καὶ εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἐμφαίνονται ἵχνη ἀμυδροῦ ἐγγράμου δίσκου — ὅπως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐσυνηθίζετο ὁ ἐπὶ μαρμάρου χρωματισμός — δύο μόνον ἀθλήματα τὰ ὁποῖα ὁ ἐπιδέξιός λιθουργός ἢ γλύπτης ἤρκεσθαι νὰ ἀναπαραστήσῃ, ἐνῶ διὰ τὰ τρία ἄλλα ἀγωνίσματα, τοῦ ἄλματος, τοῦ δρόμου καὶ τῆς πάλης ἦσαν δύσκολα εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τῶν νὰ ἐγγλυφοῦν ταυτοχρόνως καὶ νὰ ἐπινοηθοῦν εὐκόλως. Εἰς τὴν περισπούδαστον αὐτὴν μελέτην τοῦ ἀειμνήστου Γουάλστον ἐνδείκνυται καὶ φωτογραφικὴ εἰκὼν τοῦ παρ' αὐτοῦ ἐπικαλουμένου πενταθλητοῦ (ἴδε εἰκόνα ἀριθ. 2).

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ θεωροῦμεν καθήκον μας νὰ ἐπανέλθωμεν ἐπὶ προγενεστέρας προτάσεώς μας διὰ τὴν στέγασιν τῶν ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων τῆς πατρίδος μας εἰς κατάλληλον καὶ ἐπαρκῆ χώρον ὑπὸ τύπον Μουσείου. Ὑποβάλλομεν ἐπίσης τὴν γνώμην ὅπως ἐπιδιωχθῇ ἢ παρὰ τοῦ Μουσείου Κωνσταντινουπόλεως λῆψις ἐκμαγείου ἐπὶ πληρωμῇ, ὥστε νὰ ἀποτελέσῃ τοῦτο τὴν ἀρχὴν τῆς συστάσεως τῆς Μουσειακῆς συλλογῆς. Τὸ τμήμα Ἀθηνῶν νομίζομεν ὅτι δύναται καὶ θὰ θελήσῃ νὰ ἐνεργήσῃ διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Γενικοῦ Προξενείου διὰ τὴν λῆψιν τοῦ ἐκμαγείου. Πρὸς πληρεστέραν κατατόπισιν τῶν ἀναγνωστῶν τῶν Νισυριακῶν Χρονικῶν παραθέτομεν ἐν μεταφράσει ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ, τὰ περὶ τοῦ ἐφήβου τῆς Νισύρου μνημονευθέντα ἀνωτέρω δημοσιεύματα τῶν Σαλομῶν Ρεῖνάκ, Χένρι Λεσχά καὶ Γουσταῦν Μένδελ. Ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος ἔγραψεν ὁ Σερ Τσάρλες Γουάλστον εἰς τὸ σύγγραμμά του Νόουτς οφ Γκρήκ Σκουλπτιούαρ, ἐκδοθὲν εἰς Καϊμπριτζ τῆς Ἀγγλίας τοῦ 1927.

«Ἐπιτύμβιος Στήλη ἀνακαλυφθεῖσα εἰς Νίσυρον». — Ὑπὸ SALOMON REINACH: *Revue Archéologique*, 1091, p. 158.

Ἡ Νίσυρος γειτονικὴ τῆς Κῶ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἕνας μῦθος ἰσχυρίζετο ὅτι ἀπεσπάρθη κατὰ τὴν μυθικὴν ἐποχὴν, μέχρι τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1900, δὲν εἶχε δώσει παρὰ ἐπι-

4) Ὁ πένταθλον ἀγωνιζόμενος. Τὸ πένταθλον περιελάμβανε τὸ ἄλμα, τὸν δρόμον (στάδιον ἢ διαυλον), τὸν δίσκον, τὸ ἀκόντιον καὶ τὴν πάλην.

τάς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους, τοῦ παρέδωσαν τὴν στήλην ἢ ὁποία καὶ ἐστάλη ἀμέσως εἰς τὸ Τσινι-Κιόση. Ἡ αὐτοῦ ἐξοχότης Χαμντῆ - μπέης εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ ἀποστείλῃ ἀμέσως ἐξαιρετικούς φωτογραφίας, τὰς ὁποίας διεβίβασα μὲ ὀλίγα σχόλια εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν εἰς τὴν συνεδρίαν τῆς 28ης Δεκεμβρίου τοῦ 1900. Συμφώνως πρὸς μίαν φωτογραφίαν ἐξ αὐτῶν ἐξετελέσθη ὁ πίναξ XV.

Ἡ στήλη τῆς Νισύρου ἔχει ὕψος 1,42 μ. καὶ πλάτος 0,60 μ. καὶ εἶναι ἀπὸ πάριον μάρμαρον. Σπασμένη εἰς δύο κομμάτια συνεκολλήθη εὐκόλως ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀκρὴ τῆς μύτης καὶ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος τὰ ὁποία ἦσαν γδαρμένα. Τὸ ὑπόλοιπον τμήμα εὐρίσκεται εἰς περίφημῃ κατάστασι. Ὁ Χαμντῆ-μπέης δὲν σημείωσε ἴχνη πολυχρωμίας τὰ ὁποία παρουσιάζει. Ἐν τούτοις εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ στήλη αὕτη ἔφερε χρώματα, ἰδίως εἰς τὰ μαλλιά τῶν ὁποίων ὁ γλύπτης εἶχε σημειώσει μόνον τὸ σύνολον, θὰ ἔπρεπεν ὅμως νὰ εἶχαν συμπληρωθῇ καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ πινέλου.

Ἡ φωτοτυπία μᾶς ἀρκεῖ γιὰ νὰ μᾶς δείξῃ, ὅτι τὸ σχῆμα τῆς στήλης εἶναι ἐλαφρῶς πυραμιδοειδές, κοινὸ χαρακτηριστικὸ τῶν μνημείων αὐτῆς τῆς σειρᾶς. Ἡ σιλουέττα τοῦ ἐφήβου τὴν διακοσμεῖ καὶ τὴν γεμίζει τελείως. Ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ τὸ ἐξωτερικὸ περιγράμμα τῶν βραχιόνων ἐφάπτεται τῶν ἄκρων τῆς στήλης. Τὸ ἀφθεῖν ἐπάνω ἀπὸ τὴν κεφαλὴν κενὸ διάστημα ἔχει ἀκριβῶς τὸ ἴδιον ὕψος μὲ τὸ μικρὸ τετράγωνον κυμάτιον, τὸ ὁποῖον ἐξέχει κάτω ἀπὸ τὰ πόδια. Ὁ ἐφήβος εἶναι ὄρθιος καὶ προτείνει ἐλαφρῶς τὸ ἀριστερὸ τοῦ πόδι. Τὸ πέλμα τοῦ ποδιοῦ του εἶναι ὀριζόντιον, ἀγγίζει δὲ ἀκριβῶς τὸ ἔδαφος. Μὲ τὸ ἀριστερὸ χερὶ τὸ ὁποῖο ἔχει ἀνασχηματισμένον μέχρι τὰ μάτια, κρατᾷ μίαν τελείως κάθετῃ λόγχῃ, σύμφωνα μὲ τὴν κατεύθυνσιν τῆς ὁποίας παρατηρεῖται μίαν ἐλαφρὰ κλίσις ἐπὶ τῆς προσθίας ὕψεως τοῦ ἄνω μέρους τῆς στήλης. Ὁ δεξιὸς βραχίον περφεῖ ἄνετα καὶ ὄχι μαλθακὰ κατὰ μῆκος τοῦ σώματος, σχηματίζει δὲ μόνον μίαν ἐλαφρὴν κλίσιν εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἀγκῶνος. Τὸ κεφάλι εἶναι τελείως ἐν κατόψει, ἀλλὰ τὸ μάτι τὸ ὁποῖον φαίνεται νὰ περιβάλλεται ἀπὸ λεπτὰ βλέφαρα, εἰκονίζεται κατὰ τρία τέταρτα. Τὸ αὐτὶ εἶναι μεγάλο καὶ λίγο ὕψηλόν. Τὰ μαλλιά τὰ ὁποία ἔπρεπε νὰ εἶχαν χρῶμα δινούν τὴν ἐντύπωσιν ἐνὸς ἰσίου σκούφου ὁ ὁποῖος σκεπάζει τὸ κεφάλι. Ἡ γραμμὴ τῆς κάτω σιαγόνης εἶναι χαραγμένη βαθειὰ καὶ συνεχίζεται μέχρι τὸ αὐτί. Τὸ σχῆμα τοῦ σώματος εἶναι δυνατὸ καὶ ἡ σιλουέττα πολὺ κομψή. Ἄν καὶ τὸ ἀνάγλυφο τὸνίζεται πολὺ λίγο, καμμιά λεπτομέρεια δὲν λείπει καὶ κανένας σπουδαῖος μῦς, ἡ ἐπιγονατὶς μάλιστα εἶναι τονισμένη μὲ ἐπιμονή, ἢ ὁποία μπορεῖ νὰ φανῇ ὑπερβολικὴ στὰ μοντέρνα γούστα.

Ὅχι μόνον ἡ στήλη τῆς Νισύρου εἶναι ἓνα ἀριστοῦργημα ἄξιον τῶν μεγαλύτερων καλλιτεχνημάτων τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῆς καλλιτέρας παραγωγῆς μαρτυροῦσα τὴν ἀπόλυτην συμφωνίαν τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἓνα θαῦμα τέχνης ἀνάμεσα εἰς τὴν σειρὰν τῶν παρομοίων ἀναγλύφων, τὰ ὁποία ἐμφανίζονται ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ βου αἰῶνος ἕως τὸ τελευταῖον ἡμῶν τοῦ 5ου μὲ τὴν ἴδια σύλληψιν, ἐπηρεαζόμενα ἄλλοτε λιγώτερο, ἄλλοτε περισσότερο ἐπιτυχῶς ἀπὸ τὸ ἴδιον ἰδεῶδες.

Ἰδού τὰ κοινὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῶν τῶν στηλῶν : Εἶναι πλάκες ἀπὸ μάρμαρον πολὺ περισσότερο ψηλὰς παρὰ πλατεῖας, λεπτοῦμεναι ὀλίγον πρὸς τὸ ἐπάνω μέρος περιβάλλονται μίαν ἀνθρωπίνην μορφήν ἢ ὁποία τίς γεμίζει σχεδὸν τελείως. Εἴτε αὕτη ἡ μορφή εἶναι ἀρσενικὴ εἴτε θηλυκὴ, παριστάνεται ὀρθία δίχως νὰ κινῆται, στήν στάσει τὴν πιδ συνήθη, ἢ ὁποία πιστεύεται ὡς ἡ πλέον ἀρμόζουσα γιὰ τὴν συνέχισιν τῆς ἀναμνήσεως τοῦ νεκροῦ ἢ τῆς νεκρᾶς.

Σχεδὸν πάντοτε τὰ πόδια πατοῦν τελείως. Γενικῶς τὰ μαλλιά εἶναι ἐλάχιστα σημειωμένα

Εἰκὼν (2) ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Σιρ Τσάρλες Γουάλστον

ἡ δὲν εἶναι καθόλου. Τὸ ἀνάγλυφο εἶναι πολὺ ἐλαφρὺ. Ὁ καλλιτέχνης φαίνεται ὅτι ἀρχίζει νὰ χαράξῃ τὴν σιλουέττα ὥστε νὰ ἐπρόκειτο νὰ ζωγραφίσῃ. Κατόπιν ἔκοπτε τὸ μάρμαρο γύρω γύρω καὶ σχημάτιζε τὸ σῶμα ἐκαττανώνοντας τὰ κενὰ καὶ τὶς ἐξοχές. Τὸ σύνολο δίδει τὴν ἰδέα ἐνὸς πίνακος μᾶλλον προσωρίστῃ γιὰ ἀνάγλυφο παρά γιὰ πλαστικόν. Πράγματι θὰ ἰδοῦμε ὅτι τὰ καλλίτερα παραδείγματα αὐτῆς τῆς σειρᾶς εἶναι ἔργα ζωγραφικὰ ἐπάνω σὲ μάρμαρο ὅπου ἡ ἐργασία τοῦ τρυπάνου περιορίστηκε μόνον νὰ δώσῃ μίαν ἐπιφάνεια ὀρίζοντια τόση, ὅση χρειάζεται γιὰ νὰ μπῇ τὸ χρώμα.

Ἀπὸ καιρὸ παραδέχθηκαν, ὅτι αὕτῃ ἡ ὁμάς τῶν νεκρικῶν ἀναγλύφων ἔχει καταγωγή ἰωνικὴ καὶ ὅτι ἡ ἐξάπλωσις θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποδίδεται στὰ ἐργαστήρια τῆς Νάξου καὶ τῆς Πάρου. Ἀπὸ τὸν 7ον αἰῶνα ἡ Σχολὴ τῆς Νάξου ἀνθίζει καὶ γίνεται γνωστὴ γιὰ τὴν χρῆσιν τῶν μαρμάρων. Τὸν 5ον αἰῶνα δουλεῖται ὅχι μόνον γιὰ τὶς Κυκλάδες ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα. Μοιράζει τὴν ἐποχὴ αὕτῃ τὴν πελατεία τῆς μὲ τὰ ἐργαστήρια μαρμάρου τῆς Πάρου, ἡ ὁποία γρήγορα θὰ τὴν ξεπεράσῃ, χάρις στὶς εὐκολίες πού βρῖσκει μὲ τὰ πλούσια λατομεῖα τῆς. Ἡ Θάσος ἀπουκία τῆς Πάρου ἐπηρεάζεται ἀπὸ αὐτὰ τὰ παραδείγματα καὶ γίνεται ἐπίσης κέντρον. Ἡ Ἀθήνα εἰσάγει ἀνάγλυφα τῶν νήσων καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ 6ου αἰῶνος τὰ μιμεῖται χωρὶς δουλικότητα ἀλλὰ μὲ πρωτοτυπία. Τοὺς δίνει τὴν δικήν της σφραγίδα. Αὕτῃ εἶναι ἐν ὁλίγοις ἡ ἱστορία τοῦ τύπου τῶν στηλῶν ἐκ τῶν ὁποίων τὸ καλλίτερον παράδειγμα εἶναι αὐτὸ τῆς Νισύρου.

Ἀπὸ τὰ παλαιότερα ἔργα τῆς ἰωνικῆς ὁμάδος τὰ ἀναγόμενα στὸν 6ον αἰῶνα δὲν κατέχομε παρά ἓνα παράδειγμα. Εἶναι μία στήλη ἡ ὁποία βρέθηκε στὴ Σύμη καὶ εὐρίσκεται στὸ Μουσεῖο Κωνσταντίας. Εἶναι πολὺ ἄσχημα διατηρημένη. Βλέπει κανεὶς ἓναν ἄνθρωπον νὰ κρατᾷ λόγχη καὶ ἀπὸ κάτω ἓνα ἑλάρι νὰ περνᾷ. Ὁ τύπος αὐτὸς εἶναι γνωστὸς ἀπὸ τὰ ἀγγεῖα καὶ τὰς Σαρκοφάγους τῶν Κλαυζομένων.

Ὁ Joulin διεπίστωσε τὴν ἀναλογίαν αὐτῆς τῆς στήλης, μὲ αὐτὴν πού διακοσμεῖ τοὺς κίονας τοῦ Ἀρτεμείου τῆς Ἐφέσου ἀφιερωμένη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 560 - 546 ἀπὸ τὸν Κροῖσο. Τὸ μνημεῖο τῆς Σύμης πιδ ἀρχαῖόν ὥς πρὸς τὴν τεχνотροπία ἀπὸ τὰ ἄλλα μπορεῖ νὰ τοποθετηθῇ μεταξὺ τῶν πρώτων τῆς σειρᾶς. Κατόπιν βρίσκουμε 3 στήλες σὲ τεμάχια, πού παριστάνουν ἄνδρας γυμνοὺς στὴν ἴδια στάσι μὲ τὸν ἔσθρβο τῆς Νισύρου, ἀλλὰ ὅπως ὅμως φαίνεται εἶναι 20 χρόνια παλαιότερες αὐτοῦ. Ἡ μία ἀνεκαλύφθη στὸ Λαύρειο, ἡ ἄλλη στὶς Θεσπιές τῆς Βοιωτίας, ἡ τρίτῃ στὴν Ἀθήνα. Ἡ στήλη τοῦ Λαυρείου καὶ τῶν Θεσπιῶν, φέρουν ἡ καθε μία ἀπὸ δύο πρόσωπα τῶν ὁποίων τὸ περιγράμμα εἶναι παράλληλον, ὥστε πρέπει ν' ἀνήκουν στὸ ἴδιον ἐργαστήριον. Ἀλλὰ ἐὰν συγκρίνῃ κανεὶς τὶς στήλες αὐτὲς μὲ τὰ βιωτικὰ ἔργα τῆς ἰδίας ἐποχῆς, ὅπως εἶναι τὸ μνημεῖον τοῦ Δέρμειος καὶ τοῦ Κιτύλου, πεῖθεται ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἔργων ἐντοπίων, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ προέρχωνται ἀπὸ μίαν νησιώτικην σχολὴν πολὺ πιδ

προηγμένη ἀπ' αὐτὲς τῆς Βοιωτίας. Ὑπάρχει λοιπὸν κάποιος λόγος ν' ἀναγάγῃμεν στὴν Πάρου ἢ στὴν Νάξου τὰ τεμάχια τῶν Θεσπιῶν τοῦ Λαυρείου καὶ τῶν Ἀθηνῶν, τὰ ὁποῖα μεταξὺ τούτων δὲν μποροῦμε νὰ τὰ ξεχωρίσουμε.

Δύο στήλες ἰδίου σχήματος τῶν ὁποίων διατηρεῖται μόνον τὸ ἄνω μέρος μὰξ μὲ τὸ κεφάλι, ἀνεκαλύφθησαν, ὅπως λέγουν, στὰ Ἀβδηρα καὶ στὰ Μέγαρα. Ἡ πρώτη ἀνήκει στὶς ἀρχές τοῦ 5ου αἰῶνος, ἡ εἰναι λίγο ἀρχαιότερη, ἡ δεύτερα εἶναι περίπου γύρω στὸ 450. Καὶ οἱ δύο πρέπει ν' ἀναχθοῦν στὴν ἰωνικὴν Σχολὴν τῶν νήσων.

Μεταξὺ αὐτῶν ἔρχεται νὰ προστεθῇ καὶ ἡ στήλη τῆς Νισύρου, ἡ ὁποία θὰ κατεσκευάσθῃ περὶ τὸ 460 - 470, λίγο πρὶν ἀπ' τὰ ἀετώματα τῆς Ὀλυμπίας. Μία τρίτῃ ὁμάς περιέχει τὶς ἀνδρικές ἐνδεδυμένες μορφές: ἡ στήλη τοῦ Λυσέου στὴν Ἀθήνα, τελειῶς ζωγραφισμένη, καθὼς καὶ 3 στήλες γλυπτές προερχόμενες ἀπὸ τὸ ἴδιον μοντέλο, πού ἀνακαλύφθηκαν ἡ πρώτη στὴν Ἀπολλωνία τοῦ Πόντου (ἀπουκία τῆς Μιλήτου), ἡ δεύτερη στὸν Ὀρχομενὸ τῆς Βοιωτίας. Τῆς τρίτης ἡ προέλευσις εἶναι ἄγνωστη. Ἡ στήλη τοῦ Ὀρχομενοῦ λίγο ἀρχαιότερη τῆς Ἀπολλωνίας, σήμερα εὐρίσκεται στὸ Μουσεῖο τῆς Σόφιας, εἶναι ἰδιαίτερος ἐνδιαφέρουσα, γιὰτὶ φέρει τὴν ὑπογραφὴν ἐνὸς γλύπτου τῆς Νάξου, τοῦ Ἀλξήνορος. Μπορεῖ κανεὶς νὰ προσθέσῃ σ' αὐτὴν τὴν ὁμάδα μίαν στήλην πού βρέθηκε στὴν Κάρυστο τῆς Εὐβοίας, πού ἦταν τοποθετημένη σὲ ἀκρωτήριο ὅπου βλέπει κανεὶς τὸ ἄνω μέρος μίᾶς μορφῆς ἀνδρικής ἐνδεδυμένης. Τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν εἶναι παλαιότερον τοῦ 5ου αἰῶνος καὶ προδίδει ἥδη τὴν ἐπιστροφὴ τῆς αἰτωτικῆς τέχνης πρὸς τὴν νησιώτικην.

Ἡ πρώτη ἡ ὁποία βρέθηκε στὴ Ρώμη, ἀπὸ τὶς 3 στήλες πού παριστάνουν νεκρὰς μορφὰς, στὸ Esquiline εἶναι περισσότερον ἀρχαῖα, οἱ 2 ἄλλες πού βρέθηκαν στὴν Βενετία καὶ στὸ Brockles by House εἶναι σύγχρονες τῆς στήλης τῆς Νισύρου καὶ συγγενεὺν πολὺ μεταξὺ τούτων. Τὸ κεφάλι τῆς στήλης τοῦ Ἐσκυλίου ἂν καὶ πιδ ἄγριο, παρουσιάζει στὸ σχέδιον τῶν ματιῶν καὶ τῆς παρεῖς ζωηρὰς ἀναλογίας μὲ τῆς Νισύρου. Ἡ θέσις τῶν ποδῶν εἶναι ἴδια. Ἐπίσης ἡ στήλη τοῦ Brockles by House πλησιάζει τὴν στήλην τῆς Νισύρου μὲ τὴν ὅμοια κίνησιν τοῦ ἀριστεροῦ ποδιοῦ. Ἐδῶ μποροῦμε νὰ ἀναφέρωμε μίαν μικρὴν ὁμάδα ἀθηναϊκῶν στηλῶν, ὅλες παλαιότερες τῶν περσικῶν πολέμων (μεταξὺ τοῦ 520 - 500), πού διακρίνονται ἀπὸ τὶς προηγούμενες, μὲ τὸ κύριο αὐτὸ χαρακτηριστικόν, τὸ ὅτι παρουσιάζουν τοὺς πολεμιστὰς νὰ ἔχουν ὀπισθισμένην τὴν πόδι. Εἶναι ἡ περίφημη στήλη τῆς Βελανιδέας, γνωστὴ ὡς πολεμιστῆς τοῦ Μαραθῶνος. Καὶ τὰ 4 ἀντίγραφα σὲ τεμάχια βρέθηκαν στὴν Ἀττικὴ, στὴν Σταμάτα (Ἰκαρία), στὴν Λέβη καὶ στὴν Ἀθήνα. Ἡ στήλη τῆς Βελανιδέας φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Ἀριστοκλῆ, πού πιθανῶς νὰ εἶναι υἱὸς τοῦ Ἀριστίωνος τοῦ Παρίου, τοῦ ὁποίου ἡ ὑπογραφὴ εὐρίσκεται σὲ μίαν βάσι, πού ἀνακαλύφθηκε στὰ Μέρενδα τῆς Ἀττικῆς. Αὐτὸς ὅμως, υἱὸς ὄντας ἐνὸς Πάρου γεννηθεὶς πιθανῶς καὶ ἀνατραφεὶς στὴν Ἀθήνα, δὲν ἀντέγραψε δουλι-

καὶ τοὺς καλλιτέχνας τῆς Πάρου. Ἡ στήλη τῆς Βελανιδέας δὲν διακρίνεται ἀπ' τὶς στήλες τῶν νήσων μόνον ἀπ' τὸ ἐνδυμα τοῦ στρατιωτικοῦ ποὺ δόθηκε τὸν νεκρὸ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μίαν τραχύτητα στὴν ἐργασία ποὺ εἶναι ἕνας νεωτερισμὸς εἰς τὴν σειρά τῶν στήλῶν ποὺ μελετοῦμε.

Ἡ ὁμάς τῶν στήλῶν τῆς Β. Ἑλλάδος περιέχει ἔργα μέτρια, ὅπου τὸ κύριο ἐνδιαφέρον συγκρίνεται στὴν ἰωνικὴ ἐπίδρασι τὴν ὁποίαν μαρτυροῦν. Οἱ καλλιτέχνες ὁμῶς ποὺ τὰ ἐξετέλεσαν δὲν εὐρίσκοντο στὸ ὕψος τῶν δασκάλων τους. Τὸ πιὸ παλὸν εἶναι ἴσως ἡ στήλη τοῦ Ἀγ. Πέτρου κοντὰ στὸ Ἀκκον τῆς Ἀκαρνανίας, τὸ ὁποῖον παριστάνει ἕναν ἄνθρωπο νὰ παίζει λύρα. Περισσότερη προσωπικότητα βρίσκει κανεὶς στὸ ἄνω μέρος τῆς στήλης τῶν Γαλανῶν (Τύρναβος), ὅπου εἰκονίζεται τὸ κεφάλι μιᾶς γυναίκας τῆς ὁποίας τὸ ἀριστερὸ χερί ὑψώνει μίαν ρόκα. Αὐτὸ τὸ κεφάλι ἔχει πολλὰ κοινὰ σημεῖα μὲ τῆς Νισύρου.

Μάτι σχεδὸν κατὰ μέτωπον περιβαλλόμενον ἀπὸ βλέφαρα λίγο πρησμένα, αὐτὶ πολὺ ὑψηλὰ καὶ μεγάλο περίγραμμα τῆς παρεῖας ποὺ συνεχίζει μέχρι τὸ αὐτί, μαλλιά ἴσια ποὺ θὰ ἔπρεπε οἱ λεπτομέρειες νὰ τονισθοῦν ζωγραφικὰ. Τὰ ἴδια χαρακτηριστικὰ ἐπιανεύρισκονται σὲ μίαν στήλη τῆς Λαρίσης, ἡ ὁποία παριστάνει ἕναν ἄνδρα νὰ κρατᾷ ἕνα λαγὸ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπικάθηται ἕνα ἀκρωτήρι μὲ ἀνέμω. Μία δευτέρη στήλη τῆς Λαρίσης πολὺ κατώτερη ἀπὸ τὴν προηγούμενη, δείχνει ἕνα ἄνδρα γυμνὸ σὲ στάσι 3)4 νὰ βαστάῃ μίαν λόγχην καὶ ἕνα κόκκορα. Αὕτῃ ἡ στήλη ἡ ὁποία ἐσθῆριζε ἕνα ἀέτωμα, ἔχει ὡς ἀντίστοιχο ἕνα μάρμαρο τοῦ ἰδίου σχήματος ὅπου βλέπει κανεὶς μίαν γυναῖκα ἐν κατόφει ποὺ κρατᾷ ἕνα μῆλο. Ἐδῶ δὲν εἶναι παρὰ μακρυνὴ ἀνάμνησις τῆς ἰωνικῆς συλλήψεως. Τὸ ἴδιο μπορούμε νὰ ποῦμε γιὰ τὸ ὠραῖο ἀνάγλυφο ποὺ βρέθηκε στὴν Πέλλα καὶ εὐρίσκεται στὸ Μουσεῖο τῆς Κων)λεως ποὺ παριστάνει ἕνα πολεμιστὴ γυμνὸ ὁποῖος φέρει στὸ κεφάλι του ὠειδῆ σκούφο, μνημεῖο μιᾶς τέχνης πιὸ προηγμένης καὶ πιὸ ἐλεύθερης, ποὺ ἀνήκει στὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ 5ου αἰῶνος.

Πάντως ἀπ' ὅλα τὰ ἐλληνικὰ γλυπτὰ ποὺ γνωρίζουμε, δὲν ὑπάρχουν ἔργα ποὺ νὰ θυμίζουν περισσότερο τὸν τύπο τῆς στήλης τῆς Νισύρου, ἀπὸ τὰ δύο κεφάλια τὰ λεγόμενα τοῦ Κλαδέως καὶ τοῦ Πειρίθου, ἀνήκοντα στὰ ἀετώματα τῆς Ὀλυμπίας. Ἦδη ἀπὸ τὸ 1884 ὁ Furtwängler μελετώντας τὰ τότε γνωστὰ παραδείγματα τῶν ἰωνικῶν στήλῶν, εἶχε σημειώσει τὴν συγγένειάν τους μὲ τὰ γλυπτὰ τῆς Ὀλυμπίας. Αὕτῃ ἡ ἐντύπωσις μεγάλωσε ἀκόμη περισσότερο, ὅταν ἀνεγνώρισε λίγο πιὸ ὕστερα, ὅτι τὰ κεφάλια τῆς Ὀλυμπίας μοιάζουν μὲ αὐτὰ τῶν μαρμαρίνων σαρκοφάγων τῆς Φοινίκης, ἔργα ἀσφαλῶς ἰωνικά τοῦ πέμπτου αἰῶνος. Δὲν εἶναι ἀμφίβολον ὅτι ἡ ἀνακάλυψις τῆς στήλης τῆς Νισύρου μπορεῖ νὰ βεβαιώσῃ τὴν ἄποψιν αὐτὴν τοῦ ἐπιστήμονος. Διότι ἡ σύγκρισις τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐφήβου μὲ αὐτὲς ποὺ ἀναφεράμεν δὲν ἀφήνει καμία ἀμφιβολία γιὰ τὴν συγγένειαν τῶν σχολῶν ἀπὸ τὶς ὁποῖες προέρχονται. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ στήλη τῆς Νισύρου εἶναι λίγων ἐτῶν παλαιότερη. Ἐὰν λοιπὸν ἀποδίδουν τὰ ἀετώματα τῆς Ὀλυμπίας στὸ 460, πρέπει νὰ

ἀνεβάσουμε τὴν στήλη περίπου στὸ 470. Βεβαίως δὲν θεωροῦμε ἀποδεδειγμένη τὴν ἄποψιν τοῦ Furtwängler, ἡ ὁποία ἀποδίδει τὰ ἀετώματα τῆς Ὀλυμπίας σὲ γλύπτες τῆς Παρίας Σχολῆς. Δὲν εἴμαστε ἐπίσης βέβαιοι ὅτι εἶναι τελείως ἀνάξια λόγου ἡ μαρτυρία τοῦ Παιουσανία, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει γι' αὐτοὺς τοὺς καλλιτέχνες τῆς Δήμου καὶ τῆς Μένδης, δηλ. τῆς Β. Ἑλλάδος. Εἶναι δυνατόν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ θεωρήσουμε ὡς τετελεσμένο γεγονός, ὅτι αὐτὰ τὰ γλυπτὰ ἀνήκουν στὴν σχολὴ τῶν νήσων τοῦ 5ου αἰῶνος, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ Πάρος καὶ ἡ Θάσος φαίνεται νὰ ὑπῆρξαν περὶ τὸ 450 τὰ πιὸ ἀκαμαία κέντρα. Ἐὰν οἱ δημιουργοὶ τῶν ἀετωμάτων καὶ τῶν μετοπῶν, προερχομένων ἀπὸ ἑπαρχιακὰς σχολὰς συνδεῶνται μὲ αὐτὴν, ὅπως τὸ πιστεῖται ὁ Reinach, τοῦτο εἶναι δευτερεύον. Τὸ κυριώτερον τὸ ὁποῖο σήμερα φαίνεται ἀποδεδειγμένο, εἶναι ὅτι ἡ τεχντροπία τῶν γλυπτῶν τῆς Ὀλυμπίας δὲν ἔγινε οὔτε στὴν Ἀττικὴ, οὔτε στὴν Πελοπόννησον, ἀλλὰ κάπου πρὸς τὸ κέντρο τοῦ Ἀρχιπελάγους.

«Στήλη τῆς Νισύρου». — Ὑπὸ HENRI LECHAT : Revue des Études Grecques XVI (1901) p. 420.

Τὸ Μουσεῖο τῆς Κων)λεως ἔλαβε στὴν κατοχὴ τοῦ τὸ 1900 μίαν νεκρικὴ στήλη ἀπὸ μάρμαρο, ἡ ὁποία βρέθηκε λίγα χρόνια πρὶν στὴ νῆσο Νίσυρο. Ἔχει διαστάσεις 1,84μ. ὕψος ἐπὶ 0,60 πλάτος. Εἶναι σχεδὸν ἀκέραιη καὶ οἱ μεταβολές ποὺ ὑπέστη δὲν ἔχουν ἰδιαίτερη σημασία. Τὸ ἀνάγλυφο παριστάνει ἕνα ἄνδρα ὄρθιον τελείως γυμνὸ, ἔχοντα τὸ ἀριστερὸ χερί ἀκουμπισμένο σὲ μίαν λόγχην, τὸ δεξιὸ κρεμασμένο καὶ ἄπρακτο κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Ὁ S. Reinach ὁ ὁποῖος δημοσίευσε αὐτὸ τὸ γλυπτὸ, ἐξυμνεῖ δικαίως τὴν ποιότητα αὐτοῦ τοῦ ἔργου, τὴν θεωρεῖ δὲ ὡς ἀριστοτέλεια μιᾶς μακράς σειράς ὁμοίων μνημείων εἰτε ἰωνικῆς καταγωγῆς, εἰτε ἐκτελεσθέντων ὑπὸ ἰωνικὴν ἐπίδρασιν, σειράς ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν στήλην τῆς Σύμης καὶ ἐξακολουθεῖ μέχρι τὴν στήλην τῆς Πέλλας. Μοῦ φάνηκε (τοῦ Lechat) ὡς πρέπει αὐτὸ ὅτι ἡ ἀπαρίθμηση τοῦ Reinach ἦταν λίγο βιαστικὴ καὶ παρ' ὅλες τὶς ὑποδιαιρέσεις ποὺ σημείωσε εἶχε τὴν τάσιν νὰ τὰ βάλῃ ὅλα σὲ ἕνα σακί. Ὡστε χωρὶς νὰ ἀπομακρυνθοῦμε οὔτε καὶ ἐλάχιστα ἀπὸ τὴν ἰωνικὴν καταγωγὴν τῆς στήλης, πρέπει νὰ παραδεχοῦμε δὲ οἱ γλύπτες τῶν νήσων ἢ τῆς κυρίας Ἑλλάδος ὅτι υιοθέτησαν παρὰ τὸ ἐξωτερικὸ πλαίσιο καὶ δὲν ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ δουλεύουν τὸ ἀνάγλυφον τοὺς σύμφωνα μὲ τὸ ἰωνικὸ στυλ. Ἔτσι βλέπω καλὰ ὅτι τὸ σχῆμα τῆς πέτρας καὶ τὸ θέμα ποὺ παριστάνεται εἶναι ἴδια στὴν στήλη τῆς Σύμης ὅπως καὶ στῆς Νισύρου, ἀλλὰ νομίζω ὅτι εἶναι ἀδύνατον ἀπὸ ἕνα γλυπτὸ ὅπως τῆς Σύμης νὰ μορφοῖ ποτὲ νὰ βγῇ ἕνα γλυπτὸ ὅπως αὐτὸ τῆς Νισύρου. Ὁ πολεμιστὴς τῆς Σύμης εἶναι βαρὺς στὴν ἐμφάνισιν. Τὰ μέλη του φαίνονται πρησμένα ἀπ' τὸν ἀέρα καὶ τὸ κορμὶ του κυρτωμένο σὲ σχῆμα τόξου· ἀπ' τὸν λαϊμὸ ὡς τὴν κοιλία δὲν ἔχει καμμιὰ ἀλθθεια καὶ καμμιὰ ζωή. Γενικά εἶναι ἕνα καλὸ παράδειγμα αὐτῆς τῆς ἀνατολικῆς ἐπιπέδου γλυπτικῆς, ὅπως ἐμ-

φανίζεται ως τελευταίο παράδειγμα στὰ ἀνάγλυφα τοῦ τάφου τῶν Ἀρπυιδῶν. Εἶναι δυνατόν νὰ βγῇκε ἀπ' ἓνα περιγράμμα τόσο ἀβέβαιο τὸ ἐξαιρετικὸν σχῆμα, τὸ τόσο ἀκριβὲς καὶ σταθερὸ τῆς στήλης τῆς Νισύρου; Αὐτὴ εἶναι ἔργο ἐνὸς νησιώτη καλλιτέχνη πού δὲν ἔχει τίποτα τὸ κοινὸ μὲ τὴν τεχνικὴν τῆς μετριάς σχολῆς τῆς ἡπειρωτικῆς Ἰωνίας, ἀπ' τὴν ὁποίαν προέρχεται ἡ στήλη τῆς Σύμης. Γιὰ τὸ στρογγυλὸ καὶ κοντὸ κεφάλι μὲ τὴν σχεδὸν ἐπίπεδο κόμη, ὁ Reinach δικαίως, τὴν συγκρίνει μὲ ὠρισμένα κεφάλια τῶν ἀετωμάτων καὶ μετοπῶν τῆς Ὀλυμπίας. Ὡς πρὸς τὸ σῶμα θὰ ἀναφέρω μία ἄλλη σύγκρισιν πού δὲν νομίζω ὅτι εἶναι ἄσχημη. Τὸ δεξι χέρι, τὸ κορμὶ, τὰ πόδια φαίνονται νὰ εἶναι μία ἀνάγλυφος προβολὴ εἰς τὸν ᾠδῶρον τῆς πλάκας τοῦ ὠραίου ἀγάλματος πού μᾶς εἶναι γνωστὸν ὡς Ἀπόλλων Choiseul-Gouffier, ἢ Ἀπόλλων ὁ Ὀμφάλιος. Δὲν εἶναι μόνον ἡ ἴδια στάσις, ἀλλὰ ἰδίως εἶναι ἡ ἴδια ἀνεσις ὡς πρὸς τὴν δύναμιν, ἡ ἴδια εὐλογισία ὡς πρὸς τὴν στάσι τῆς σιγμιαίας ἀναπαύσεως. Τόσο ἡ στήλη ὅσο καὶ τὸ ἀγαλμα ἀξίζουν τὸ καθένα στὸ εἶδος του, καὶ πιστεύω ὅτι μεταξὺ τοῦ ἀναγλύφου τῆς Νισύρου καὶ αὐτοῦ τῆς Σύμης, ὑπάρχει ἡ ἴδια διαφορὰ σχολῆς καὶ τέχνης, ὅπως μεταξὺ τοῦ Ἀπόλλωνος Choiseul καὶ τὰ raquets assis τῶν Βραγχιδῶν. Βεβαίως λίγο ἐνδιαφέρει τὸ ὅτι τὰ πλαίσια εἶναι ὅμοια, ἐνῶ οἱ μορφὲς πού περιέχουν εἶναι τόσο λίγο ὅμοιες. Καὶ μετὰ πού ἀνεγνωρίσθη μὴ γιὰ πάντα ἡ ὁμοιότης τῶν θεμάτων, (συνέπεια σχεδὸν ἀναγκαία τὸ σχήματος τοῦ πλαισίου) πρώτη θέσι πρέπει νὰ καταλάβῃ ἡ ποικιλία ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐκτελέσεως. Θὰ ἤμουν περιέργος ἂν ἡ γνώμη τοῦ κ. Reinach δὲν ἦταν ἡ ἴδια, φοβούμαι ὅτι δὲν τὴν ἤφισε πολὺ νὰ φανῇ.

Ἐξετάζον τὴν ὁμοιότητα πού ὑπάρχει μεταξὺ τῆς κεφαλῆς τοῦ νέου τῆς Νισύρου καὶ μερικῶν κεφαλῶν τῆς Ὀλυμπίας ὁ Reinach πιστεύει ὅτι ἡ στήλη μπορεῖ νὰ τοποθετηθῇ περίπου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 470 καὶ 460.

Ἡ ἀναλογία τὴν ὁποίαν σημείωσε μὲ τὸν Ἀπόλλωνα τοῦ Choiseul - Gouffier, ὀδηγεῖ στὸ ἴδιο συμπέρασμα. Τέλος τὰ ἔχνη ἀρχαϊσμοῦ (γόνυ χαλαγμένον: ἔως τὰ κόκκαλα, δυνατὴ κάμψις τῶν νεφρῶν, μάτι κατὰ τρία τέταρτα) εἰς τὰ ὁποῖα προστίθενται τεχνικὲς ἀρετὲς τόσον φανεράς, διαβεβαιοῦν αὐτὴν τὴν χρονολογίαν. Τελειώνοντας ὁ Reinach μᾶς ἀναφέρει ὅτι ἡ στήλη τῆς Νισύρου σὲ σύγκρισιν μὲ τὰ γλυπτὰ τῆς Ὀλυμπίας, μᾶς δίδει ἓνα σοβαρὸν τεκμήριον εἰς ὄφελος τῶν ἀπόψεων τοῦ Furtwängler, ὁ ὁποῖος ἀποδίδει τὰ ἀετώματα τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς σὲ γλύπτες νησιώτες, πού ἤρταν ἀπὸ παριανὰ ἔργα-στήρια. Πιὸ πέρα θὰ βροῦμε μία ἀνάλογον παρατήρησιν τοῦ Μ. C. Robert σχετικὰ μὲ ἓνα ἀνάγλυφο ἀπὸ τερακίονα πού παριστάνει τὸ λουτρὸ τῶν ποδιῶν τοῦ Ὀδυσσεύς.

«Ἐπιτύμβιος Στήλη ἐνὸς δισκοβόλου».
Υπὸ GUSTAVE MENDEL: Catalogue des Sculptures Grecques. Vol. 1. No 11 p. 73.

Νησιώτικον μάρμαρον μὲ χονδρὰς κόκκας κρυ-

στάλλου. Κάθεται ὄψεις περιπατημένες. Τὸ πῖσω μέρος (δὲν φαίνεται σήμερα) φαίνεται νὰ ἦτο κατεργασμένο. Ἡ στήλη εἶναι κομμένη στὰ δύο μὲ ἓνα ὀριζόντιον σπάσιμον πού περνάει ἀκριβῶς στὸ μέσον τοῦ μηροῦ. Μικρὰ χάσματα ἐπιπόλαια προστίθενται. Οἱ ἄνω γωνίαι εἶναι ἀποκομμένες. Οἱ κάτω γωνίαι στρογγυλεμένες. Λείπει τὸ θέμα πού στεφάνωνε τὸ μνημεῖον, τὸ ἄνω μέρος τῆς λόγχης καὶ τὸ ἀνδρικὸν μόριον. Ὅλο τὸ μήκος τοῦ προσθίου μέρους τῆς χειρὸς ἀπεχωρίσθη ἀπὸ ἓνα ἐπιπόλαιο κτύπημα, τὸ ὁποῖον δὲν ἄφησε παρὰ τὸ ἐσωτερικὸν περιγράμμα καθὼς καὶ τὸ τμήμα τοῦ ἀγκῶνος.

Φαγωμένα σημεῖα ὑπάρχουν κυρίως στὴν κάτω τοσφιν τοῦ προσώπου (ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μέτωπο) τὸ αὐτὶ καὶ δεικτικὴ τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ τοὺς γεννητικὸς ἀνδρικοὺς ἀδένας.

Πολὺ ἐλαφρὰ ξεγδάσματα ὑπάρχουν σὲ διάφορα μέρη τοῦ σώματος. Οἱ κάθετες ὄψεις φαίνεται νὰ ὑπέφεραν ἀπὸ τὴν γλυπτὴν ὄψιν. Ὑψος 1,83 μ. πλάτος κάτω 0,625 μ., ἄνω (ἄς τὸ ὑποθεσωμεν τελειον περίπου) 0,545 μ. Πάχος κάτω περίπου 0,19 μ. ἄνω περίπου 0,12 μ. Ὑψος μορφῆς στὰ πόδια μόνον 0,825 μ., μέχρι τὸν ὀμφαλὸ 0,995 μ., μέχρι τὸ στήθος 1,255 μ., ἀπὸ τὸν λαμβὸ μὲχρι τὸ στήθος 1,42 μ., μὲχρι τὸ πηγούνι 1,45 μ., μὲχρι τὴν κορυφὴ τῆς κεφαλῆς 1,70 μ.

Ὑψηλὴ πλάκα ὀρθογώνια τῆς ὁποίας τὸ πάχος καὶ τὸ πλάτος μειώνονται ὅσο ἀνεβαίνει. Ἡ ἄνω ὄψις φέρει ἔχνη ἀποσπάσεως, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ἀκριβῶς στὴν μέση, ἀναλογοῦν δὲ εἰς τὸ τρίτον τοῦ μήκους του κάτω καὶ στὸ ἥμισυ τοῦ πάχους του (0,19 μ. X 0,60 μ.) φαίνεται νὰ ἀποδεικνύουν μὲ βεβαιότητα τὴν ὑπαρξίν μιάς ἐπιστέψεως, ἡ ὁποία δὲν μπορεῖ νὰ παρασταθῇ παρὰ ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐνὸς ἀνθεμίου χαραγμένου μέσα στὸν ὀγκόλιον. Εἰς αὐτὸ συνίσταται ἡ ἀρχιτεκτονικὴ διακόσμησις. Οἱ κάθετες νευρώσεις καθὼς καὶ οἱ ἄνω (ARETES) ἦσαν στολισμένες ἀπὸ μίαν ἐπίστεψιν μαρμάρινη μολὶς ἀνάγλυφον. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὑπάρχει ἓνα πλαίσιον ἐξέχον κατὰ 0,03 μ. ὕψ. 0,06 μ. τὸ ὁποῖον δὲν διακρίνεται παρὰ ἀπὸ τὶς ἄκρες τῆς πλίνθου ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει τεθῇ τὸ ἀνάγλυφον. Αὐτὴ ἡ πλίνθος ἐξαφανίζεται εἰς τὰ πλάγια ἄκρα τῆς πλίνθου μὲ ἓνα περιγράμμα στρογγυλεμένο πρὸς τὰ πίσω, τὸ περιγράμμα τοῦ πλαισίου τὸ ὁποῖον εἶναι δουλεμένο μὲ γωνία δξεία. Εἰναι ἀλήθεια ὅτι κατ' ἀρχὴν ὁ διαχωρισμὸς ἐτονίζετο ἀπὸ ἓνα χρώμα διαφοροτικό, ἐπεξετείνετο δὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς ὅλο τὸ πλάτος τῆς προσθίας ὄψεως. Δὲν ὑπάρχουν ἔχνη πλαισίου εἰς τὴν δεξιάν πλευράν, ἀλλὰ στρέφεται πρὸς τὴν ἀριστεράν πλευράν ἅπλως διατετρημένον. Ἡ δεξιὰ πλάγια ὄψις, φέρει σὲ ἀπόστασι 0,39 μ. τοῦ κάτω ἄκρου, μίαν ὄπην πλήρη ἀπὸ μολύβι προοριζομένη διὰ τὴν τοποθέτησιν σφηνῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν στερεότητα τοῦ ἀναγλύφου χωρὶς ὁμῶς καὶ νὰ εἶναι τοῦτο ἀπολύτως βέβαιον. Θὰ μπορούσε μάλιστα κανεὶς νὰ διερωτηθῇ ἐὰν αὐτὴ ἡ ὄπῃ, πρὸς τὴν ὁποίαν τίποτα δὲν ἀντιστοιχεῖ ἀριστερά, εἶναι παλαιότερη. Ἡ κατὰ μῆκος κοιλότης εἶναι ἀνώμαλη, αὐτὸ δὲ πού βλέπει κανεὶς εἰς τὴν κάτω μέρος τῆς πλαγίας ἀριστερᾶς

ὅπως δὲν εἶναι ἴσως παρὰ ἓνα βαθὺ φάγωμα.

Ἦνας ἐφηβὸς γυμνὸς καὶ ἀγένειος παριστάνεται ὁρθίος καὶ ἐν δεξιᾷ κατόψει. Ἡ προτομή κατόπιν μιᾶς ἐλαφροῦς συσφίξεως παριστάνεται κατὰ τρία τέταρτα. Τὸ κεφάλι σκύβει πρὸς τὸ στήθος, ὁ δεξιὸς βραχίον κρέμεται χωρὶς πίεσιν μὲ ἓνα ἐλαφρὸν πρήξιμο τοῦ ἀγκύωνος, καὶ μίαν θέσιν τῶν δακτύλων πρὸς ἀντιγράφει ἀκριβῶς τὸ φυσικό. Ὁ ἀντίχειρ καὶ ὁ δείκτης κατὰ μήκος, τὰ ὑπόλοιπα λογιζόμενα. Τὸ ἀριστερὸ χερί ἀνεβαίνει ἕως τὸ ὕψος τοῦ προσώπου, στηρίζεται σὲ μιά μακρὰ λόγχη τῆς ὁποίας ἡ διεύθυνσις σταθερὰ καθετῇ, καθιστὰ περισσότερον ἐπιφανῆ τὴν κλίσιν τοῦ ἄκρου τῆς στήλης. Πίσω ἀπὸ τὸ κοντάρι τὸ ὁποῖον κρύβεται λιγὰν ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ πόδι, βλέπει κανεὶς ἓνα δίσκο τοποθετημένον καθέτως στὸ ἔδαφος, ἐλάχιστα ἀνάγλυφο, τὸσον πού διαφεύγει ἀπὸ τὸ μάτι. Τὸ βάρος τοῦ σώματος ἀναπαύεται εἰς τὸ δεξιὸν πόδι, τοῦ ὁποίου τὰ δάκτυλα χαμηλώνουν πρὸς τὴν γῆ, γιὰ νὰ προσηλωθοῦν καλλίτερα. Διαβαθμίζονται φυσικὰ τὸ ἓνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο κατὰ τέτοιον τρόπο ὥστε στὴν πραγματικότητά τὸ μεγάλο δάκτυλο τοῦ ποδιοῦ ἔχει μᾶλλον δυσανάλογο. Τὸ ἀριστερὸ πόδι κάμπτεται ἐνῶ τὸ κάτω μέρος τοῦ ἰδίου ποδιοῦ τοποθετημένον ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ δεξιὸν πού κρύβει τὴν πατοῦσα, στέκεται σὲ ὅλο του τὸ μήκος ἐπὶ τῆς πλίνθου.

Τὸ ἀνάγλυφο εἶναι τοποθετημένον με περισκεψὶν ἐπάνω στὴν στήλην, μὲ τρόπο ὥστε νὰ καλύψῃ ὁλόκληρην τὴν ἐπιφάνειαν, χωρὶς νὰ τὸ χαλάσῃ. Εἰς τὸ σχέδιον τοῦ περιγράμματος τὸ ἐξαιρετικὸν λύγιμα τῶν νεφρῶν καὶ ἡ δυνατὴ ἀπότομη κίνησις τῶν μικρῶν καὶ δυνατῶν γλουτῶν, εἶναι ἐπιβλῶσις ἀκόμη ἀρχαϊκῇ. Τὰ πόδια εἶναι λίγο κοντὰ, ἀλλὰ οἱ κυριαστοὶ μῦς εἶναι ἀκριβῶς σημειωμένοι. Οἱ ἀρτηρίαι τῆς ἐπιγονατίδος ἔχουν ἐπιτευχθῇ μὲ μίαν ἀκριβείαν καὶ σχηματικότητα, πού θυμίζουν τὸν τρόπον τῶν παλαιωτέρων γλυπτῶν. Ἄν τὸ παχὺ σημεῖο τοῦ δεξιοῦ ὤμου δὲν εἶναι τελείως στὴν θέσιν του καὶ ἐὰν ὁ ἀριστερὸς ὤμος ἔχῃ μὴθ' ἄσκημα, ἡ ἄσπερ γραμμὴ πού σημειώνεται ἀκόμη κάπως υπερβολικὰ καθὼς καὶ ὁμφαλὸς πού εἶναι στρογγυλὸς καὶ ἴσως καὶ τὸ μπουστο γενικὰ, παραμένουν, ἓνα κομμάτι τοῦ ἰδίου τοῦ γλύπτου, σπάνιο δεῖγμα ποιότητος καὶ ἐκτελέσεως πού δὲν θυμίζουν πιά καθόλου τὴν ἀρχαϊκὴν λεπτομέρεια.

Οἱ ἀνωμαλίες πού ἀντιστοιχοῦν στὶς ἀπνευστώσεις τῶν μυῶν, αὐτὲς πού ἄφηναν χωρὶς ὅρια τοὺς συγκλίνοντας μῦς καθὼς καὶ τοὺς μῦς τοῦ στήθους, ἡ δὲ μὴ πίεσις πού χαράσσεται μεταξὺ τῶν ὁστών πρὸς τὸ στήθος ἀποδίδονται συγκαταημένα καὶ μὲ ρεαλισμόν, μὲ μίαν εὐλυγίσια καὶ μίαν ἀκριβείαν, πού μαρτυροῦν ὅχι μόνον τὴν ἀκριβῆ μελέτην καὶ γνῶσιν τοῦ ἀνθρώπου σώματος, ἀλλὰ ἀνώτερα προτερήματα, καθαρῶς Ἑλληνικὰ, μιᾶς τεχνικῆς πολὺ σεμνῆς καὶ πολὺ σαφοῦς ἡ ὁποία συνειδητὰ θυσιάζει τὴν λεπτομέρεια γιὰ νὰ ἀξιοποιήσῃ τὸν χαρακτῆρα, ἀπλοποιεῖ τὴν φύσιν γιὰ νὰ τὴν καταστήσῃ πιδὶ ὁμοιὰ μὲ τὸν ἐκείνῳ τῃς.

Τὸ κεφάλι προκαλεῖ λιγώτερον εὐνοϊκὴ ἐντύπωση. Ὁ λαϊκὸς εἶναι πολὺ χοντρός, τὸ κεφάλι ἐπάνω δὲν βρίσκεται σὲ ἀναλογία μὲ τὸ πρόσωπο, οὕτε τὰ ἐπάνω μέρη τοῦ προσώπου μὲ τὰ κάτω. Ἡ γραμμὴ τῆς κάτω σιαγόνης προσεκτινόμενη

μέχρι τοῦ λοβοῦ τοῦ αὐτιοῦ εἶναι ἀνακριβὴς καὶ σκληρῇ. Τὸ αὐτὶ εἶναι τοποθετημένον πολὺ ψηλὰ καὶ τὸ σχέδιον εἶναι ἀτελές. Τὸ μάτι πολὺ μεγάλο περιβαλλόμενον ἀπὸ βαρεῖα καὶ ἴσια βλέφαρα, πού δὲν σκεπάζονται στὴν ἐξωτερικὴν γωνία, εἰκονίζεται κατὰ τρία τέταρτα. Ἡ κόμμιωσις πού εἶναι ζωγραφισμένη, σημειωμένη ἀπὸ μιά λεία ἐπιφάνεια ἐξέχουσα λιγὰν πρὸς τὸ μέτωπο καὶ τὸν λαϊκὸ, ἔχει τὴν ὅψιν ἐνὸς ἴσου καλύμματος τῆς κεφαλῆς. Ἡ ἐκτέλεσις εἶναι γρήγορη, ψυχρὴ καὶ σκληρῇ.

Τὸ πιδὶ σπουδαῖο χαρακτηριστικὸ τῆς μορφῆς εἶναι ἴσως, τὸ ὅτι ὅλοι οἱ μῦς φαίνονται χαλαρωμένοι. Τὸ κεφάλι ἀφίνεται πρὸς τὸ στήθος, ὁ δεξιὸς βραχίον κρέμεται μαλθακὰ, τὸ ἀριστερὸ χερί κρατᾷ πολὺ ψηλὰ τὴν λόγχην, σὰν νὰ πρόκειται νὰ στηριχθῇ σ' αὐτὴν βαρεῖα. Τὸ πιδὶ εἰς τὸ ὁποῖον στηρίζεται δὲν τευτάνεται παρὰ τόσο ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ στηριχθῇ τὸ βάρος τοῦ σώματος. Ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀποψιν ὁ δισκοβόλος τῆς Νισύρου ἀντιτίθεται ζωηρῶς στοὺς ἀρχαῖους ἐφηβους οἱ ὁποῖοι ἀκόμα καὶ ὅταν βρισκάνται σὲ ἀκινησία, φαίνονται νὰ θέτουν σὲ κίνησιν ὅλους τοὺς μῦς, ἀρέσκονται δὲ νὰ τοὺς κάνουν νὰ ἐξέχουν κάτω ἀπὸ τὸ δέριμα. Νοιώθει κανεὶς στὸν γλύπτην μας αὐτὸν τὴν θέλησιν νὰ ἀντιδράσῃ ἐναντίον αὐτῆς τῆς παλαιᾶς ἀρχῆς. Ἐὰν πραγματοποιώντας τὴν δική του δὲν μπόρεσε ν' ἀποφύγῃ κάθε λάθος καὶ κάθε ἀκριβείαν, πρέπει ἐν τούτοις νὰ σημειωθῇ ὅτι πρόκειται γιὰ ἓνα σημαντικὸ γεγονός, γιὰ μίαν σοβαρὴ προσπάθεια, πρὸς ἓνα τύπο λιγώτερον συντηρητικὸν, καὶ μίαν ἀλήθειαν πιδὶ συγγενῇ. Ὁ ἀποδοῦσε ἴσως κανεὶς ν' ἀποδώσῃ στὴν ἴδια τάσιν τίς ἀναλογίαις πού δόθηκαν στὰ πόδια τὰ ὁποῖα, ἀντιθέτως ἀπὸ αὐτὰ πού βλέπει κανεὶς σὲ παλαιότερα ἔργα, εἶναι λίγῃ κοντὰ γιὰ τὸν μπουστο.

Αὐτὰ τὰ τελευταῖα χαρακτηριστικὰ ἐπανευρίσκονται σὲ πολλὰ ἔργα, στὴν στήλη τοῦ Esquiline τοῦ Brockles by House καὶ στὴν στήλη τοῦ Ἰουστινιανῶν στὸ Βερολίνο πού ὅλες φαίνονται νὰ προέρχωνται ἀπὸ τὴν ἴδια Σχολὴ τῶν νήσων τῆς Πάρου. Εἴτε ἡ στήλη τῆς Νισύρου εἶναι ἔργον ἐντόπιον, εἴτε ξένον παρουσιάζει φανερὰ τίς νέες ἐπιδράσεις οἱ ὁποῖαι αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, περὶ τὸ 470 - 460 γίνονται αἰσθητὰς εἰς τὴν περιοχὴν ἡ ὁποία μέχρι τίς ἀρχὰς τοῦ 5ου αἰ. π.χ. εἶχε μείνει μίαν ἐπαρχίαν τῆς Ἀσιατικῆς Ἰωνίας. Μία προσπάθεια εὐρεθεῖσα γυναικεία στήλη στὴν Σάμο ἀνήκει στὴν ἴδια ὁμάδα καὶ μαρτυρεῖ τίς ἴδιες ἐπιδράσεις.

Ἀπ' τὸ σχῆμα καὶ τὴν σύνθεσιν. τους αὐτὲς οἱ Πάριες στήλεις εἰσάγονται σὲ μίαν γενικώτερη ὁμάδα, ἀπ' τὴν ὁποία ἡ στήλη τῆς Σύμης εἶναι τὸ παλαιότερον παράδειγμα, ἐνῶ τῆς Πέλλας τὸ νεώτερον. Τὰ κυριώτερα μνημεῖα ἀναφέρθηκαν ἀπ' τὸν Reinach (ἀν προσθέσωμεν μίαν στήλην τῶν Δελφῶν καὶ μίαν τοῦ Βατικανοῦ). Ὡς πρὸς τὴν ὁμοιότητα πού ἐλέγχθη διὰ τὴν στήλην μας, μὲ τὰ γλυπτὰ τοῦ Κλαδέως καὶ Πειρίθου τῆς Ὀλυμπίας, αὐτὴ ὀφείλεται κυρίως στὴν φαινομένην παλὰ καὶ τῆς κεφαλῆς, εἶναι δὲ πολὺ ριψοκίνδυνον νὰ τὴν θεωρήσωμεν ὡς γεγονότος γιὰ νὰ ὀρίσωμεν τὴν Σχολὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν οἱ Καλλιτέχνες τῶν ἀετωμάτων τοῦ ναοῦ τοῦ Διός.

Α Π' Ο,ΤΙ Θ Υ Μ Α Μ Α Ι

Χριστὸς γεννᾶται δοξάσατε, Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν ἀπαντήσατε, Χριστὸς ἐπὶ γῆς ὑψώθητε, ἄσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ καὶ ἐν εὐφροσύνῃ ἀνυμνήσατε λαοὶ ὅτι δεδόξασται. Καίρὸς, καίρὸς τῆς ἐκκλησίας. Ἡ ὥρα εἶναι 2 1)2 πρωϊνὴ πρὸς τὰ Χριστοῦγεννα καὶ οἱ δρόμοι τοῦ Μανδρακιοῦ γεμίζουν ἀπὸ τὶς παραπᾶνω ψαλμωδίες καὶ τὰ συνθήματα. Εἶναι ὁ δυπότατος (νεωκόρος) ποὺ με τοὺς βοηθοὺς του κάμνει τὸ γῦρο τοῦ χωριοῦ γιὰ νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς πιστοὺς πὼς εἶναι ὥρα νὰ ἐτοιμασθοῦν γιὰ τὴ λειτουργία τῶν Χριστογεννῶν. Ἄς ἐτοιμασθοῦμε λοιπὸν καὶ ἡμεῖς γιὰ τὴν ἐκκλησίαν. Δὲ θὰ πᾶμε οὔτε στὴ Ποταμίτισσα, οὔτε στὴ Σπηλιανή. Θὰ πᾶμε στὸν Ἀη-Νικόλα, στὸ νεκροταφεῖο. Ἄς ἀφιερῶσωμε τὸ σημερινὸ χρονικὸ μας στοὺς νεκροὺς μας. Παρ' ὅλο ποὺ εἶναι νύκτα ἀκόμη, μὴ σᾶς τρομάξῃ τὸ σκοτάδι. Ὁ δρόμος πρὸς τὸ νεκροταφεῖο εἶναι γεμάτος ἀπὸ φαναράκια, ποὺ κι' αὐτὰ κατευθύνονται ἐκεῖ. Σήμερα κάθε νεκρὸς περιμένει ἀπὸ τὸ σπίτι του τὸ Χριστογεννιάτικο πανιέρι. Αὐτὰ τὰ πανιέρια συντροφεύουν τὰ φαναράκια ποὺ πλημμυρίζουν τὸ δρόμο. Εἶναι τὰ «Φκολοημένα» (εὐχολογημένα). Ἐνα πιάτο σφογγᾶτο (ὀμελέττα) εἰδικὰ παρασκευασμένο, γαρνιρισμένο με ξηροὺς καρποὺς φρούτα καὶ γλυκά, καὶ στολισμένο με λουλούδια. Τὰ φέρνουν στὸ νεκροταφεῖο οἱ μητέρες, οἱ γυναῖκες, οἱ ἀδελφές καὶ γενικὰ οἱ συγγενεῖς τῶν νεκρῶν καὶ τὰ ἀκουμποῦν ἐπάνω στὰ μνήματα μαζί με τὰ φαναράκια, ποὺ δημιουργοῦν ἔτσι ἕνα θέαμα ἀρκετὰ φαντασμαγορικό. Μετὰ τὴν λειτουργίαν ὁ παπᾶς περιέρχεται ὁλόκληρο τὸ νεκροταφεῖο ἀπὸ μνήμα σὲ μνήμα καὶ δέεται γιὰ τοὺς νεκροὺς, παίρνοντας γιὰ ἀμοιβή του τὸ περιεχόμενο τοῦ πιάτου. Ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ θὰ συγκεντρώσῃ ὁ παπᾶς δὲν παραλείπει νὰ στείλῃ στοὺς προϊσταμένους καὶ συναδέλφους του. Ἐνα μέρος ἐπίσης διαθέτει γιὰ τοὺς πτωχοὺς. Εἶναι τὸ λεγόμενο πεσέσι τῶν Χριστογεννῶν. Καὶ ἀφοῦ ὁ λόγος γιὰ τὰ φκολοημένα, θὰ σᾶς διηγηθῶ ἕνα ἀνέκδοτο. Μιὰ χήρα ἔπαιρνε κάθε χρόνο τὸ πανιέρι τῆς στὸ νεκροταφεῖο. Ἐτυχε ὅμως νὰ ἀρρωστήσῃ μιὰ χρονιά καὶ τὸ ἐνεπιστεύθηκε στὰ παιδιά της. Τὰ παιδιά τόσο ἐλιγουρεύτηκαν ἀπὸ τὸ περιεχόμενο, ὥστε ἐπῆγαν ἀπόμερα καὶ τὸ ἔφαγαν. Ἐπερίμεναν ὕστερα νὰ τελειώσῃ ἡ λειτουργία καὶ ἐγύρισαν στὸ σπίτι των. Τὴ νύκτα τῆς ἴδιας ἡμέρας ἡ χήρα εἶδε στὸν ὕπνο της τὸν ἄνδρα της με ἔκφραση εὐχαριστημένου ἀνθρώπου καὶ τῆς εἶπε: «Ἐφέτος με εὐχαρίστησες περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλῃ χρονιά με τὸ πανιέρι σου». Ἡ γυναῖκα ἐταράχθηκε ἀπὸ τὸ ὄνειρο καὶ με ἀγωνία ἐπερίμενε νὰ ξημερώσῃ. Τὸ πρωὶ ἐπίεσε τὰ παιδιά της καὶ ἔμαθε τὴν ἀλήθειαν. Ἡ Μητέρα ὕστερα ἀπὸ τὴν εὐχάριστη ὄψη ποὺ τῆς παρουσιάστηκε ὁ Μακαρίτης, ἐνόμισε πὼς δὲν ἔπρεπε νὰ μαλώσῃ τὰ παιδιά της.

Ζητῶ συγγνώμην ποὺ Χρονιάραν Μέρα σήμερα, σᾶς ἀπασχόλησα με τοὺς νεκροὺς μας. Δὲν εἶχα πρόθεση νὰ σᾶς στενοχωρήσω. Ἐπωφελέθηκα τῆς εὐκαιρίας γιὰ νὰ ἐνθυμίσω στοὺς ξενιτεμένους πατριῶτες μου τὸ ὠραῖο καὶ εὐγενικὸ Νισύρικο ἔθιμο. Καὶ τώρα πρὶν φύγωμε ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο ἂς σταθοῦμε στὴν ἐξώπορτα καὶ νὰ ποῦμε στοὺς νεκροὺς μας. Αἰωνία ἡ μνήμη.

ΝΙΚΗΤΑΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ

ΠΑΛΗΟ ΝΙΣΥΡΙΚΟ ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ

*Ναννέ το ποὺ νὰ κοιμηθῇ τὸν ὕπνον τῆς ὑγείας του
τὸν ὕπνον τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς μεγαλωσύνης
νὰ κοιμηθῇ νὰ νεθραφῇ νὰ καλομεγαλώσῃ,
νὰ τὸ παντρέψῃ ἡ μάνα του στῆς Παναγίης τὴν τάβλα.
Τὰ γίδια μύρια νὰ γενοῦν, κι' αἱ πάχνης πητταρίδια
καὶ τοῦ κατέργου τὰ κουπιὰ νὰ γίνουσι κουτάλλια
κι' ἡ θάλασσα γλυκὴ κρασί νὰ πιῶν τὰ παλληκάρια.*

ΝΙΣΥΡΟΣ

ΜΑΝΔΡΑΚΙ (Τοῦ ἀν-
ταποκριτοῦ μας κ.
Νικ. Διακομιχάλη).

— Μέσα σὲ ἀτμόσφαιρα ἐθνικῆς ὑπερηφανείας ἐορ-
τάστηκε ἡ «28ῃ Ὀκτωβρίου» εἰς τὸν Δῆμον μας.
Τὴν παραμονὴν οἱ μαθηταὶ τοῦ Σχολείου, οἱ ναυ-
τοπρόσκοποι καὶ οἱ διάφοροι τοπικοὶ Σύλλογοι
κατέβησαν στεφάνους εἰς τὸ Ἡρώον. Τὴν πρωΐαν
τῆς 28ῃς Ὀκτωβρίου, οἱ ναυτοπρόσκοποι ἀνύ-
ψωσαν τὰς σημαίας εἰς τὸ Δημαρχεῖον καὶ εἰς τὰ
Δημόσια Γραφεῖα. Τὴν 10 π.μ. ἐγένετο δοξολογία
παρουσία τῶν ἀρχῶν εἰς τὸν μητροπολιτικὸν
ναὸν τῆς Ποταμιτίσης, ὅπου καὶ ἐξεφώνησεν
τὸν πανηγυρικὸν ὁ κ. Ἐμμ. Κροῦσκος. Μετὰ τὴν
δοξολογίαν κατετέθη ἐν παρελάσει εἰς τὴν Πλα-
τεῖαν «ΓΝΩΜΑΓΟΡΑ» καὶ τὸ Ἡρώον στέφανος
παρὰ τοῦ κ. Δημάρχου. Τὴν ὅλην ἑορτὴν ἐποίκιλε
μὲ τὴν συμμετοχὴν τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ναυτο-
προσκόπων ὁ συμπατριώτης μας κ. Κ. Φραντζῆς
φέρων τὴν στολὴν τῆς Ἀμερικανικῆς λεγεῶνος,
λοχίας τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν κατὰ τὸν πρῶτον
παγκόσμιον πόλεμον.

Ἔτσι προαναγγεῖλαμεν εἰς τὸ 18ον τεῦχος
τῶν «Ν.Χ.» ἀφίχθη τὸ ἀτμόπλοιο «Πέτρος Νο-
μικός» εἰς τὴν νησίδα Γυαλί καὶ ἐφόρτωσε 12699
Μ³ κισσῆρεος, ἀναχωρῆσαν τὴν 2.11.57. Τὸ
ἀτμόπλοιο «Πέτρος Νομικός» εἶναι τὸ 4ον κατὰ
σειρὰν ποῦ φορτῶναι ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λει-
τουργίας τῆς ἀερογέφυρας τῶν ἔργων τῆς
Ἑταιρείας «ΛΑΒΑ» εἰς ΓΥΑΛΙ.

Τὸ Τοπικὸν Τμήμα Νισύρου τοῦ Συλλόγου
«ΓΝΩΜΑΓΟΡΑ» ἐπροικοδότησεν διὰ 1.000

ΝΙΣΥΡΙΑΚΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ

δραχμῶν, διὰ κληρώ-
σεως τὴν μικρὰν
Εὐδοκίαν Ἰωάννου
Σακκαλῆ. Διὰ τὴν

πρᾶξιν τοῦ ταύτην εἶναι ἄξιον συγχαρητηρίων
τὸ Δ.Σ.

Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐργασιῶν ἐκβραχισμού
κατὰ τὴν διάνοξιν τῆς ὁδοῦ Ἀγίου Νικολάου
πρὸς Ἅγιον Σάββαν εἰς τὴν περιφέρειαν, ὅπου
ὑπάρχει ὁ παλαιὸς ἀνεμόμυλος, εὐρέθησαν
ἐνσφονυμένοι εἰς ὀγκώδεις λίθους μολύβδινοι
μᾶζαι βάρους 80 χιλιογράμμων. Τοῦτο ἀποτέ-
λεσε θέμα εἰκασίῶν διὰ τὴν προέλευσίν των, με-
ταξὺ τῶν συμπολιτῶν μας, ἐν ἀναμονῇ ἐγκυρο-
τέρας τινὸς γνώμης.

Κοινωνικά: Τὴν 26.10.57 ἀπεβίωσεν ἡ
Καλὴ Κ. Φραντζῆ (Γιαννάκη), εἰς ἡλικίαν 65
ἐτῶν.

Τὴν 20 Ν/βρίου ἐβαπτίσθη ὁ υἱὸς τοῦ συμπολίτου
μας Μιχαὴλ Μάρτεν, μὲ τὸ ὄνομα Παναγιώτης.

Τὴν 10 Ν/βρίου ἐβαπτίσθη ὁ υἱὸς τοῦ Γεωργίου
Καζάνη μὲ τὸ ὄνομα Ἀνδρέας.

Τὴν 10 Ν/βρίου εἰς τὸν ἱερὸν Ναὸν Ποταμιτί-
σης ἐτελέσθη τὸ μνημόσυνον τῆς Ἄννας Ἀν. Λαζά-
ρου.

Τὴν 10ην Ν/βρίου ἡ Ἄννα Ἀντων. Αὐσαρίδου
τὸ γένος Κεχαγιᾶ, ἐγέννησεν ἀγοράκι.

Τὴν 10/11 ἐβαπτίσθη ὁ υἱὸς τοῦ Γεωργ. Κα-
λυβᾶ μὲ τὸ ὄνομα Χαράλαμπος.

Τὴν 13/11 ἀπεβίωσεν ὁ Κων/νος Γιαννακάς
(Μαντοῦς).

Τὴν 30/11 ἡ Ἐλευθερία Σταύρου Ὁρσάρη ἔτε-
κεν κοριτσάκι.

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΟΥ ΓΝΩΜΑΓΟΡΑ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ
Η ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΝΙΣΥΡΙΑΚΩΝ ΧΡΟΝΙΚΩΝ ΕΥΧΟΝΤΑΙ
ΕΙΣ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΣΥΜΠΑΤΡΙΩΤΑΣ ΜΑΣ

ΕΥΤΥΧΕΣ ΤΟ ΝΕΟΝ ΕΤΟΣ 1958

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΔΑΚΗ

Μὲ βαθεῖαν θλίψιν καὶ συγκίνησιν
ἤκουσεν ὁλόκληρος ὁ Νισυριακὸς λαὸς
τὸν θάνατον τοῦ προσφιλοῦς εἰς ὅλους
Κων/τίνου Μαντουδάκη τὸ ἀπόγευμα
τοῦ Σαββάτου, 7ης Δεκεμβρίου 1957.

Ὡς ἀστραπὴ διεδόθη εἰς ὅλους τὸ θλι-
βερὸν τοῦτο ἀγγελμα καὶ ἤρχισαν ὅλοι
ποικιλοτρόπως νὰ ἐκδηλώνουν τὴν λύ-
πην των, ἄλλοι νὰ σπεύδουν διὰ νὰ συλ-
λυπηθοῦν τὴν βαρυνθενθοῦσαν δύσμοι-
ρον σύζυγον του Καλλιόπην, ἄλλοι,

ὅπως ὁ Δήμαρχος Μανδρακίου καὶ οἱ
Πρόεδροι τῶν Τοπικῶν Σωματείων ὡς
καὶ ἰδιῶται, νὰ περισυλλέγουν ἄνθη διὰ
νεκρικοὺς στεφάνους.

Τὴν ἐπομένην, ἡμέραν Κυριακὴν καὶ
περὶ ὥραν 2αν μ.μ. ἐγένετο ἡ κηδεῖα
τοῦ ἐν λόγῳ νεκροῦ. Σύμπασα ἡ κοι-
νωνία τοῦ Μανδρακίου μὲ ἐπὶ κεφαλῆς
ὅλους τοὺς ἱερεῖς τῆς Νήσου καὶ πολ-
λοὶ ἐκ τῶν προυχόντων ἑτεροδημοτῶν,
παρηκολούθησαν τὴν πένθιμον πομπήν.
Ὁ Δήμαρχος Μανδρακίου κ. Γεώργιος

Γιαλούρης μετὰ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ἐσχμάτισαν πομπήν καὶ ἔφερον πρῶτοι τὸ φέρετρον μὲ τὴν σορὸν τοῦ ἐκλιπόντος ἀπὸ τῆς οἰκίας του μέχρι τὸν Ναὸν τῆς Ποταμητίσσης, ὅπου ἐψάλη ἐν συγκινητικῇ ἀτμοσφαίρᾳ ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία. Ἐπικηδεῖους λόγους ἐξεφώνησαν ὁ Δήμαρχος Μανδρακίου καὶ ὁ κ. Πασχάλης Χριστοφόρου, οἵτινες ἐξάραντες τὰς ἀρετὰς τοῦ προσφιλοῦς Μαντουδάκη κατέθεσαν ἐπὶ τῆς σοροῦ του στέφανον, ὁ πρῶτος ἐκ μέρους τοῦ Δήμου εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης, διότι διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς δημοτικὸς Σύμβουλος καὶ ὁ δεῦτερος ἐκ μέρους τοῦ Λιμενικοῦ Συλλόγου, διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ ὑπηρεσίας πρὸς τὸν Σύλλογον, διατελέσας ἐπὶ σειράν ἐτῶν Πρόεδρος καὶ τυγχάνων τελευταῖως τοιοῦτος. Ἡ πάνδημος νεκρικὴ πομπὴ μὲ 10 καὶ πλέον στεφάνους, διελθοῦσα διὰ τῶν κυριωτέρων ὁδῶν τῆς πόλεως, συνώδευσε τὸν Κων/τίνον Μαντουδάκην εἰς τὴν τελευταίαν του κατοικίαν.

Εἰς τὴν μνήμην ὄλων ἡμῶν τῶν Νισυρίων καὶ ὄλων ὅσοι ἐγνώρισαν τὸν Κων/τίνον Μαντουδάκην, θὰ μένῃ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὁ εὐσπλαγχνικὸς, ὁ ὁποῖος ἐβοήθει τοὺς πάσχοντες, ὁ ἀφιλοκερδὴς καὶ ἀκούραστος, ὁ ἀγαπῶν τὴν Πατρίδα του καὶ ὁ μοχθῶν καὶ ἐργαζόμενος δι' αὐτήν, προσφέρων τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὰ κοινὰ καὶ Ἐκκλησιαστικὰ ὡς καλὸς Χριστιανός.

ΣΤΑΜ. ΚΟΥΡΖΗΣ

ΝΙΚΙΑ - ΝΙΣΥΡΟΥ (Συνεργάτου μας)

— Κατὰ πληροφορίας ἐκ Νέας Ὑόρκης, ἐκ γενομένου ἐράνου μετὰ τῶν ἐκεῖ συμπατριωτῶν μας συνεκεντρώθη ποσὸν ἐκ 1.300 δολλαρίων προοριζόμενον διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ νέου Διδακτηρίου μας.

— Ἡ ἀσιατικὴ γρίπη προσέβαλε τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν κατοίκων τῆς Κοινοότητός μας, εὐτυχῶς χωρὶς θανατηφόρα κρούσματα. Ἦδη ὑπεχώρησεν ὁλοσχερῶς.

— Ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία εὐνοοῦνται ἐφέτος ἀπὸ τὴν πρῶτιμον βροχὴν καὶ τὰς ἐπικρατούσας καιρικὰς συνθήκας. Τὴν περυσινὴν λειψυδρίαν διεδέχθη ἐφέτος σχετικὴ ἐπάρκεια ὕδατος.

— Τὸ Κοινοτικὸν Συμβούλιον, μετὰ τὴν συντελουμένην ἤδη ἐπίστρωσιν τῶν κεντρικῶν ὁδῶν τῆς Κοινοότητος διὰ γκρό-μπετόν, μελετᾷ τὴν κατασκευὴν δευτέρας Κοινοτικῆς δεξαμενῆς παραπλεύρως τοῦ νέου Σχολείου.

— Ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐνεκρίθη-

σαν αἱ ὑποβληθεῖσαι μέσῳ τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου κ. Σπυρίδωνος αἰτήσεις τῶν συμπολιτῶν μας Ἱεροφαιτῶν κ.κ. Ἰακώβου Χαρτοφύλλη καὶ Νικολάου Γερασίμου, διὰ τὴν μελλοντικὴν χειροτονίαν αὐτῶν εἰς Ἱερεῖς.

— Τὴν 21ην Νοεμβρίου ἔλαβε χώραν μὲ τὴν καθερωμένην παράδοσιν ἡ πανήγυρις τοῦ Ναοῦ τῶν Εἰσοδίων.

Ἡ ἀνακρίσις τοῦ Νεοῦ ἐτελείωσε. Ἀπομένει ἡ ἀγιογράφησις αὐτοῦ, ἥτις ἀνεβλήθη ἐπὶ τοῦ παρόντος.

— Ἀνεχώρησε διὰ Νέαν Ὑόρκην ὁ κ. Νικόλαος Π.Μ. Σακελλαρίδης, τέως Πρόεδρος τοῦ ἐνταῦθα Συλλόγου «Ἁγ. Ἰωάννης ὁ Θεολόγος». Τοῦ Συλλόγου προεδρεύει ἤδη ὁ Ἀντιπρόεδρος κ. Βαρκανῆς, προσεχῶς δὲ μέλλει νὰ συνέλθῃ ἡ γενικὴ Συνέλευσις πρὸς ἐκλογὴν νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου.

— Οἱ γονεῖς καὶ κηδεμόνες ἐκφράζουσι ἀνησυχίας διὰ τὸν μὴ διορισμὸν εἰσέτι Διδασκάλου εἰς τὸ Σχολεῖον μας ὅπου φοιτοῦν 70 μαθηταὶ καὶ ὑπάρχει μία μόνον Διδασκάλισσα.

— Ὁ Γραμματεὺς τῆς Κοινοότητος κ. Β. Γιακουμῆς ἐμνηστεύη μετὰ τῆς Δίδος Ἀννης Α. Διάκο-βασίλη. Συγχαρητήρια.

— Ἀπελύθη τῶν τάξεων τῆς Ε.Β. Χωροφυλακῆς, εἰς ἣν ὑπηρετήσῃ τὴν θητείαν του ὁ κ. Νικόλαος Ε. Λοῖζος.

ΑΘΗΝΑΙ

Ὁ ἐκλεκτὸς συμπατριώτης μας κ. Κωνστ. Λυτρωτῆς ἀπέκτησεν αἰσίως καὶ τὸ δεῦτερον κοριτσάκι. Εἰς τοὺς εὐτυχεῖς γονεῖς διαβιβάζομεν τὰς θερμότητας μας εὐχάς.

Ὁ κ. Ἀντώνιος Ν. Καφετζιδάκης καὶ ἡ δεσποινὶς Μ. Καρπαθοπούλου ἔδωσαν ἀμοibaίαν ὑπόσχεσιν γάμου. Τοὺς εὐχόμεθα ταχεῖαν στέφιν.

Κατόπιν διμήνου ἀναπαύσεως ἀπεκατεστάθη ἡ ὑγεία τοῦ Προέδρου τῆς Ἐκδοτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν «ΝΙΣ. ΧΡΟΝ.» κ. Κων/νου Μούρα.

Ἡ κ. Εὐδοξία Νικήτα Βαγιάτη ὑπέστη ἐπιτυχῆ ἐγχείρισιν εἰς τὴν Κλινικὴν τοῦ ἱατροῦ κ. Χρ. Ἀνδριωτάκη εἰς Πειραιᾶ.

Ὁ κ. Ἐμμ. Ν. Φραντζῆς, φοιτητῆς τῆς Χημείας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῶν ἑορτῶν ἀνεχώρησεν τὴν 19 Δ/βρίου εἰς Νίσυρον.

Μὲ τὸ Υ/Κ «ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΗ» ἔφθασε τὴν 22αν Δεκεμβρίου ἐκ Νέας Ὑόρκης ὁ συμπατριώτης μας κ. Ἐμμ. Λαμπάδης.

Τὴν 22αν Δεκεμβρίου ἐγένοντο ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἀγ. Γεωργίου Καρύτση οἱ γάμοι τοῦ κ. Ἀρμοδίου Γιαννιδί, τέως Προέδρου τοῦ ΓΝΩΜΑΓΟΡΑ Ἀθηνῶν μετὰ τῆς διδος Τίνης Πέππας. Τοὺς στεφάνους ἀντήλλαξεν ὁ κ. Στ. Γιαννιδί. Εἰς τὴν τελετὴν παρέστησαν πολλὰ μέλη τῆς ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ Νισυριακῆς παροικίας. Τὰ «ΝΙΣ. ΧΡΟΝ.» διαβι-

βάζουν διὰ τῶν στηλῶν τῶν ἀντιλάλων
τὰς θερμότερας εὐχάς των.
Ἀνεχώρησεν εἰς Ἀλεξανδρούπολιν ὅπου
μετετέθη ὁ συμπατριώτης μας Πρωτοδίκης
κ. Ἰάκωβος Πασχαλίδης.

Ἀφίχθη ἐκ τῆς ἐπαρχίας ὅπου ὑπηρετεῖ μέ-
χρι σήμερον ὁ συνεργάτης μας Γεωπόνος
κ. Ἰωάννης Ζαχαριάδης.
Ἀφίχθη δι' ὀλιγοήμερον παραμονὴν εἰς Ἀθή-
νας ἐκ Ρόδου ὁ κ. Δημήτριος Ρουσσέτος
μετὰ τῆς συζύγου του.

ΝΥΧΤΑ

Σὰ μάτια, ποῦ μοῦ μίσεψαν πλημμύρισαν τ' ἀστέρια
στὴν νύχτα, ποῦ μᾶς πλήγωσε μαγέρι βορινό!
Πῶς θάβρισκα τὴν δύναμι, ποῦ θάδινε δυὸ χέρια
ν' ἀπλωνὰ καὶ νὰ χάδευα ψηλὰ στὸν οὐρανό.

Γαρύφαλλα μᾶς ἔρναναν καὶ μ' ἄσπρα περιστέρια
τὰ μάτια, π' ἀγαπήσαμε τὰ ἐλπιδοφόρα μάτια
μᾶς γέλασεν ἡ εὐωδιὰ καὶ στήσαμε καρτέρια
στὸ μέρος ποῦ μᾶς ἔφεραν δίχτυ τὰ μονοπάτια.

Καὶ τώρα πῶς μικραίνουνε στοῦ μισεμοῦ τὴν ὥρα
σὰν γλυκογέλια τ' ἀπριλιοῦ, στοῦ λιμανιοῦ τὸν θρὸ
ποῦ τρελοπαίζουν στὴν στεριά σ' ἔρωτσμὲ τὴν πλῶρα
κι ὕστερα πᾶνε νὰ πνιγοῦν σ' ὠκεανοῦ βυθό.

Μακραίνουνε τ' ἀστέρια σου, ποῦρθαν γιὰ νὰ μοῦ ρίζουν
λαίμοπαγίδα ἀπάντεχη, σὰν κλέφτης νὰ πιαστῶ
Σὰν ἔμορφιά μοῦ τ' ἄστειλες τὰ χέρια νὰ μὲ πνίξουν
κι ἂν κλείσω ἐδῶ τὰ μάτια μου, πῶς θὲς νὰ κοιμηθῶ.

Κ. ΣΑΚΛΑΡΙΔΗ

ΑΤΥΧΟΙ ΚΡΙΝΟΙ

Μέσ' τῆς ζωῆς τὸ περιβόλι
ἀνθίσα κάποτε δυὸ κρίνοι,
ζευγάρωμα θαρρεῖς τῆς μοίρας...
Στ' ἀνέβασμα τῆς ὁμορφιάς
λαμπήριζαν, κείχανε χρῶμα
κόκκινο, λαμπρὸ πορφύρας.

Βορρηᾶς σφυρίζει μονομιᾶς
καὶ τοῦρανοῦ τὰ κάλλη σβύνει!..
ἄτυχοι κρίνοι τώρα;
σκῶψαν στὸ χῶμα φιληθῆκαν...
στερνὸ φιλὶ ποῦ δίνεται
στῆς ζήσης μας τὴ μαύρη μπόρα!...

Γ. Ι. ΚΟΥΜΕΝΤΟΣ

Η ΠΗΤΤΑ ΤΟΥ ΓΝΩΜΑΓΟΡΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τὴν 5ην Ἰανουαρίου ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 9ην ἑσπερινὴν θὰ λάβῃ χώραν ἡ καθιερωμένη πρωτοχρονιάτικη ἐορτὴ τοῦ Γνωμαγόρα Ἀθηνῶν

«τὸ κόψιμο τῆς Βασιλόπηττας»

εἰς τὸ ἐπὶ τῆς οἰκίας 5 κέντρον

«Ψάθινη Φωλιά»

“Ὅπως εἶναι γνωστόν, κατὰ τὸ κόψιμο τῆς πηττας τοῦ Γνωμαγόρα δίδεται ἡ εὐκαιρία εἰς τὴν Νισυριακὴν Παροικίαν Ἀθηνῶν - Πειραιῶς νὰ περάσῃ μία χαρούμενη βραδυὰ μέσα σ’ ἓνα Νισυριακὸν περιβάλλον.

Ο ΑΠΟΚΡΗΑΤΙΚΟΣ ΧΟΡΟΣ ΤΟΥ ΓΝΩΜΑΓΟΡΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τὴν Τσικνοπέμπτην 8 Φεβρουαρίου 1958 θὰ λάβῃ χώραν εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ Ξενοδοχείου «ΑΚΡΟΠΟΛ-ΠΑΛΛΑΣ» ὁ ἐτήσιος ἀποκρηάτικος χορὸς τοῦ Γνωμαγόρα Ἀθηνῶν.

“Ὅπως κάθε χρόνο, ἔτσι καὶ φέτος ὁ χορὸς τοῦ Γνωμαγόρα, προβλέπεται ὅτι θὰ ἔξῃ τὴν γνωστήν του ἐπιτυχίαν, καὶ θὰ συγκεντρώσῃ ἐκλεκτὸν κόσμον Ἀθηναίων καὶ Πειραιωτῶν. Πολυμελὴς ἐπιτροπὴ ἐκ κυριῶν καὶ δεσποινίδων Νισυρίων καὶ φίλων τῆς Νισύρου ἀσχολεῖται ἤδη ἐπιμελῶς μὲ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ χοροῦ.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΕΝΙΣΧΥΤΑΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Μιχαὴλ Ν. Καμπανῆς	Δολ.	15	Ἐμ. Γ. Σακέλης	»	10
Γεώργιος Κ. Καμπανῆς	»	25	Νικ. Ἰω. Γιανιός	»	20
Χάρης Κόντος	»	10	Ἰω. Π. Καμπανῆς	»	10
			Ἰωάν. Καμπουράκης	»	5
			Δημ. Πολυχρονιάδης	»	5

ΝΟΜΙΚΑ ΕΘΙΜΑ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

“Ότε τὸ 1910 ὁ ἐκ Καρπάθου αἰείμνηστος Μιχαὴλ Μιχαηλίδης-Νουάρος ἐπρόκειτο νὰ ἐκδώσῃ πραγματεῖαν διὰ τὰς κληρονομικὰς καὶ ἄλλας νομικὰς συνθηθείας τῆς Δωδεκανήσου, ἔγραψε καὶ εἰς τὴν Δημαρχίαν Νισύρου νὰ τὸν πληροφορήσῃ διὰ τὰ ὑπάρχοντα τοιαῦτα ἔθιμα γραπτὰ ἢ ἄγραφα.

Ἡ Δημαρχία ἀνέθεσεν εἰς τὸν αἰείμνηστον συμπολίτην μας Ὅδυσσέα Σακελλαρίδῃ, τοῦ ὁποῦ τοῦ πρὸς τὸν Μιχαὴλ Μιχαηλίδην ἐπιστολὴν δημοσιεύομεν κατωτέρω, μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς συμπληρώσεως δεκαπενταετίας ἀπὸ τοῦ θανάτου του — 3 Νοεμβρίου 1942.—

Ἐν Νισύρῳ τῇ 22 Μαΐου 1910.

Κύριε Μ. Γ. Μιχαηλίδῃ

Κωνσταντινούπολιν.

Κατ’ ἐντολὴν τῆς ἐντίμου Δημογεροντίας μας πάνυ εὐχαρίστως σὰς μεταδίδω τὰς ἀκολουθοῦσας πληροφορίας, ἃς ἐζητήσατε, ἀναφορικῶς περὶ τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων ἅτινα διέπουν τὰς οἰκογενειακὰς σχέσεις, τὰς προικοδοσίας καὶ τὰς ἐξ ἀδιαθέτου διαδικασίας.

1) Οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἐφηρμόσθη ἐν Νισύρῳ ἐν ταῖς κληρονομικαῖς ὑποθέσεσι τὸ Ὅθωμανικὸν δίκαιον, ἀλλ’ ἀπὸ τινος τὸ Ρωμαιο-Βυζαντινὸν τῶν Πατριαρχείων μετὰ τοῦ ἐπικρατοῦντος τοπικοῦ ἐθίμου.

2) Τοπικὸν δὲ ἔθιμον ὑπάρχει ἀνέκαθεν καὶ ἐξακολουθεῖ ὑφιστάμενον τὸ ἐξῆς: Ἐκάστης οἰκογενείας ἡ πρώτη κόρη λέγεται νοικοκυρά, δηλ. εἶναι κατὰ νόμον οὕτως εἰπεῖν, κυρία ἀπάσης σχεδὸν τῆς κτηματικῆς μητρικῆς περιουσίας, ἥτις περιουσία μεταβαίνει διαδοχικῶς πάντοτε εἰς τὴν πρώτην κόρην, χωρὶς τὰ ἄλλα τέκνα ἄρρενα ἢ θήλεα νὰ ἔχωσι τὴν παραμικρὰν ἀπαίτησιν ἢ τὸ ἐλάχιστον παράπονον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ σύζυγος οὐδέποτε εἶναι κάτοχος ἀξίας λόγου κτηματικῆς περιουσίας, ἐκτὸς ἐὰν τις δὲν ἔχῃ ἀδελφήν, ὅποτε ὁ πρωτότοκος ἀποκτᾷ τὰ δικαιώματα τῆς πρωτοκόρης, λαμβάνων οὕτως τὰ περισσότερα καὶ καλύτερα κτήματα, τὰ ὅποια εἶναι ὑποχρεωμένους νὰ προικίσῃ ἢ διαθέσῃ εἰς τὴν δευτεροκόρην του, ἀφ’ οὗ ἡ πρωτοκόρη θὰ λάβῃ τὴν κτηματικὴν περιουσίαν τῆς μητρός, ἐκτὸς εἰς μερικὰς οἰκογενείας ἐχούσας κτῆμα τι καλῆς ὅπως οὖν ἀξίας πατρικόν, τοῦτο μεταβιβάζεται ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν, τὸν πρωτότοκον πάντοτε, ὅπερ θεωρεῖται πατροπαράδοτον καὶ τὸ ὅποτον δικαιοῦται νὰ λάβῃ ὁ πρωτότοκος, ἔστω καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἐξεπλήρωσεν οὐδεμίαν οἰκογενειακὴν ἀνάγκην, ἐκτὸς μόνον ἐὰν ἐπιβαρύνεται ὑπὸ χρέους ὅποτε λαμβάνει τοῦτο τὸ ἐξοφλήσαν τὸ χρέος τέκνον. Τὸ συμπέρασμα λοιπὸν εἶναι, ὅτι πάντοτε ἡ πρώτη κόρη λαμβάνει ὅλην τὴν περιουσίαν τῆς μητρός της, ἡ δευτέρα τὴν ἐπικτητον ἢ κληρονομικὴν περιουσίαν τῆς μητρός, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ τέκνα κατ’ ἐπιείκειαν, δίδεται ἐκάστῳ ἐν ἡ δύο κτήματα ἀσημάντου ἀξίας. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ χρηματικὴ περιουσία δὲν δεσμεύεται ὑπ’ οὐδενὸς ἐθίμου, ἀλλὰ κληρονομοῦσι πάντα τὰ τέκνα, ἐλλείψει διαθήκης, ἐχόντων ὅμως πάντοτε τῶν ἀρρένων τέκνων τὴν προτίμησιν καὶ μάλιστα πολυτάκως, ἐὰν ταῦτα θέλουν, δίδουν μερίδιον εἰς τὰς ἀδελφάς, ἐὰν δὲ δὲν θέλουν, δὲν δίδουν.

3) Λέξις κανακάρης καὶ κανακάρενα ὑπάρχει ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ, μὲ τὴν ὁποίαν ἐκάστη μήτηρ τιλοφορεῖ τὸ ἀκριβὸς της μωρό, οὐδέποτε δὲ τὴν μεταχειρίζεται ἄνω τῆς βρεφικῆς ἡλικίας, οὐδὲ ὑπάρχει τάξις κοινωνικὴ ἀνωτέρα πάσης ἄλλης. Ἐξ ἀφορμῆς δὲ τῆς λέξεως ταύτης προσθέτω ὧδε τὸ ἀκόλουθον νανούρισμα, τὸ ὅποτον ἐὰν ἐγκρίνετε καταχωρεῖτε.

ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ

Κοιμήσου, Κανακάρη μου, καὶ ἡ μοῖρά σου δουλεύει
καὶ τὸ καλὸ σου ριζικὸ νὰ δίνη καὶ νὰ φέρνῃ
μελὶν ἀφ’ τὰ μελίσσια μας, γάλας ἀφ’ τὸ μανδρὶ μας

καὶ τὴν ποταμοθάλασσαν, ἀπὸ τὸ μαγαζί μας,
καὶ σκλάβαν Ἀναπλιώτισσαν νὰ σὲ λουνοκτενίζῃ,
νὰ σ' ἔχῃ μέσ' τὰγκάλια τῆς καὶ νὰ σὲ βαβαλίζῃ,
νὰ σ' ἔχῃ Σαββατόλουστο καὶ Κεργιακιάλλαμένο
καὶ τὴν Δευτέραν τὸ πρωῒ ἴμορφοσυγυρισμένο.

4) Ἡ διαθήκη ἵνα ἔχῃ κῦρος καὶ ἰσχύν, δέον νὰ συνταχθῇ ἐνώπιον τοῦ Ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου φέρουσα τὰς ὑπογραφὰς 5-7 μαρτύρων, μὴ ἐξαιρετέων ὑπὸ τοῦ νόμου. Ὁ τύπος οὗτος ἰσχύει ἀπὸ τινων ἐτῶν μέχρι σήμερον. Εἰς παλαιότερους καὶ μὴ ἀπέχοντες χρόνους καὶ τὸ παραμικρὸν σημείωμα καὶ ἡ προφορικὴ ἀκόμη τοῦ ἀποθνήσκοντος ἐντολὴ ἦσαν ἐξ Ἰσου σεβαστὰ καὶ ἀπαραβίαστα, οὐδέποτε δὲ μέλος τι τῆς οἰκογενείας, ἔστω καὶ ἀδικηθὲν, ἐπεκαλέσθη τὸν νόμον, διότι οἱ πρόγονοί μας πολὺ ἐσέβοντο καὶ ἐτίμων τὸ ἔθιμον, θὰ ἐθεωρεῖτο δὲ παρ' αὐτῶν παράνομον καὶ παράδοξον νὰ ἀκυρώσῃ ὁ νόμος τὰς τελευταίας ἱερὰς θελήσεις τοῦ πατρός των, διότι κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης δὲν ἐτηρήθησαν τύποι καὶ οὐσαί, ἐνῶ σήμερον δυστυχῶς πολλὰκις λαμβάνουσι χώραν δικαστικαὶ προσφυγαί. Προκειμένου δὲ περὶ περιουσίας γονικῆς ἐξ ἀδιαθέτου, ἰσχύει πάντοτε τὸ ἔθιμον, ὅπερ ἐν τῇ β' παραγράφῳ διετύπωσα. Ὅταν ὅμως πρόκειται νὰ κληρονομήσωσιν ἀδελφοὶ ἀδελφόν, ἢ ἀνεψιοὶ θεῖον, γίνεται μὲν ἡ διανομὴ ἐξ Ἰσου κατὰ ρίζας καὶ κατὰ κεφαλὴν, ἀλλὰ λαμβάνεται καὶ ὑπ' ὄψιν τὸ ἐξῆς ἔθιμον: τὸ θηλυκὸ στὸ θηλυκὸ καὶ τ' ἀρσενικὸ στ' ἀρσενικόν, ἥτοι κτῆμα προερχόμενον ἀπὸ ἀρσενικὸν μέρος, προικισθὲν ἢ διατεθὲν δηλ. τῷ κληρονομουμένῳ ἀπὸ τὸν πατέρα του, θὰ τὸ λάβῃ κληρονόμος ἄρρενος γένους, καὶ κτῆμα προερχόμενον ἀπὸ θηλυκὸν μέρος, τ' ἀνάπαλιν.

5) Οὐδέποτε κληρονομεῖ σύζυγος τὴν σύζυγον ἢ τοῦναντίον. Ἡ περιουσία ἐπιστρέφει εἰς τοὺς προικίσαντας καὶ τούτων ἐκλιπόντων εἰς τοὺς πλησιεστέρους νομίμους κληρονόμους. Μόνον συνηθίζεται τὸ ἐξῆς: Ὁ ἐπιζῶν σύζυγος λαμβάνει ἐκ τῆς ἀκινήτου περιουσίας τῆς συζύγου του ἔν κτῆμα, ὅπερ λέγεται γυναικομοῖρι, ἢ δὲ ἐπιζῶσα σύζυγος ὁμοίως λαμβάνει ἔν κτῆμα ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρὸς τῆς, ὅπερ λέγεται ἀνδρομοῖρι.

6) Τὰ προεκτεθέντα ἔθιμα ὑπάρχουσιν ἐρριζωμένα ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ ἐκ παραδόσεως καὶ οὐχὶ δι' ἐπιστήμου πράξεως, δι' ὃ καὶ ἄγραφος νόμος παρ' ἡμῖν λέγεται, τηρούμενος μετ' εὐλαβείας.

Εἶναι δὲ ἀπαραίτητος ἡ ἰσχὺς τοῦ ἔθιμου, διότι, ἐπειδὴ κατ' ἔθιμον προικίζομεν, (ὡς ἢ προικοδότησις ἀπάσης σχεδὸν τῆς περιουσίας εἰς τὴν πρωτοκόρην) ἐξ ἀναποδράστου ἀνάγκης δέον καὶ κατ' ἔθιμον νὰ δικαζώμεθα, ἄλλως δύναται τις νὰ φαντασθῇ ὅποσα ἀδικήματα θὰ ἐπῆρχοντο τοῖς προικίζουσιν ἐν περιπτώσει θανάτου τῆς ὑπάρχοντος πρωτοκόρης, καὶ πρὸ πάντων τοῦ θανάτου τοῦ μόνου τέκνου τῆς μετὰ τὸν θάνατον ταύτης, ἐὰν ἴσχυε παρ' ἡμῖν ἡ Ὄθωμανικὴ νομοθεσία.

Δυστυχῶς ὅμως ἐνίοτε ἰσχυροὶ τῶν παρ' ἡμῖν τινές, ἐπ' ὠφελεία των πάντοτε ἐννοεῖται, ἄλλοτε μὲν ἐπικαλοῦνται τὸ ἔθιμον, ἄλλοτε τὸν νόμον, οὐδέποτε ὅμως μέχρι σήμερον ἐπενέβη Καθὴς εἰς κληρονομικὴν ἐξ ἀδιαθέτου ὑπόθεσιν, γίνεται ὅμως ἀφορμὴ ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς ταύτης τῶν ἰσχυρῶν νὰ διακωλύωνται ἐνίοτε τοιαῦτα ὑποθέσεις, ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἀδυνάτων κληρονόμων. Συγχαίρων κτλ.

Διατελῶ μεθ' ὑπολήψεως
ΟΔ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ

ΚΑΤΑΡΑ

(Δημοτικὸ νανούρισμα)

Ὅποιος μοῦ τῶπεν ἄσκημο
νὰ σπείρῃ, μὴ γιωργίση
ξυλοκαρπιὰ στ' ἄλωνι του
καὶ μόδι νὰ γιωργίση

Κι' ἀπὸ τὸ μόδι νὰ χρουστᾷ
τὰ τέσσαρα καφίζια
καὶ τοῦ γειτόνου του ψωμί
καὶ τοῦ δασκάλου πῆττα.

ΠΑΝΔΗΜΟΣ ΑΝΑΦΟΡΑ ΤΩΝ ΝΙΣΥΡΙΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

«Τὴν ἔκλαμπρον αὐτῆς εὐγένειαν ταπεινῶς προσκυνοῦντες κατασπαζόμεθα σὺν τῷ σωτηρίῳ προσήματι τὸ Χριστὸς Ἀνέστη».

Ἄς ἔχῃ δόξαν ὁ ὕψιστος ὅστις ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἓνα τέτοιον ἀρχηγὸν καὶ κυβερνήτην, ἵνα ἀναζωπυρώσῃ αὐτὴν τὴν ὑπὸ τοσοῦτων αἰώνων ἡμιθανῇ καὶ τεταπεινωμένῃ ἕνεκα τοῦ σκληροτάτου ζυγοῦ. Ἀγκαλὰ καὶ προσωπικῶς εἰσέτι δὲν εἶδαμεν τὴν Ἐκλαμπρον αὐτῆς εὐγένειαν, μ' ὅλον τοῦτο ἡ πτεροειδὴς φήμη τοῦ ἀξίου ὑποκειμένου τῆς διαδραμοῦσα τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἔφθασε εἰς τὰς ἀκοὰς μας. Αἰρομεν οὖν χεῖρας ἱκέτιδας πρὸς Θεόν, καὶ δεόμεθα τοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντος Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα διαφυλάττῃ αὐτὴν ἀνωτέραν παντὸς λυπηροῦ καὶ νὰ τὴν ἀξιώσει εἰς ἐκείνον τὸν βαθμόν, ὅπου ἐπιποθεῖ ὅλον τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων. Ἐμφανιζόμεθα λοιπὸν πρὸς αὐτὴν διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν ταπεινοῦ γράμματος καὶ ἡμεῖς οἱ πτωχοὶ κάτοικοι τῆς νήσου ταύτης καὶ στέλλομεν ἐπίτηδες ἐκ μέρους ὧν ἡμῶν τὸν πανοσιώτατον ἅγιον καθηγούμενον κύριον Νεόφυτον, ἵνα δηλοποιήσῃ καὶ διὰ στόματος τὰς πολλὰς θλίψεις, ζημίας, δόσεις καὶ δυστυχίας ὅπου μᾶς ἠκολούθησαν εἰς τὴν περιστάσιν ταύτην. Ἡμεῖς, εὐγενέστατε ἄρχων καὶ ἄξιε κυβερνήτα τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπαναστάσεως δὲν ἐχωρίστημεν ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν σῶμα, ἀλλ' οὕτε ἐπαύσαμεν καθὰ εἴχομεν δύναμιν δίδοντες χρηματικὴν δόσιν εἰς τὸ ἐθνικὸν ταμεῖον. Πλὴν οἱ πρὸ αὐτῆς ἀρχηγοὶ καὶ διοικηταὶ τῆς Ἑλλάδος, ὡς οὐκ ὄντες ἀληθεῖς ποιμένες πολλὰ ὀλίγην πρόνοιαν εἶχον κατὰ τοῦ κοινοῦ λαοῦ. Ἄν περιγράψωμεν τὰς καταχρήσεις τῶν ὑπουργῶν ὅπου ἐστέλλοντο πρὸς ἡμᾶς λεπτομερῶς, περιλήψει ἡμᾶς ὁ χρόνος διηγουμένους· ἅς ἀναφορὰς ἐστέλλομεν, ἐδιπλῶνοντο ὑποκάτω τοῦ στρωσίματος· δὲν εὐρίσκετο τινὰς ἀπὸ ἐκείνων νὰ εἰσακούσῃ τὰς δεήσεις ἡμῶν καὶ νὰ κατοικτίρῃ τὰ δάκρυά μας. Οἱ ἐπαρχοὶ ἀπὸ τὴν ἄκραν ὑπερηφάνειαν αὐτῶν ἤρχοντο ἄλλος μὲ πενήντα, ἄλλος μὲ ἐξήντα στρατιώτας ἀτάκτους, οἵτινες ἐποιοῦν διαφόρους καταχρήσεις καὶ ἐξοδα, τὰ ὅποια θέλει τὰ στοχασθῇ ἡ ἔκλαμπρος αὐτῆς εὐγένεια εἰς τὸ κατάστιχον ὅπου τῆς περικλείομεν. Ἄν ἴσως ἡμεῖς δὲν ἐπειθόμεθα εἰς τὰς διαταγὰς τῆς Διοικήσεως, τότε ἔπρεπε νὰ φέρωσιν εἰς ἡμᾶς ἐκτελεστικὴν δύναμιν· καὶ ἂν ἐκεῖνοι λέγουσιν, ὅτι δὲν ἐπειθόμεθα, ψεύδονται, διότι πενήντα καὶ ἐξήντα στρατιῶται ἄτακτοι δὲν ἠμποροῦσαν νὰ μᾶς καταπείσουν μὲ βίαν ἀρμάτων, ὅσον ποταπὴ εἶναι ἡ νῆσος ἡμῶν. Πρόδηλον λοιπόν, ὅτι διὰ τὰ κακὰ τοὺς θελήματα τοὺς ἔφερον μαζὶ τοὺς καὶ μᾶς ἐπροξένησαν ἓνα τέλειον ἀφανισμόν. Ἐδίδον μίαν ὀλίγην δόσιν εἰς τὴν Διοίκησιν καὶ ἠγόραζον τὰς νήσους, ἔπειτα ἤρχοντο καὶ ἐζητοῦσαν τόσας χιλιάδας γρόσσα ἀπὸ ἡμᾶς. Ἐκεῖνος ὁ ἐπαρχος, ἐκεῖνος ὁ δεκατιστὴς ὅπου δὲν εἶχεν ἐλαίας νὰ φάγῃ εἰς τὸ ὀσπίτιόν του, ἤθελε δέκα ὄρνιθες τὴν ἡμέρα νὰ τρώγῃ ἀμὴ οἱ ψευδοστρατιῶται πόσα κατσικοπρόβατα; τῶν δὲ πειρατῶν τίς νὰ διηγηθῇ τὰς ἐφοδούς, τὰς ἀρπαγὰς, τὰς ἀτιμίας; ἄθλιοι ἡμεῖς! ἂν θελήσωμεν νὰ τὰς ἐξιστορήσωμεν καταλεπτῶς, δὲν ἐπαρκοῦσι δέκα κόλλες χάρτης. Ὅθεν διὰ νὰ μὴν τῆς δίδωμεν βάρος καὶ διὰ συντομίαν μικρὰν αὐτὴν νύξιν περὶ ἐκείνων ὅπου ἐδώσαμεν πρὸς αὐτὴν, ἅς στοχασθῇ τὰς κακουργίας τῶν ἡ κριτικωτάτη αὐτῆς φρόνησις. Αὐτὰ τὰ μεγάλα καὶ ἀνυπόφερτα κακὰ ὅπου ἐδοκιμάσαμεν, ἠμποροῦσαν τρόπον τινὰ νὰ εἶναι ὑποφερτὰ εἰς ἡμᾶς, ἀνίσως δὲν εἴχομεν ἄλλα μεγαλύτερα νὰ μᾶς τυραννοῦσιν ὀσημέραι. Ποῖα δὲ ταῦτα; Τὸ ἀτίθασσον θηρίον, ὁ σκληρότατος ἡμῶν ἐχθρὸς ὁ ἡγεμὼν τῆς Ρόδου, δὲν παύει καθ' ἐκάστην γράφοντας πρὸς ἡμᾶς ἀπειλητικὰ γράμματα (ἐκ τῶν ὁποίων τῆς

* Ἀναδημοσίευσίς ἐκ τοῦ «Δωδεκανησιακοῦ ἀρχείου» τόμος, II, (Ἐπιμελεία Κ. Σακελλαρίδη).

περικλείομεν μερικά διὰ βεβαίωσιν) ἀνίσως δὲν τοῦ ὑπάγωμεν τὰ χρήματα, δὲν μακροθυμεῖ πλέον, ἀλλὰ θέλει μᾶς ἐξολοθρεῦσει ὀλοτελῶς σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἡμῶν. Τὰ χρέη ὅπου μᾶς ζητεῖ, ἐξαιρῶντας ἐκεῖνα ὅπου τοῦ ἔχομεν δοσμένα, εἶναι πουργία πενήντα· ἡμεῖς ὄντες ἐκνευρισμένοι ἀπὸ τὰς τόσας δόσεις καὶ ζημίαν ὅπου προεγράψαμεν, δὲν ἔχομεν δύναμιν νὰ τοῦ τὰ πληρώσωμεν· τὸ τέλος μας λοιπόν; θάνατος. "Ὅθεν μὴ ἔχοντες ἄλλην καταφυγὴν, προσπίπτομεν εἰς τοὺς πόδας τῆς Ἐκλάμπρου αὐτῆς εὐγενείας, καὶ ζητοῦμεν ἔλεος, ἔλεος, ἔλεος." Ἄς μὴν μᾶς ἀφήσῃ νὰ ἀπολεσθῶμεν οἱ τάλανες ἅς μὴν τὸ καταδεχθῇ νὰ μᾶς ἰδῇ κατεσφαγμένους ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ· ὡς καλὸς Κυβερνήτης ἅς κυβερνήσῃ καὶ ἡμᾶς, ὡς φιλόστοργος πατὴρ ἅς δείξῃ καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν πατρικὴν ἀγάπην· εἰς τὸ μέρος ὅπου εὐρισκόμεθα, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀντιστεκώμεθα εἰς τὸν ἐχθρόν· εἴμεθα περικυλισμένοι ὑπὸ τῆς Τουρκίας πανταχόθεν. Διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν τὴν χριστιανικωτάτην αὐτῆς ψυχὴν, ἵνα εὕρῃ κανένα μέσον δι' ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς ἡμῶν. Ἄν δὲν ἐγείννιζαμεν τῆς Τουρκίας, ἠμπορούσαμεν νὰ δίδωμεν δεκαετίας καὶ ἄλλα ὅσα διαταττόμεθα· μὰ ἐπειδὴ τὸ ξίφος τοῦ ἐχθροῦ ἀκονίζεται καθ' ἐκάστην δι' ἡμᾶς, παρακαλοῦμεν νὰ γίνῃ μία συγκατάβασις εἰς ἡμᾶς, νὰ δίδωμεν ἕνα τόσον εἰς τὸ ἐθνικὸν ταμεῖον, καὶ ὅσον ἠμπορέσωμεν νὰ οἰκονομούμεθα καὶ μὲ τὸν ἐχθρόν, διὰ νὰ ζήσωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ χαρῶμεν τὴν ποθητὴν ἐλευθερίαν μας. Εἴμεθα εὐέλπιδες, ὅτι θέλει καὶ οἰκονομήσει ὡς καὶ ἄλλους πολλοὺς καὶ διὰ τοῦτο μένομεν μὲ ὅλον τὸ σέβας.

Ἐν Νισύρῳ τῇ 3 Ἀπριλίου 1828

(Τ.Σ.) τῆς ὑμετέρας εὐγενείας
δοῦλοι ταπεινοί.

Ἄπαντες οἱ ἐν τῇ νήσῳ Νισύρῳ οἰκοῦντες προὔχοντες καὶ λοιποὶ χριστιανοί:

Δημήτριος Ἀνεγνώστης χατζῆ Παπαγιάνκουμου, Ἰωάννης Ἀνεγνώστης χατζῆ Βασίλη, Ἰω. Ἀνεγνώστης Παπασακελλαρίου, Καραμιχάλης Γερασίου, Ἰωάννης Κουλάκας, Νικόλαος Ἀνεγνώστης Παπαγιωργάκη, Ἰωάννης (Ἀνεγνώστης) Παπᾶ Γιαννάκη, Γεώργιος Ἀναγνώστης Σακελλαρίου, Γεώργιος Ἀναγνώστης Μανώλακας, Γεώργιος ἱερεὺς παπᾶ Ἀντωνίου, Ἀντρούλης ἱερεὺς παπᾶ Ζαπάτη, Παπανικόλας τοῦ Μανώλακα, Γεώργιος Τραπούλης, Διακογεώργης Κοζᾶς, Ἰωάννης Δημητρίου, Μανώλης Ρεῖζης, Ἰω. Ἀναγνώστης Οἰκονόμου, Νικόλας Παπασακελλαρίου, Γεώργιος Ἀναγνώστη Χατζηκωνσταντῆ, Γιάκουμος Ἀνεγνώστης, Παπᾶ Ζαφείρης, Γεώργης Παχῆς, Κωνσταντῖνος ἱερόπαις Σακελλαρίδης, Χ. Γεώργης Νικολάου, Ἰωάννης Λέους, Γεώργιος Παπᾶ Μανόλη, Γεώργιος Παύλου, Πολυχρόνης, Νικήτας Βεζιρογλου.

ΝΙΣΥΡΙΚΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Τὴν ἄμμον ἄμμο πῆγαινα κοντὰ στὸ περιγιάλι,
κ' ἤμουν μονάχο, μοναχό, μόνο τὸ κῦμα λάλει,
τὸ κῦμα ποὺ γλυκόδερνε τῆς πέτρας τὴν μαλλάδα,
ποὺ εἰδειχνε στῆς θάλασσας τὴν ὄψι πρασινάδα.
Τὸ φεγγαράκι τὸ λαμπρό, ποὺ πέτα στὸν ἀγέρα,
τὰ βράχῃ κάμπο μοῦδειχνε καὶ τὸ σκοτάδι μέρα.
Κ' εἶδα στὴν ἄκρῃ τοῦ γιαλοῦ μιὰ πέρδικα μονάχῃ,
ποὺ γλυκοπῆδα καὶ γλυκὰ ξεπέρναε τὰ βράχῃ.
«Ποῦ τρέχεις χρυσοπέρδικα; ποὺ τρέχεις περδικοῦλα;
Δὲν ἐφοβήθης κυνηγό, μὴ τύχῃ καὶ σὲ πιάσῃ;»
«Ἄν ἐφοβόμουν κυνηγὸ δὲν ἐβγαίν' ἀπ' τὰ δάση».
«Ἐγὼ θὰ γίνω κυνηγὸς καὶ θὰ σὲ κυνηγήσω».
«Μὰ σᾶν ἐσένα κυνηγὸ καὶ γῶ θὲ νὰ κλουθῇσω».

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΝΙΣΥΡΟΥ

Δημοσίευσις - Ἐπιμέλεια: Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ Α΄.

Συνελθόντων τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ἐν ἀπαρτίᾳ, ὁ Πρόεδρος, ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιότης ὁ Μητροπολίτης Ρόδου Κ. Γερμανὸς ἐκήρυξεν ἀρχομένην τὴν Συνεδρίαν.

Αὔξ. ἀρ. α) Ἐνεκρίθη ὅπως τὰ δύο τρίτα τῶν μελῶν παρόντα σχηματίζωσιν ἀπαρτίαν. β) Ἀνεγνώσθη τὸ πληρεξούσιον ἔγγραφον τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως μετ' οὗ ἐφωδιάσθη ὁ ἐπιτροπος, ἔχει δὲ ὡς ἑξῆς:

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Πανιερότητα τὸν Ἅγιον Ρόδου.

Ἡμεῖς ἡ Κοινότης τῆς πρωτευούσης Νισύρου συνελθόντες ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς Ποταμίσσης σήμερον ἦν Ἰουλίου 1877 ἐξελεξάμεθα τοὺς ἐφεξῆς Κυρίους, ἦτοι τὸν Δ. Τζατζαράνην, Μ. Φωτιάδην, Ι. Σακελλάριον, Ι. Λογοθέτην, Κ.Ν. Σακλαρῆν, Κ.Ν. Ρουσέτον, Ι.Χ. Δημητρίου, Ν. Τραμπούλην, Ν. Φωτιάδην, Γ. Βογιατζῆν, Λάζαρον Κοντοβέρον, Ἐμμ. Χατζηϊωάννου, Ἐμμ. Παπαϊωάννου, Νικήτα Καφετζῆν, Μ. Κατσιματίδην καὶ Ν. Καρβαϊνόπουλον ἀντιπροσώπους ἔχοντες τὴν πληρεξουσιότητα τοῦ νὰ συνεργασθῶσιν ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τῆς Ὑμ. Πανιερότητος πρὸς διόρθωσιν, τακτοποίησιν καὶ βελτίωσιν τῶν Κοινῶν ἡμῶν πραγμάτων, διαβεβαιούντες αὐτοὺς ὅτι παραδεχόμεθα ἀπὸ τοῦδε τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας αὐτῶν, συμμορφούμενοι καθ' ὅλοκληρίαν πρὸς ταῦτα καὶ πρόθυμοι εἰς τὴν πλήρη ἐφαρμογὴν τῶν κανονισθησομένων.

Συνιστῶντες οὖν τοὺς ἀνωτέρω Κυρίους εἰς τὴν Ὑμετ. Πανιερότητα, ὃν παρακαλοῦμεν ὅπως εὐarestηθῇ συνεργασθῇ ὡς κοινὸς Πατὴρ μετ' αὐτῶν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Πατρίδος ἡμῶν.

Ἐφ' ᾧ διατελούμεν τῆς Ὑμετέρας Πανιερότητος θεράποντες

Ἐν Νισύρῳ τῇ 6ῃ Ἰουνίου 1877

Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ πάντων καὶ ἡ Μουχταρική Σφραγίς.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ Δ΄.

Σήμερον τῇ 17 Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1903 συνήλθον ἐν τῷ Δημογεροντικῷ καταστήματι Μανδρακίου οἱ Δημογέροντες τῶν τριῶν Δήμων πρὸς κοινὴν σκέψιν συνεπείᾳ αἰτήσεων τῶν οἰκείων δημοτῶν ἐπιδοθεισῶν ταῖς Δημογερονταίαις, δι' ὧν ἐξαιτοῦνται προστασίαν καὶ ὑποστήριξιν ἀναφορικῶς εἰς τὸ ζήτημα τῆς καπνοφυτείας εἰς ἣν προέβησαν ἐφέτος οἱ κάτοικοι τῆς Νισύρου ἐν εὐρείᾳ κλίμακι.

Μετὰ πολλὴν συζήτησιν καθ' ἣν ἀντηλλάχθησαν διάφοροι ἰδέαι καὶ γνώμαι, ἀπεφασίσθη ὁμοθυμῶς ὅπως αἱ Δημογερονταὶ πάσαις δυνάμεσιν ὑποστηρίξωσι τὴν καπνοφυτείαν ἐν ἣ περιπτώσει ζητήσῃ ἡ Κυβέρνησις τὴν ἐκρίζωσιν τῶν φυτευθέντων καπνῶν ἀναγνωρίζουσαι τὰ δίκαια τῶν κατοίκων δυνάμει προνομίων. Προσέτι ἐγκρίνεται νὰ μετέλθωσιν οἰαδήποτε μέτρα ἐγκριθῶσιν προστατεύουσαι τοὺς τυχόν καταγγελησομένους ὡς πρωταίτιους εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

Οἱ Δημογέροντες Μανδρακίου

Τοῦ Ἐμπορίου

Νικίων

Ἄρ. Φωτιάδης

Ἰωάν. Οἰκονομίδης

Κ. Κοντομανώλης

Π. Δημητρίου

Ζ.Χ. Παναγῆς

Νικ. Σακελάρης

Ὁ Γραμ.: Γ. Σακελλάριος

Ὁ Γραμματεὺς:

Ὁ Γραμματεὺς:

Οἱ Δημοτ. Σύμβουλοι:

Α.Ν.Μ. Ἀνταπάσης

Γεωργ. Γεράσιμος

Ν. Κορδίστος

Πετρούτιος

Βασ. Παπανικολάου

Ἀνδρῆκος Γ. Μπρούντζος

Πασχάλης Νικολάου

Ἀντ. Γ. Κατσιματίδης

Ν. Γ. Παπαϊωάννου

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ Η΄.

Δυνάμει πρακτικοῦ τοῦ ὑπὸ ἡμερομην. 17 Ἀπριλίου,

Ἀπεφασίσθη ὅπως σταλῇ πληρεξούσιος εἰς Σάμον καὶ τηλεγραφῆσῃ πρὸς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τὸν Σουλτᾶνον καὶ ζητήσῃ τὴν ὑποστήριξιν τῶν προνομίων μας, μᾶλλον δὲ τὴν περὶ φυτείας τοῦ Καπνοῦ ἔνθα μᾶς πιέζουσιν διὰ τὴν ἐκρίζωσιν τῶν φυτευθέντων καπνῶν.

Ὡς τοιοῦτος δὲ ἐξελέγη ὁ κ. Ι.Μ. Κατσιματίδης εἰς ὃν δίδεται πᾶσα πληρεξουσιότης ὅπως πράξῃ τὰ δέοντα διὰ τὸ περὶ φυτείας ζήτημα.

Ἐν Νισύρῳ τῇ 14 Ἰουνίου 1903

Οἱ παρόντες:

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ Θ'.

Δευτέρας σκέψεως γενομένης ἀπεφασίσθη ὅπως τὰ πρὸς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα, τὴν Αὐτοῦ Ὑψηλότητα τὸν Βεζύρην καὶ τὸν Νομάρχην Ρόδου τηλεγραφήματα ὡς καὶ ἡ πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἑσωτερικῶν ἀναφορὰ ἀποσταλῶσιν εἰς τὸν ἐν Καλύμνῳ διαμένοντα ἐξοχώτατον Ἱπποκράτην Ταυλάριον Ἐφένδην μετ' ἰδιαιτέρων ἐπιστολῶν, παρακαλοῦντες αὐτὸν ὅπως διενεργήσῃ τὰ δέοντα ἀπέναντι τῶν περιστάσεων ὑφ' ἃς διατελεῖ ὁ ἡμέτερος τόπος, πρὸς δὲ καὶ ἰδιαίτερα ἐπιστολῇ πρὸς τὸν συμπολίτην μας κ. Ι.Γ. Κατσιματίδην μετὰ ἑπτὰ εἰκοσάφραγκα μὲ τὴν παράκλησιν ὅπως συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ εἰρημένου κ. Ταυλαρίου διὰ τὰς ἀπαιτούμενας ἐνεργείας ὑποσχομένοι αὐτῷ νὰ ἀποστείλωμεν καὶ ἕτερα χρήματα ἀπαιτούμενα διὰ τὰ ἀνωτέρω τηλεγραφήματα ἐν περιπτώσει καὶ δὲν ἐπαρκέσωσι τὰ σταλέντα.

Ἐν Μανδρακίῳ Νισύρου 15 Ἰουνίου 1903

Τὰ μέλη τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου οἱ παρόντες:

Δ.Κ. Ξένος, Ν. Γενᾶς, Γ. Παπαδόπουλος, Ν.Ε. Παπαϊωάννου, Ἀνδρ. Μπροῦνζος, Ε. Πετροῦτιος, Ι.Μ. Κατσιματίδης, Ι. Βουλαρίδης, Οδ. Σακελλαρίδης, Βασ. Παπανικολάου.

Οἱ Δημογέροντες

Ἄρ. Φωτιάδης
Π. Δημητρίου

ΠΛΗΡΕΞΟΥΣΙΟΝ

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα τὸν Ἱπποκράτην Ταυλάριον Ἐφένδην εἰς Κάλυμνον.
Ἐξοχώτατε,

Γινώσκοντες τὰ ἀγαθὰ τῆς ὑμετ. ἐξοχότητος αἰσθήματα, ἥτις ἐν τῇ ἐγνωσμένῃ αὐτῆς πίστει καὶ ἀφοσίωσει πρὸς τὸν ὑπέρλαμπρον Αὐτοκρατορικὸν Θρόνον, οὐ παύεται συνηγοροῦσα ὑπὲρ τῶν ἐν ταῖς νήσοις ἡμῶν ὑψηλῶν συμφερόντων τῆς τε αὐτοκρατορικῆς ἡμῶν Κυβερνήσεως καὶ τῶν κατοίκων τῶν ἡμετέρων νήσων, λαμβάνομεν τὸ θάρρος ὅπως παρακαλέσωμεν αὐτὴν ἵνα εὐαρεστούμενη διενεργήσῃ παρὰ τοῖς ἐν τῇ Βασιλευούσῃ, ὑψηλοῖς ἀρμοδίοις κύκλοις πᾶν ὅ, τι ἐγκρίνει πρὸς παραδοχὴν τῶν δικαίων αἰτήσεων ἡμῶν, διαβεβαιοῦμεν δὲ αὐτὴν ὅτι ὁ τόπος ἡμῶν ἔσται διηνεκῶς εὐγνώμων αὐτῷ.

Διατελοῦμεν μετὰ σεβασμοῦ τῆς ὑμετ. ἐξοχότητος ὀλοπρόθυμοι θεράποντες.

Νίσυρος 16 Ἰουνίου 1903

Οἱ Δημογέροντες.

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα τὸν Ἱπποκράτην Ταυλάριον Ἐφένδην

Εἰς Κάλυμνον

Ἐξοχώτατε,

Ἐκ τῶν ἐπισυνημμένων ἐγγράφων τοῦ τε πληρεξουσίου πρὸς τὴν Ὑμετ. Ἐξοχότητα καὶ τῆς ἀναφορᾶς πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Ἐξοχώτατον Ὑπουργὸν τοῦ ὁποίου σχέδιον εἶχετε τὴν ὑγίᾳ πρόθεσιν νὰ μᾶς ἀποστείλῃτε θὰ γνωρίσητε ὅτι ταῦτα παρεμποδίσθησαν συνεπεῖα μὴ ἐγκαίριον προσελεύσεως τῶν ἐτέρων δύο Δήμων τῆς νήσου μας πρὸς συνεπικύρωσιν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἔλαβον χώραν ἀτυχῶς γεγονότα σοβαρὰ καὶ δυσάρεστα. Τὸ προχθὲς Σάββατον 14 τρέχοντος ἀφίκετο ἐκ Κῶ ὁ ἐκεῖ Μείμouρης τῶν καπνῶν συνοδευόμενος ὑπὸ ἐνὸς Γιούσμπαση μετὰ ὀκτῶ χωροφυλάκων καὶ τριῶν ἀξιωματικῶν. Ὁ λαὸς μετὰ περιεργείας συνηθροίσθη ὅπως μάθῃ τὸν σκοπὸν τῆς ἐλεύσεως τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως ὅτε ὁ Μουδῖρης μας μετὰ τῶν ἀνωτέρω ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ πληθους διὰ ροπαλῶν, ξιφῶν καὶ πληγώσαντες περὶ τοὺς εἴκοσιν. Οἱ ἄνδρες σκεπτόμενοι τὰς συνεπεῖας εἰς οὐδὲν μέτρον ἀντεπεξῆλθον, αἱ γυναῖκες ὅμως καὶ τὰ παιδιὰ διὰ πετρῶν ἠναγκάσθησαν νὰ τοὺς ἐπιτεθοῦν βαναύσως νὰ ἀποχωρήσουσιν. Ἐκτοτε μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης τὰ πράγματα βαίνουνσιν ἡσυχῶς, ἔστειλαν ὅμως εἰς Κῶ ἐπιτηδὲς πλοῖον μετὰ ζαπτιέ καὶ ὡς διαδίδεται περιμένουσιν ὁδηγίας παρὰ τῆς Καϊμακαμιάς Κῶ.

Πρὸ τῆς ἀνωμάλου ταύτης καταστάσεως συνετάξαμεν τρία τηλεγραφήματα μὲ ὑπογραφήν τοῦ λαοῦ, ἀπευθυνόμενα πρὸς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τὸν Σουλτάνον, τὴν Αὐτοῦ Ὑψηλότητα τὸν Βεζύρην καὶ πρὸς Νομάρχην Αἰγαίου...

Φοβούμενοι συνεπεῖας δὲν ἐπεκυρώσαμεν τὰ τρία ταῦτα τηλεγραφήματα, καθόσον αἱ Κυβερνητικαὶ Ἀρχαὶ ζητοῦσιν νὰ ἐπιρρίψωσι τὴν εὐθύνην τῶν συμβάντων πρὸς τὴν Δημογεροντίαν.

Ἐπισυνάπτομεν καὶ τὰ τρία ταῦτα τηλεγραφήματα τὴν μεταβίβασιν τῶν ὁποίων μέσω Σάμου ἐπαφίμεν εἰς τὴν ἐγκρίσιν τῆς Ὑμετ. Ἐξοχότητος. Ἡ ἀναφορὰ πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Ὑπουργὸν κατόπιν τῶν λαβόντων χώραν ἔαν ἐνδείκνυται τροποποιήσεως, εὐαρεστηθῇτε νὰ ὑποδείξητε ἡμῖν νέον σχέδιον.

Ἐν τούτοις στηριζόμενοι ἐπὶ τὰ ἀγαθὰ αἰσθήματα τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, ἔχομεν τὴν πεποίθησιν ὅτι θέλει ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα πρὸ τῶν δυσκόλων περιστάσεων ὑπὸ τὰς ὁποίας εὐρίσκεται ἡ νῆσος ἡμῶν, ἥς τῇ εὐγνωμοσύνῃ θέλει εἰσθε...

Γράφομεν εἰς τὸν ἐν Καλύμνῳ κ. Ι.Γ. Κατσιμματίδην ὅπως συνεννοηθῇ μετὰ τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος διὰ τὰ περαιτέρω.

Διατελοῦμεν μετὰ σεβασμοῦ τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος
Ὅλοπρόθυμοι θεράποντες

Ἐν Νισύρῳ 16 Ἰουνίου 1903

Οἱ Δημογέροντες

Ἐνδοξότατον Μουδύρην Νισύρου

Ἐνδοξότατε,

Πρὸ τινων ἡμερῶν ἀπρόοπτον γεγονὸς κατετάραξε σύμπασαν τὴν κοινωνίαν ἡμῶν καὶ διατελεῖ εἰσέτι ἐν συγκινήσει ἕνεκα τῆς στάσεως τοῦ ἐνταῦθα Γραφείου τῆς Ρεζῆ. Ὡς γνωστὸν ἡ Ὑμετ. ἐνδοξότης ἀπέστειλεν ἡμῖν εἰδησιν ἵνα ἀκολουθήσωμεν τὸν ἐνταῦθα Μείμωρην τῆς Ρεζῆ καὶ τοὺς κολτζήδες αὐτῆς καὶ μετ' αὐτῶν μεταβῶμεν εἰς ἐκρίζωσιν τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἡμῶν παρὰ τῶν πτωχῶν γεωργῶν φυτευθέντων καπνῶν, πράγμα ὅπερ οὐ μόνον ὁ τόπος ἡμῶν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνεχθῇ ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ ἐνεργητικωτάτου καὶ φιλολάου ἡμῶν Ἀνακτος εἶναι. Ἡ νῆσος ἡμῶν ἀπολαύουσα πρὸ ἀμνημονεῦτων χρόνων τῇ μεγαθυμίᾳ τῶν ἀειμνήστων Σουλτάνων καὶ τοῦ νῦν εὐκλεῶς ἀνάσσοντος δικαιοτάτου δυνάμει τῶν ὁποίων οἱ πτωχοὶ κάτοικοι τῆς νήσου ἡμῶν δύνανται νὰ συντηρῶνται καὶ νὰ κατοικῶσιν εἰς τὰς ἄλλας ξηρὰς καὶ ἀγόνους ταύτας νήσους καὶ μὴ ἐγκαταλείπωσιν τὰς ἐστίας αὐτῶν, δικαιοῦνται νὰ κατέχουν ἀνενόχλητοι τὴν ὀλίγην αὐτῶν γῆν καὶ νὰ καλλιεργοῦν καὶ νὰ φυτεύουν πᾶν ὃ,τι θέλουν συνωδὰ τοῖς ὑψηλοῖς Φιρμανίοις τοῖς ὑπὸ τῶν ἀειμνήστων Σουλτάνων προνοοῦσα καὶ μεριμνῶσα πάντοτε περὶ τῆς εὐημερίας τῶν πτωχῶν νησιωτικῶν πληθυσμῶν ἐνέκρινεν ὅπως ἐκάστη νῆσος πληρῶν ἀποκεκομμένων φόρον οὐδὲν δὲ ἄλλο ἢ δέκατον ἢ ἄλλο τι ὑπὲρ τοῦτο, ἵνα μὴ ἐν τῇ πενίᾳ αὐτῶν οἱ κάτοικοι τῶν νήσων τούτων ἐγκαταλείπωσιν τὰς ἐστίας καὶ μεταναστεύωσι.

Κατὰ συνέπειαν δὲ ἡ ἐνταῦθα Ρεζῆ οὐδὲν δικαίωμα ὑπάρξεως ἔχει καθότι οὐτε δεκάτη αὐτοκρατορικὴ ὑπάρχει, οὔτε μεγάλη καπνοφυτεία γίνεται ἀλλὰ μόνον πᾶν ὃ,τι καλλιεργεῖται εἶναι διὰ τὴν ἀτομικὴν χρῆσιν τῶν πτωχῶν γεωργῶν. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐνδοξότατε, τὰ πρὸ ἡμερῶν ἐνταῦθα, συνεπεῖα τῆς ἀδίκου καὶ παρανόμου ἐπεμβάσεως τῆς Ρεζῆ λαβόντα χώραν, δυνατόν νὰ ἐκτραχυνθῶσιν ἂν τουλάχιστον ἤθελον ἐπαναληφθῇ τὰ αὐτὰ καὶ καθῆκον ἡμῶν λογιζόμενοι ἵνα ἀνακοινώσωμεν ταῦτα τῇ Ὑμετ. Ἐνδοξότητι, παρακαλοῦμεν αὐτὴν ὅπως τεθῇ τέρμα εἰς τοιαύτας παρανόμους ἐπεμβάσεις τῆς Ρεζῆ καὶ ἀπεκδυόμενοι πάσης εὐθύνης διὰ τὰ τυχόν μετέπειτα συμβησόμενα.

Διατελοῦμεν μετὰ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ

Ἐν Νισύρῳ τῇ 21 Ἰουνίου 1903

Οἱ Δημογέροντες Μανδρακίου
Ἐμπορίου - Νικίων

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω δημοσιευθέντων ἐγγράφων σχετικῶν μὲ τὰ γεγονότα τοῦ καπνοῦ τοῦ 1903 ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ τεύχη 12 καὶ 13 τοῦ παρόντος περιοδικοῦ καὶ ἄλλα ἐγγράφα ἅτινα εἶναι τὰ ἀκόλουθα, ἅπαντα ἐπιστολαὶ τῶν Δημογερόντων Νισύρου.

Α) Εἰς τὸ τεῦχος 12 σελ. 25, 26, 27 καὶ 28.

1) Πρὸς τὸν Ὑψηλὸν ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργὸν τῆς Ὁθωμ. Αὐτοκρατορίας ἐξοχ. Μεμδούχ Πασὰν ἡμερ. 16/6/1903.

2) Κατσιμματίδην εἰς Κάλυμνον 16/6/1903.

3) Ἀρθ. 66. 16/6/1903. Πρὸς τὴν ἀξιότιμον Δημογεροντίαν τῆς νήσου Καλύμνου.

4) Ἀρθ. 67. 16/6/1903. Πρὸς τὴν αὐτοῦ Ἐνδοξότητα τὸν Καϊμακάμην Κῶ Ρηφούτ Βέν.

5) Ἀρθ. 68. 18/6/1903. Τηλεγράφημα Πρὸς τὸ Ὑψηλὸν ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργείων.

6) τῆς 18/6/1903. Πρὸς τὴν αὐτοῦ Ἐξοχ. τὸν Ἱπποκράτην Ταυλάριον Ἐφένδην Καλύμνου.

7) τῆς 20/6/1903. Ἀξιότιμον κ. Λ.Ι. Μισίρ εἰς Βαθὺ Σάμου.

Β) Εἰς τὸ τεῦχος ἀρ. 13 σελ. 18 καὶ 19.

1) Ἀρθ. 73 τῆς 13/7/1903. Πρὸς τὴν Αὐτοῦ ἐξοχότητα τὸν Ἱπποκράτην Ταυλάριον Ἐφένδην εἰς Κάλυμνον.

2) Ἀρθ. 74 τῆς 13/7/1903. Ἀξ. ἱατρὸν κ. Μ. Παρθεσιάδην εἰς Κῶ.

3) Τῆς 1/8/1903. Τηλεγράφημα πρὸς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τὸν Σουλτάνον.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ Δ. Α. ΣΤΡΙΚΗ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΠΑΛΑΙΟΥ ΝΙΣΥΡΙΚΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ

*Αναδημοσιεύομεν ἀπὸ τὸ Δελτίον τοῦ Γνωμαγόρα (ἔτος 1937) τὴν κατωτέρω «Περιγραφή ἀπαλαίου Νισύρικου σπιτιοῦ» τοῦ ἀειμνήστου Δημ. Στρίκη. Καθ' ὅσον γνωρίζομεν εἶναι ἡ μόνη ἐργασία πού ὡς τὰ σήμερα εἶδε τὸ φῶς πάνω στὸ θέμα τοῦτο.

*Ἰσως ἡ περιγραφή νὰ μὴν εἶναι ἀρτία. Ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς μὲ τὴ μετριοφροσύνη πού τὸν διέκρινε γράφει πρὸς τὸ τέλος «...ἐδώσαμε μίαν ἰδέαν καὶ ἐκάμαμε μίαν ἀρχήν, παρουσιάζοντες ἴσως ἓνα κακοκαίωμένο χνάρι, πού ἄλλοι πρὸ φιλότιμοι καὶ πρὸ κατὰλληλοι ἴσως νὰ λάβουν ἀφορμὴ νὰ τὸ καλοδουλέψουν καὶ νὰ τὸ ξαναχτίσουν ἐν ἀνάγκῃ συμπληρώνοντες τὰς παραλείψεις μας καὶ διορθώνοντες τὰς ἀνακριβείας μας...».

Παρ' ὅτι ὁ Δημ. Στρίκης πέθανε πολὺ νέος ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ μιὰ ἐξαίρετη δράση τόσο στὸν ἔθνικὸ ὅσον καὶ στὸ συλλογικὸ τομέα. Ἦτο ἀπὸ τὰ πρὶν δραστήρια μέλη τῆς Δωδεκανησιακῆς Νεολαίας τῆς Ἀμερικῆς πού τόσα προσέφερε στὸ Δωδεκανησιακὸ ἀγῶνα. Διετέλεσε ἐπὶ ἄρκετά χρόνια Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Δ.Σ. τοῦ Γνωμαγόρα Ν.Υ. καὶ μέχρι τοῦ θανάτου του ἦτο ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Δελτίου τοῦ Γνωμαγόρα ἐνεργὸν μέλος τῆς Συντακτικῆς τοῦ Ἐπιτροπῆς. Εἰς τὸ Δελτίον ἐδημοσίευσεν ἄρκετὲς ἐργασίες λαογραφικοῦ περιεχομένου. Ἐδημιούργησε σ' αὐτὸ μιὰ στήλη τὰ Νισύρικα Ξεσκαλισμάτα ὅπου διεπραγματεύετο μὲ τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν πνευματικὴ διαύγεια διάφορα ζωτικὰ προβλήματα τοῦ νησιοῦ μας.

*Ἀναλαμβάνοντες νὰ κάμωμεν περιγραφὴν τοῦ «ἀπαλαίου Νισύρικου σπιτιοῦ», θεωροῦμεν λογικὸν νὰ ἀρχίσωμεν πρῶτα - πρῶτα ἀπὸ τὴν εἰσοδὸν του καὶ προχωρώντας νὰ περιγράψωμεν ὅλα του τὰ «κατατόπια» (διαμερίσματα) τὴν ἀρχιτεκτονικὴν του καὶ ὅλας τὰς ὀνομασίας τῶν «κατατοπιῶν» καὶ διαφόρων σκευδῶν.

Τὰ ἀπαλαῖα Νισύρικα σπῖτια ἦσαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μονόπατα καὶ αὐλίζοντο μονάχα ἀπὸ μιὰ πόρτα. Ἡ πόρτα ἦτο φκιαγμένη μονόφυλλη ἢ κομμένη ὀριζοντίως στῇ μέσῃ. Ἐστηρίζετο ἐπάνω σὲ δυὸ ἐπιμήκη ξύλα στέρεα, τὰ λεγόμενα «ἀστροφέγγες», τὰ ὅποια ἦσαν καρφωμένα εἰς τὴν μίαν πλευρὰ τῶν ὁποίων τὰ ἄκρα εἰσήρχοντο εἰς τὰ ἐπὶ τοῦτο ἀνοίγματα εἰς τὸ «ἀνώφλι» καὶ εἰς τὸ «κατώφλι». Ἀνώφλι ὀνομάζεται τὸ ἄνω μέρος καὶ κατώφλι τὸ κάτω μέρος τοῦ ἀνοίγματος τῆς εἰσοδῶν, ἀπὸ ξύλο κατασκευασμένα ἢ ἀπὸ πέτρα. Τὰ πλάγια τῆς εἰσοδῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται τὸ «ἀνώφλι», ὀνομάζονται «διάστελα». Εἰς δὲ τὸ κάτω μέρος τῆς πόρτας, εἰς τὸ «κατώφλι», ὑπῆρχε μικρὸν ἀνοίγμα, τὸ ὅποιον ἐχρησίμευε ὡς εἰσοδος τῶν ὀρνίθων εἰς τὸν ὀρνιθῶνα, «κοίτη» ὀνομαζόμενον.

*Ὡς κλειδαριὰ ἐχρησίμευε ὁ «μάνταλος» ἢ «περάτης», ὁ ὁποῖος ἦτο τοποθετημένος εἰς τὸ ἔσω μέρος τῆς πόρτας, πρὸς τὴν ἀντίθετον πλευρὰν τῶν «ἀστροφέγγων», εἰς δὲ τὸ ἐμπροσθεν μέρος εὐρίσκετο μιὰ μικρὰ ὀπή, ἢ κλειδαρό-τρυπα. Ἀναλόγως τὴν κλειδαριὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦτο καὶ τὸ κλειδί, «στρα(β)οκλειδί» λεγόμενον ὄνομα καὶ πρᾶμα μιὰ φορά. Τὸ «στραοκλειδί» ἦτο μιὰ σιδερένια ράβδος καμπυλωτὴ σὰν δρεπάνι, ἢ ὅποια ἔφερε εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον τῆς καμπύλης, ὀριζοντίως, λαβὴν ἀπὸ ξύλο. Τὸ «στραοκλειδί» ἦτο ἀδύνατον νὰ τὸ φέρουσαν μαζὶ τῶν ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ σχήματός του, γι' αὐτὸ εἰς τὸ «ἀνώφλι» ἢ εἰς τὰ «διάστελα» ὑπῆρχε ἄνοιγμα, ὀνομαζόμενον «θυρία» (θυρίς) χρησιμεύουσα ὡς κρύπτη τοῦ «στραοκλειδιοῦ».

*Ὁ «μάνταλος» ἢ «περάτης», ξυλινὴ πλακωτὴ ράβδος, μὲ ἀνοίγματα κατὰ διαστήματα, «κόκκες»

ἢ «δόντια» (καὶ πρὸς τὸ Νισυρικώτερον «βόντια»), ἔστηρίζετο εἰς τὸ ἔσω μέρος τῆς πόρτας ἐπὶ δύο ἢ καὶ περισσοτέρων κλοιῶν ἀπὸ ξύλο ἢ μέταλλον. Διὰ μέσου τῶν κλοιῶν διήρχετο ὁ «μάνταλος» ἢ «περάτης» καὶ ἐστρέφετο πρὸς τὰ ἔμπροσθ ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω διὰ τοῦ στραοκλειδιοῦ, τὸ ὁποῖον ὅταν τὸ καμπυλωτὸν ἄκρον εἰσῆρχετο εἰς τὰ ἀνοίγματα τοῦ μαντάλου καὶ στρεφόμενον ἀναλόγως δεξιὰ ἢ ἀριστερά, ὁ «μάνταλος» ἐφέρετο εἰς θέσιν ὥστε ἡ πόρτα ν' ἀνοίγῃ ἢ νὰ κλείῃ.

Τὸ μέσον τῆς ἀσφαλείας αὐτῆς τῶν ἀπαλαίων Νισύρικων σπιτιῶν, ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν δημῶδη ποιήσι τοῦ νησιοῦ μας, ὅπως εἰς τοὺς ἐξῆς στίχους :

— Κακίωσω θέλω μιὰ βραδυὰ νὰ σφιχτομαν-
ταλώσω.

Βασάμια βάλλω μάνταλα, βασιλικούς πε-
ράτες,

καὶ βάλλω κι ἀντιμάνταλα τοῦ δυόσμου τὰ
κλωνάρια.

*Ἀνοίγοντας λοιπὸν τὴν πόρτα πού περιγράψαμε καὶ μπαίνοντας μέσα, εὐρίσκόμεθα στὴν «αὐλή». Εἰς τὴν αὐλὴ εὐρίσκονται ὅλες οἱ εὐκολίες τοῦ σπιτιοῦ. Καὶ πρῶτα - πρῶτα ἄς ἀρχίσωμε ἀπὸ τὴ «βιστέρνα» (στέρνα), εἰς τὴν ὁποίαν συνάζεται τὸ νερὸ τῆς βροχῆς, τὸ ὅποιον χρησιμεύει γιὰ ὅλας τὰς ἀνάγκας τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ νερὸ τῶν βροχῶν διοχετεύεται στὴ «βιστέρνα» ἀπὸ τὸ «δάμα τοῦ σπιτιοῦ», διὰ τοῦ «σούλουνα» (σωλήν), ὁ ὁποῖος διέρχεται διὰ μέσου τοῦ τοίχου πρὸς τὴν «βιστέρνα» ἢ διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ τοίχου. Ὁ «σούλουνας» εἶνε κατασκευασμένος ἀπὸ πήλινους σωλήνας, «κιούγκια» λεγόμενα στὴν Νίσυρον.

Νερὰ «τρεχάμενα», ὅπως λέγουν τὰ ὕδατα τῶν πηγῶν στὴν Νίσυρον, σπανίζουν καὶ ἐκεῖνα πού ὑπάρχουν εἶναι θερμὰ ὡς ἐκ τῆς ἡφαιστειογενοῦς φύσεως τῆς Νισύρου. Τὰ δὲ νερὰ τῶν πηγαδιῶν πού βρίσκονται στὶς «λίμνες» ἀκατάλληλα πρὸς πόσιν, χρησιμεύουν γιὰ τὰ αὐλάκια

και τις «πρασιές» τῶν κήπων, καθότι εἶναι «γλιφά» ἢ «βλιχά» (ἀλμυρά).

Ὅταν λοιπὸν δὲν βρέξη, πράγμα ποῦ συμβαίνει πολλὴ συχνὰ στὸ νησί μας, ὁ κόσμος ὑποφέρει ἀπὸ τὴ λειψυδρία, τὰ δὲ ζῶα, σπαρτὰ καὶ τὰ δένδρα δοκιμάζουν καὶ αὐτὰ τὴν ἴδια κρίσι. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις, ὁ Νισύριος κόσμος ποῦ στὰ παλῆα χρόνια διεκρίνετο περισσότερον ἐπὶ θεοσεβείᾳ, ἔκαμνε λιτανεῖες, ἐπικαλούμενος τοὺς Ἁγίους νὰ βρέξουν. (Ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦτου θὰ ἐπιστρέψωμεν ἄλλοτε, γιὰ νὰ περιγράψωμεν πῶς ἐγίνοντο οἱ λιτανεῖες καὶ διάφορα φαιδρά καὶ θρύλους ποὺχοῦν δημιουργηθῇ πέριξ αὐτῶν).

Τὸ στόμιον τῆς «βιστέρνας» ὀνομάζεται «χάντρο» (εἰς τὸν δῆμον Νικιά ὀνομάζεται «τράχληας»). Τὸ χάντρο εἶναι κατασκευασμένον ἀπὸ σκαλιστὴ πέτρα, τὸ δὲ σκάλισμα ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες, στρογγυλὸν ἢ τετράγωνον. Τὸ «χάντρο» στὶς βιστέρνες τῶν ἐξοχῶν εἶναι φκιαγμένο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ κορυμὸ δένδρου σχήματος διχαλοῦ, ὅπως εἶναι τὸ κεφαλαῖον «Λ».

Ὡς ἀντλήμα ἐχρησίμευε ὅπως καὶ σήμερον ἀκόμη τὸ «καπράτσι» ἢ κρεπάτσι» σκευὸς χάλκινο ἢ ντενεκεδένιο, κυλινδρικοῦ σχήματος ἢ πεπιεσμένου εἰς τὰ πλάγια, δεμένον ἐπάνω σὲ σχοινί, διὰ τοῦ ὁποίου τραβοῦν τὸ νερὸ ἀπὸ τῆς βιστέρνας. Ὅταν θέλουν νὰ τραβήξουν νερὸ, μεταχειρίζονται τὸ ρῆμα ἀνασύρω εἰς παρεμφερές τῶν, «νεσύρων» — «Νέσυρε νερὸ ἄφ' τῆς βιστέρνας».

Υπάρχει καὶ ἄλλη ὀνομασία ἐκτὸς τοῦ «καπρατσιού», τὸ «νεροκολόκυτθο» μικρότερον εἰς μέγεθος καὶ διάφορον εἰς σχῆμα ἀπὸ τὸ «καπράτσι», τὸ ὅποιον μεταχειρίζονται ὅταν πηγαίνουν στὶς ἐξοχάς, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι ἐλαφρότερον. Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ ἀντλήμα αὐτὸ εἶναι κατασκευασμένον ἀπὸ ξηροκολοκύνθη, κοινὰς λεγομένην εἰς Νίσυρον «χαραποῦλι», καὶ συγγενεούσαν πρὸς τὴν κολοκύνθη, ἔπρεε τὸ ὄνομα «νεροκολόκυτθο». Ὡς «νεροκολόκυθα» μεταχειρίζονται καὶ τὰ ἰνδιάνικα καρῦδια, τὰ ὁποῖα ἐπειδὴ σπανίζουν εἰς τὴν Νίσυρον θεωροῦνται πιὸ πολύτιμα.

Ὡς ἐκ τῶν διαφόρων σχημάτων τὰ ὁποῖα μὲ ἡ φύσις προικίζει τὰ «χαραποῦλια», οἱ Νισύριοι τοὺς ἔδωσαν καὶ διαφορετικὰ ὀνομασίες ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν των. Π.χ. ὅταν τὸ «χαραποῦλι» ἔχει σχῆμα φιάλης, ὁ Νισύριος νοικοκύρης τὸ μεταχειρίζεται γιὰ νὰ παίρνη μαζί του σὶς ἐξοχὰς τὸ πιστό του ποῦ τὸ κατασκευάζει ὁ ἴδιος στὸ «καζαναρεῖο» του, τὴν «κουκουζίνα». Ἡ «κουκουζίνα» εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν Νισύριο πιστό, καὶ τὸ δοχεῖο αὐτὸ ὀνομάζεται «χαραποῦλι» ἢ «ρλασκι». Ὅταν δὲ εἶναι τοῦ ἰδίου σχήματος, μεγαλότερον ὅμως εἰς μέγεθος, χρησιμεύει γιὰ τὸ κρασι καὶ τὸ ὀνομάζουν «χαραπαῖ» (εἰς τὰ Νικιά «κούζος»). Ὅταν δὲ ὁ χαραπαῖς ἀντὶ νὰ ἀνοιχθῇ τὸ στόμιον ἀπὸ τὸ ἄνω μέρος, ἀνοίγεται ἀπὸ τὰ πλάγια ἀνάλογος ὅπῃ πρὸς τὸ μέγεθός του καὶ χρησιμεύει ὡς ἀντλήμα ἀπὸ ἄλλα μεγαλότερα δοχεῖα, ὀνομάζεται «ἀγκλούπα, ἀγκλοῦπι ἢ ἀγκλιά». Ἐπίσης καὶ εἰς τὴς «τράτες» οἱ ναράδες μεταχειρίζονται τοὺς χαράπαδες ὡς σηματοδοτοὺς γιὰ τὰ δίκτυα τῶν.

Τὸ μόνον πόσιμον νερὸ κατὰ τὰς κρίσεις τῆς λειψυδρίας, εὐρίσκεται εἰς τὸ ἀπέναντι ἀκατοίκητο νησάκι «Γυαλί», τὸ ὁποῖον μεταφέρουν μὲ βάρκες μέσα σὲ «κλαήνους» ἢ «κουκουμάρια», ἀμφότερα πῆλινα δοχεῖα, τὰ μὲν πρῶτα μεγάλου σχήματος τὰ δὲ δεύτερα μικροῦ. Οὔτε εἰς τὸ Γυαλί ὑπάρχουν «τρεχάμενα νερά», ἀλλὰ αὐτὸ τὸ νερὸ «τὸ νεσύρουν» ἀπὸ ἑνα πηγάδι ἱστορικό, τὸ «πηγάδι τοῦ Μισαούλη». Ὀνομάζεται δὲ ἔτσι διότι τὸ πηγάδι αὐτὸ ἀνοίχθηκε ἀπὸ τὸν Ἀνδρέα Μισαούλη κατὰ τὸ 1821 ὅταν ἐπερίμενε ἐκεῖ τὸν Αἰγυπτιακὸ στόλο νὰ φανῇ ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἐπειδὴ ἀναφέρομεν ὅτι τὸ «καπράτσι» εἶναι δεμένο ἀπάνω σὲ σχοινί, εἶναι λοιπὸν ἐπόμενον ἀπὸ κάποτε — κάποτε νὰ σπάνουν (νὰ κόβονται καὶ τὰ σχοινιά, ὅπως λέν στὴν Νίσυρον) καὶ τὰ καπράτσια νὰ πηγαίνουν στὸν πάτο τῆς βιστέρνας τὸν ὀνομαζόμενον «κολόμπα». (Εἰς τὰ Νικιά ὀνομάζεται «μολι», εἰς τὸ Ἐμπορίον «θρύ»). Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις μεταχειρίζονται τὸ λεγόμενον «ἀγκρίφι» διὰ νὰ ἀνασύρουν τὸ καπράτσι ἢ τὸ νεροκολόκυτθο. Τὸ ἀγκρίφι εἰς μὲν τὰ Νικιά ὀνομάζεται «ἀγκριφάς», εἰς δὲ τὸν Ἐμπορίον «ἀγκριφας».

Τὸ «ἀγκρίφι» εἶναι φκιαγμένο ἀπὸ μέταλλο εἰς σχῆμα μικρᾶς ἀγκύρας, ἀλλὰ μὲ περισσότερα ἄγκιστρα, «γάν(ν)ζους».

Ὅταν ὁμως ἑνα τέτοιο ἀτύχημα συμβῇ σὲ καμμιὰ ἐξοχική βιστέρνα καὶ δὲν ὑπάρχη «ἀγκρίφι», τότε οἰκάνουν ἑνα πρόχειρο, ἀπὸ ξύλο τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται «κάτσουνας». Ὁ «κάτσουνας» εἶναι ἀπὸ κλαδί δένδρου ἔχοντος δύο, τρία ἢ καὶ περισσότερα διχαλά, σχήματος ὁμοίου πρὸς τὸ «ἀγκρίφι». Πάνω στὸ πρόχειρο αὐτὸ ἀγκρίφι δένουν ἀνάλογον βάρος γιὰ νὰ βυθίζεται ὁ «κάτσουνας» καὶ νὰ φθάνῃ στὴν «κολόμπα» τῆς βιστέρνας.

Τὸ νερὸ τῆς βροχῆς διοχετευόμενον στὴν βιστέρνα, συμπαρασύρει ἄμμο, χῶμα καὶ διάφορες ἄλλες ἀκαθαρσίες αἱ ὁποῖαι κατασταλάζουν εἰς τὸν πυθμένα καὶ σχηματίζουν τὴν λεγομένην «λάσπη τῆς βιστέρνας». Ἐὰν παρέλθουν μερικὰ χρόνια χωρὶς νὰ ἀφαιρεθοῦν οἱ ἀκαθαρσίες αὐτές, ἡ βιστέρνα θὰ γεμίσῃ «θὰ βοθρίσῃ». Γι' αὐτὸ ὅταν σωθῇ τὸ νερὸ, εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ ἀφαιρέσουν τὸ «γάντρο» καὶ νὰ κατέβουν διὰ σχοινίου ἢ σκάλας νὰ ἀφαιρέσουν «νὰ ξεβοθρίσουν» τὴν λάσπη τῆς.

Προηγούμενως ἀναφέραμεν ὅτι ὁ τόπος μας μαστίζεται τακτικὰ ἀπὸ λειψυδρία: εἰς τοιαύτας περιπτώσεις ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων οἱ βιστέρνες εἶναι γιομάτες, ἐμπορεῦνται τὸ νερὸ. Δὲν γίνεται ἡ πάλησις του μὲ γαλόνια ἢ ποδάρια, ἀλλὰ μὲ (σ)πιθαμές. Ἡ μέτρησις τοῦ νεροῦ γίνεται ὡς ἑξῆς: κατεβάσουν τὸ «καπράτσι» στὴ βιστέρνα καὶ ἀφίενται νὰ «πατώσῃ», νὰ φθάσῃ στὴν «κολόμπα», ἀφοῦ τὸ ἀνασύρουν τότε μετροῦν μὲ τὴν πιθαμή τους τὸ μέρος τοῦ σχοινοῦ ποῦ ἔχει βραχῇ. Αἱ ὑποδιαίρεσεις τῆς πιθαμῆς εἶναι τὸ «ὀρνιδόσκυλο» — διάστημα μεταξὺ ἀντίχειρος καὶ δείκτου — καὶ τὰ «δάχτυλα». Ἀφοῦ ἀφαιρέθουν δύο ἢ τρεῖς πιθαμὲς γιὰ τὸ βάθος τῆς «κολόμπας» ἐπειδὴ εἶναι κατὰ πολὺ στενωπότερον ἀπὸ τὴν ὅλην περιφέρειαν τῆς βιστέρνας, τότε

εύρίσκεται ὅλη ἡ ποσότης τοῦ νεροῦ ποῦ περιέχει, π.χ. «ἐπτά πιθαμές ἕνα ὀρνιθόσκυλο καὶ τέσσερα δάχτυλα».

Ὁ ἀγοράζων μιὰ ἢ δυὸ ἢ καὶ περισσότερες πιθαμές νερό, τὸ πληρώνει μὲ χρῆμα ἢ ἐπ' ἀνταλλαγῇ μὲ «μαξούλια», κριθάρι, ὄσπρια, σῦκα κλπ., εἰς «κοιλὰ» ἢ εἰς «καφίζια» ἀναλόγως τῆς ποσότητος τοῦ νεροῦ ποῦ ἀγοράζει. «Καφίζι» εἶναι τὸ ἕνα τέταρτον τοῦ κοιλοῦ. Αἱ ὑποδιαιρέσεις τοῦ κοιλοῦ εἶναι τὸ «μισσοκοῖλι», τὸ ἥμισυ, τὸ «καφίζι» τὸ τέταρτον καὶ τὸ «μισσοκάφιζο», τὸ ὄγδοον.

«Ὁ χερόμυλος»

Ὅλα τὰ ἀπαλαιὰ Νισύρικα σπίτια, χωρὶς καμμιά ἐξαίρεσι, στὰ παλῆα χρόνια, εἶχε τὸ καθένα τὸν μύλο του, ὅπου ἄλεθαν τὸ κριθάρι ἢ τὸ σιτάρι τους οἱ νοικοκυρές. Ὁ μύλος αὐτὸς ἐπειδὴ στρέφεται μὲ τὸ χέρι διαρκῶς, ὀνομάζεται «χερόμυλος».

Ὑπάρχουν οἱ «χερόμυλοι» ἀκόμη στὸν τόπο μας, ἀλλὰ σχεδὸν ἐν ἀχρηστία λόγῳ τῆς... ἐξελίξεως (ὅς ποῦμεν ἔτσι). Ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ «χερόμυλου» δὲν προήλθε ἀπὸ τὴν ἐφεύρεσι ἄλλου μέσου, ἀλλὰ ἀκριβῶς γιατί ὁ σημερινὸς Νισύριος γεωργός, ἔπαυσε νὰ εἶναι τόσον ἐργατικός ὅσον ἦσαν μὲν πρό μιᾶς γενεᾶς οἱ πάπποι μας γεωργοί.

Οἱ «χερόμυλοι» εὐρίσκονται ἀκόμη καὶ σήμερον σὲ μερικά σπίτια μόνον σὰν ἀρχαιολογικὰ μνημεῖα. Ἀντὶ νὰ ἄλῃσιν οἱ νοικοκυρές τὸ «βδομαδάρη» τους, τὸ προμηθεύσαν ἐτοιμὸ ἀπὸ τοὺς ἄλευρεμπόρους. (Αὐτὰς τὰς παρατηρήσεις ποῦ ἀναφέρομεν ἐδῶ, ἴσως νὰ μὴν ἔχουν θέσιν νὰ λεχθοῦν, ἀλλὰ τὸ ἐνδιαφέρον μας γιὰ κάθε τι τοῦ χωριοῦ μας, δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ τίς παρασιωπήσωμεν).

Ὁ «χερόμυλος» εὐρίσκεται καὶ αὐτὸς τοποθετημένος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σπιτιοῦ, εἰς ὅπως ὅσον ἀκριβῶς ἀνάλογον διὰ νὰ μποροῦν νὰ τὸν μεταχειρίζονται, εἶναι δὲ κατασκευασμένος ἀπὸ στρογγυλὰς πλακωτὰς πέτρας καλὰς ἐπεξεργασμένες. Ἡ Νίσυρος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦτο ὀνομαστή γιὰ τίς πέτρας αὐτές, αἱ ὁποῖαι ὀνομάζοντο «μυλῖτης λίθος».

Ἡ κατὰ πλάκα τοῦ μύλου ὀνομάζεται «κατώπετρα», ἥτις καὶ μένει ἀκίνητη, γι' αὐτὸ ὅταν θέλουν νὰ ψέξουν κανένα γιὰ τὴν βραδύτητά του τοῦ λένε: «Ὁδ, κακόμοιρε, σὰν κατώπετρα τοῦ μύλου εἶσαι».

Τὸ κριθάρι ἢ τὸ σιτάρι, τὸ ὁποῖον ἄλῃσιν γιὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ψωμοῦ ὀνομάζεται «βδομαδάρη», ἐπειδὴ κανονίζουν ἀναλόγως νὰ φτιάξουν ψωμί ποῦ νὰ διαρκέσῃ ὅλη τὴν ἑβδομάδα.

Εἰς τὴν Νίσυρο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μεταχειρίζονται κριθάρι γιὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ψωμοῦ, τὸ ὁποῖον ἄλῃσιν οἱ κοπέλλες καὶ οἱ γυναῖκες εἰς τὸν «χερόμυλο», τὸ δὲ «λέσιμό» του τὸ συνοδεύουν πάντοτε μὲ τὰ ἀπαραίτητα τραγοῦδια καὶ τοῦτο γιὰ νὰ «φηρῇ» τὸ ἄλεσμα. Τραγουδοῦν δὲ διάφορα τραγοῦδια «καλημερίσματα», μοιριολόγια καὶ πολλὰ δημοτικὰ τραγοῦδια, ἀνάλογως τῆς ἐποχῆς· ἂν εἶναι σαρανταμερο τραγουδοῦν τὸ μοιριολογίῳ τῆς Παναγίας,

ἂν εἶναι μεγάλῃ σαρακοστῇ τὸ «σήμερα μαῦρος οὐρανός». Ἡ λαβὴ μὲ τὴν ὁποῖαν στριφογυρίζουν τὸ μύλο ὀνομάζεται «μυλοκόπη», τὸ δὲ μέγεθός της εἶναι τόσον ὅσον χρειάζεται γιὰ νὰ φθάσῃ στὴ «μυλοστασιά». Κατόπιν εἶναι τὸ «σταυρί» τοῦ μύλου, ἀπὸ ἕξλο φκιασμένο ποῦ εἶναι περασμένο μέσα στὸ ἀνοιγμα τῆς πάνω πέτρας, φέρει μικρὰν ὀπὴν ἀπὸ τὴν ὁποῖαν περνᾷ ὁ ἄξων ποῦ βρίσκεται γερὰ σφηνωμένος στὴν «κατώπετρα» καὶ ὀνομάζεται καρφί. Τὸ «μυλοσφόγγυ» μὲ τὸ ὁποῖον σκουπίζουν ἢ μαζεῦουν τὸ ἄλευρι ποῦ μπλάζεται ἀπάνω στὸ μύλο, εἶναι ἕνα κομμάτι πανὶ ἀλλὰ οἱ περισσότερες νοικοκυρές μεταχειρίζονται ἕνα κομμάτι ἀπὸ προβοιά.

Κόσκινα καὶ Ζύμωμα.

Ἀφοῦ ἄλῃσῃ τὸ βδομαδάρη, κατόπιν θὰ ἐπακολουθήσῃ τὸ κόσκινισμα. Τὰ κόσκινα δὲ ποῦ μεταχειρίζονται ἔχουν διαφορετικὰς ὀνομασίες ἀναλόγως τίς τρύπες τῶν καὶ τὸ φκιάξιμό των, εἶναι δὲ τὰ ἑξῆς: Ὁ «κὸρδινος», φκιασμένος ἀπὸ χερδὲς καὶ τοῦ ὁποῖου οἱ τρύπες εἶναι πολὺ μεγάλες, τὸ μεταχειρίζονται δὲ περισσότερο στὰ ἄλωνα γιὰ τὸ «ξεῆρισμα» (τὸ γεμίζουν ἀπὸ κριθάρι ἢ ὀτιδήποτε ἄλλο ἀλωνίζουν, ἀφοῦ προηγουμένως φύγουν τὰ πολλὰ ἄχυρα, καὶ κατόπιν τὸ ἀδειάζουν (ξεθερίζουν) σιγὰ - σιγὰ καὶ κανονικὰ ἀπάνω σὲ μουσαμῆ ἢ καὶ μέσα στὸ ἄλωνι γιὰ νὰ πάρῃ ὁ ἀέρας τὰ ἄχυρα, τὰ ἄγανα καὶ τὴ σκόνῃ ποῦ εἶναι ἀνακατεμένα μὲ τὸ μαξούλι). Κατόπιν ἔχουμε τὸ «ρεμῶν» κόσκινο κατασκευασμένο ἀπὸ δέρμα καὶ μὲ ἀναριθμητὰς τρύπες. Ὅταν θέλουν νὰ περιγράψουν κάτι ποῦ χει σχισθῇ ἢ καταστραφῇ, μεταχειρίζονται τὴν φράσιν «μὰνα μου ρεμῶνιν καμῶμεν» (καμῶμεν).

Ἐπειτα ἔρχεται ἡ «τριχιά» φκιασμένο ἀπὸ πολὺ λεπτὰς ἴνες ἢ τρίχες γιὰ τὸ τελειωτικὸν κόσκινισμα, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου τὰ ἀνοίγματα δὲν περνᾷ οὔτε τὸ παραμικρὸν πτερό, τὸ δὲ ἄλευρι ἀφοῦ περάσῃ ἀπὸ τὴν τριχιά εἶναι ἐτοιμὸ γιὰ τὸ ζύμωμα.

Σκὰφη.—Τὸ ζύμωμα γίνεται μέσα σὲ σκάφες φκιαγμένες ἀπὸ μονόξυλο ἢ ἀπὸ τέσσερα καρφωτὰ ἢ περαστὰ ξύλα· ἀφοῦ ζυμώσῃ τὸ ἄλευρι τότε «πλάσσουν» τὰ ψωμιά, εἰς τὰ ὁποῖα δίδουν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σχῆμα στρογγύλον βάζοντες αὐτὰ μέσα στὰ «πινάκια», ξύλινα σκευὴ ἀνάλογα εἰς σχῆμα μὲ τὸ ψωμί. Ἐκτὸς τῶν «πινακιδῶν» εἶναι καὶ τὰ «σφυριδία» σχήματος καὶ αὐτὰ στρογγυλοῦ ὁμοίου πρὸς τὸ πινάκι.

Ἀφοῦ «νεοῦν» (ἀνεβοῦν), τότε τὰ βάζουν στὸν πυρῶμένο φούρνο γιὰ τὸ ψήσιμο, καὶ ἢ πρᾶξις αὐτῇ ὀνομάζεται «φούρνισμα», «θὰ φουρνίσω».

Ὅπως ὅλα τὰ ὁποῖα ἀναφέραμε προηγουμένως εὐρίσκονται εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σπιτιοῦ, ἔτσι καὶ ὁ φούρνος εἶναι χτισμένος μέσα στὸ ἴδιο μέρος. Μερικῶν σπιτιῶν οἱ φούρνοι εὐρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὸ σπῆτι, τὸ δὲ παρτήριμα αὐτὸ τοῦ σπιτιοῦ ὀνομάζεται «φουρνάρι».

Οἱ φούρνοι εἶναι κατασκευασμένοι ἀπὸ ἐλαφρὰς πέτρας τὸ δὲ ἐπάνω μέρος αὐτῶν εἶναι θολωτῶν, τὸ δὲ κάτω μέρος αὐτοῦ τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται «πάτος» εἶναι φκιαγμένο ἀπὸ κοκκινόχωμα, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς τίς περιοχὰς

Μακρυκομμάτι και "Αη Ζαχαριάς. "Αμα γίνη ὁ πάτος με τὸ κοκκινόχρωμα προτοῦ ἀκόμα νὰ ξεραθῇ καλὰ - καλὰ, ἐπὶ ἀρκετὲς φορὲς τὸ ἀλείφουν με «ἀγριοκρομύδα», τὸ τοιοῦτον γίνεται γιὰ νὰ μὴ σπιοθῇ ἢ νὰ μὴ «ξεροσχοισθῇ» ὅπως λένε. Πλησίον στὴν «ἀμπούκα» τοῦ φούρνου, στὸν πάτο εὐρίσκεται ἡ «ἀλαοθράκη», ἀνοιγµα μέσα στὸ ὅποιον μαζεῦουν τὴν στάκτη καὶ τὰ κάρβουνα ἅμα πυρώση πλιά ὁ φούρνος καὶ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ψηθῇ τὸ ψωμί. Τὰ διάφορα ἐξαρτήματα τὰ ὁποῖα μεταχειρίζονται εἰς τὸ φούρνισμα εἶναι, τὸ «σκάλεθρο» μετ' ὁποῖον σπρώχνουν ἢ διορθώνουν τὰ ξύλα ποὺ ρίχνουν μέσα στὸ φούρνο. Ἡ «πάννα» μακρὸ ξύλο στοῦ ὁποῖου τὸ ἄκρον εὐρίσκεται δεµένο ἓνα κοµμάτι πανί μετ' ὁποῖον καθαρίζουν τὸν «πάτο» τοῦ φούρνου ἅμα πυρώση, ἀφοῦ προηγουμένως μετ' ὃν «σύρτην» τραβήξουν ἀπὸ ὅλες τὶς γωνίες τοῦ φούρνου τὰ «καποκίδια». Μετ' ἡν πάννα μαζεῦουν τὴ στάκτη ἀπὸ τὸν πάτο καὶ τὴν τοποθετοῦν μέσα στὴν «ἀλαοθράκη». Ἐπειτα εἶναι τὸ «χειρόφτυαρο», µεγάλο ξύλινο φτυάρι πάνω στὸ ὅποιον θέτουν τὸ ἄψητο ψωμί καὶ τὸ τοποθετοῦν μέσα στὸ φούρνο.

Τὸ φρέσκο ψωμί ὀνοµάζεται «πίττα». Τὸ ἄλευρι τὸ ὅποιον περιέχει ψίλοκοµµένο πιτερο τὸ ζυµώνουν κι ἐκεῖνο μετ' ὁποῖον φκιάνουν τὰ «κουσουμάδια» ἢ παξιµάδια, τὰ ὁποῖα πάντοτε «φρίσκουν», δηλαδὴ ἀφοῦ πηθοῦν ἔπειτα τὰ βάζουν πίσω στὸ φούρνο καὶ ψηθόνται, τὰ μεταχειρίζονται γιὰ «βούτηγµα» στὸ τσάι ἢ στὸ «ἀγραµιτόζουµο». Ἀγραµιτόζουµο εἶναι ζωµὸς ὁ ὁποῖος κατασκευάζεται ἀπὸ τσίκουδα. Τὸ ἀγραµιτόζουµο εἶναι τὸ μοναδικὸ πρόγευμα τῶν γεωργῶν καὶ γενικῶς κάθε φαµιλίας.

Τὸ ψωμί ὅταν παλῶσῃ τότε τὸ ὀνοµάζουν «πρωτίνον». Πρέπει δὲ νὰ σηµειωθῇ ὅτι τὸ «φούρνισμα» γίνεται κάθε Σάββατο. Ἀφοῦ τὰ ψωµιά πηθοῦν τότε τὰ ἀραδιάζουν στὴν «καλαµατή». Ἡ καλαµατὴ ὑπάρχει σὲ ὀλίγα σπίτια σηµερον, εἶναι δὲ φκιαγµένῃ ἀπὸ ξύλο ἢ μπλεκτὰ καλάµια καὶ ἡ ὁποία βρίσκεται κρεµασµένῃ στὰ «στέγη» (στέγη) τοῦ σπιτιοῦ.

Ἐκτὸς ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀνεφέραµε ὅτι εὐρίσκονται στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ, ὑπάρχει καὶ ἄλλο διαµέρισμα, τὸ ὁποῖον ὀνοµάζεται «κατῶν» καίτοι εὐρίσκεται εἰς τὸ ἴδιο ἐπίπεδο μετ' ὁ ὑπόλοιπο τῆς αὐλῆς καὶ τὸ ὅποιον χωρίζεται διὰ τοίχου. Εἰς τὸ «κατῶν» φυλάσσονται τὰ μαζούλια τοῦ σπιτιοῦ ὅπως: ἔρινα, λάδι κ.ἄ., καὶ διάφορα γεωργικὰ ἐργαλεῖα, ἄλτρα, ἀξίνες καὶ ἄλλα χρειῶδη. Ἐκεῖ εὐρίσκονται τὰ διάφορα ἀγγεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα βάλλουν τὰ μαζούλια, ἀναλόγως δὲ τοῦ μεγέθους των καὶ τῆς χρήσεως των ἔχουν καὶ τὰς ὀνοµασίας των, ὅπως ὁ «γανίτης» γιὰ τὸ λάδι, τὸ «κροῦπι» ἢ «στάµνα» γιὰ σῦκα καὶ ἄλλα.

Σπίτια τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ὥρον γιὰ κατῶν, οἱ κάτοχοί των μεταχειρίζονται μέρος ἄλλου σπιτιοῦ των καὶ τὸ ὀνοµάζουν «κελλάρι». Εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν, πολλὰ σπιτικά εἶχαν τὰ κελλάρια των εἰς τὸ μέρος ὅπου εὐρίσκεται σήμερον κτισµένο τὸ μοναστήρι τῆς Σπηλιανῆς, ὅπως ἔχοµεν ἀναφέρει καὶ ἄλλοτε.

Εἰς τὴν αὐλὴν εὐρίσκεται ἀκόµη ἄλλο ἓνα

διαµέρισμα, ἡ «αὐλὴ τοῦ χοιροῦ», ἡ ὁποία ἦτο ἐν χρήσει πρὸ ὀλίγων ἀκόµη ἐτῶν. Τὸ ἀκάθαρτον αὐτὸ κατοικίδιο εὐτυχῶς ἔχει ἀποκλεισθῇ ἀπὸ τὰ σπίτια. Εἰς τὸ διαµέρισμα αὐτὸ ἂς μὴ νομίσουν οἱ ἀναγνώσται µας ὅτι ἐφυλάγετο ἀγέλη χοίρων, ἀλλὰ µόνον ἓνας ὀνοµάζοµενος «θρεφτάρν» ἢ «θρεφτό». Θρεφτάρν εἶναι ὁ χοῖρος τὸν ὁποῖον τρέφουν περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ὁ ὁποῖος προορίζεται γιὰ σφάζιµο, γιὰ κουμπάνια τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ χοιρινὸ εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ κάθε Νισύρικο σπῆτι, εἶναι δὲ ὀρισµένες οἱ ἐποχὲς κατὰ τὶς ὁποῖες σφάζονται οἱ χοῖροι καὶ γι' αὐτὸ ὀνοµάζονται «χοιροσφάγια». Ἐάν τὸ σφάζιµο τοῦ γίνῃ ἄλλην ἐποχὴ, τότε ἀκούεται ἡ ἐξῆς φράσις: «ἔχοµε χοιροσφάγια». Τὰ «χοιροσφάγια» γίνονται κατὰ τοὺς μῆνας Σεπτέμβριον καὶ Ὀκτώβριον.

Γιὰ νὰ κρατοῦν τὸ κρέας τοῦ θρεφτοῦ σὲ καλὴ κατάστασι, τὸ «καουρδίζουν» (καβουρδίζουν) ἀφοῦ πρῶτα τὸ κόβουν σὲ μικρὰ κοµμάτια τὰ ὁποῖα κι αὐτὰ ἔχουν τὴν ὀνοµασίαν των, «µποκουινιές», τοποθετεῖται μέσα σὲ πηλίνα ἀγγεῖα τὰ λεγόμενα «µυλερά». Τὸ λίπος τοῦ χοιρινοῦ κρέατος ὀνοµάζεται «µύλλα» μετ' ὅποιαν «χάωνουν» τὸ καβουρδιστὸ χοιρινὸ μέσα στὰ µυλερά τὰ λεγόμενα καὶ «λαήνια». Τὴν μύλλα ὀρσιένων µελάν τοῦ χοιρινοῦ τὴν τοποθετοῦν σὲ ἰδιαιτέρα ἀγγεῖα τὰ λεγόμενα «πιθιακοῖ» καὶ τὴν ὀνοµάζουν «παρθενικὴ μύλλα» ὅπειδ' εἶναι κάτασπρη καὶ ὀλοκάθηρα καὶ τὴν ὀνοµάζουν μεταχειρίζονται ἀντὶ βουτύρου. Τὸ παχὺ μέρος τοῦ κρέατος τὸ ὀνοµάζουν «λαρδί».

Τὰ Σαββάτα μετὰ τὸ ξεφούρνισμα τῶν ψωµιῶν, κόβουν πίττες καὶ εἰς τὰ ἀνοίγματα τοποθετοῦν µποκουινιές ἀπὸ τὸ λαήνι οἱ ὁποῖες θερµαίνονται καὶ ἡ μύλλα των «νευλάνει» (διαλύεται) καὶ μουσκεῖ τὴν πίττα, ἡ ὁποία χρησιμεύει ὡς θαυµάσιον προσφάγιο. Ἀπὸ τῆς συνήθειας αὐτῇ ἐδημιουργήθη τὸ ἐξῆς λόγιον τὸ ὅποιον μεταχειρίζονται εἰς ἀναλόγους περιστάσεις ἀναφερόµενοι εἰς προγενεστέρως στατάδια. «Πότε πίττα με λαρδί, πότε πίττα μοναχὴ».

Ἄλλος τρόπος διατηρήσεως τοῦ χοιρινοῦ εἶναι τὸ «σαλαµουργισµα» δηλαδὴ ἡ ταρίχευσις εἰς ἄλµην. Τὰ κρέατα αὐτὰ ὀνοµάζονται «σαλαµουργιστά», ἡ δὲ ἄλμη «σαλαµούρα». Ὀρισµένα μέρη τοῦ χοίρου σαλαµουργιάζονται, τὰ πόδια, παχειὰ κοµμάτια, ἡ γλῶσσα, τ' αὐτὰ κι ἐν γένει ὅλα τὰ κρέατα τῆς κεφαλῆς, ὀνοµάζοµενα μετ' ἑνὶ λέξει «κεφαλαριά». Ὑπάρχει συνήθεια τῇ σαλαµουργιστῇ γλῶσσᾳ νὰ τὴν τρῶνε τὴν παραμονὴν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, τὰ δὲ αὐτιά κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ Ἁγίου Εὐθυμίου (Ἰανουάριος). Τὰ σαλαµουργιστά τὰ μαγειρεῖν πάντοτε μετ' ἱτάρνι καταλλήλως παρασκευασµένον καὶ τὸ ὅποιον ὀνοµάζεται «πνιοῦρι» ἢ «κοφτός». Παστὰ χοιρινὰ κρέατα δὲν μεταχειρίζονται ἐκτὸς τῶν ἐντέρων μετ' ὅποια κατασκευάζουν τὰ «λουκάνικα», μερικὰ ἐξ αὐτῶν τὰ παστῶνουν ἀδειανὰ, τὰ ὁποῖα κατὰ τὶς ἀποκριὰς τὰ γεµίζουν μετ' ὀρζὶ ἢ σιτάρνι «γδυστό» μετ' ἄφορα µυρωδικὰ καὶ ἀρτύµατα, τὸ δὲ στοµάχι τοῦ χοίρου τὸ ὅποιον ὀνοµάζεται «νικητήρας», τὸ παραγεµίζουν μετ' ἄφορα ἐντόσθια καὶ μετ' ὅ «τσεµπέρν» τοῦ χοιροῦ (τὸ περικάλυµµα τῶν

ἐντέρων). τὸ παστώνουν καὶ τὸ τρῶνε κατὰ τὸν Μάϊον.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΥΛΗ ἀναβαίνομε πρὸς τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ σπιτιοῦ διὰ μιᾶς πέτρινης σκάλας, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς ἓνα διαμέρισμα χωρὶς ὄροφην καὶ τὸ ὅποιον ὀνομάζεται «Δωμάτσι». Τὸ δωμάτσι ἦταν σὰν ἓνα εἶδος προθαλάμου, ἃς τὸ ποῦμε ἔτσι, οἱ δὲ γύρω του τοῖχοι οἱ ὅποιοι τὸ περιέκλειαν, ἦσαν φκιαγμένοι στὸ ἐπάνω μέρος οὕτως, ὥστε οἱ νοικοκυρὲς τοῦ σπιτιοῦ νὰ φυτεύουν τὰ λουλούδια των, ὀνομάζονται δὲ «Ταρτάνες». Ἐπίσης «ταρτάνες» ἔφκιαναν καὶ στὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ. Εἰς τὸ «Δωμάτσι» εὐρίσκονται τρεῖς πόρτες, οἱ ὁποῖες ὁδηγοῦν εἰς τὰ ἄλλα διαμερίσματα τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν ὠδήγει εἰς τὸ «μαεργιὸ» ἢ «κίσω σπῖτυ», λεγόμενον (κουζίνα). Θὰ ἦτο περὶ τὸν νὰ περιγράψωμεν τὰ μαγειρικά σκευῆ ἀφού καὶ σήμερον ἀκόμη μεταχειρίζονται τὰ ἴδια. Θὰ ἀναφέρωμεν ὅμως τὴν ὀνομασίαν καὶ μὲ τὸν τρόπον πού εἶναι φκιαγμένα τὰ τζάκια εἰς τὰ ὁποῖα ἔψηναν, ὅπως καὶ σήμερον ἀκόμη, τὰ φαγητά. Τὸ μέρος αὐτὸ ὀνομάζεται καὶ τζάκι, ἀλλὰ πιὸ κοινότερη εἶναι ἡ ὀνομασία «παραστιά». Ἡ «Παραστιά» εἶναι κατασκευασμένη ἀπὸ δύο μακρουλῆς πέτρες παραλλήλως τοποθετημένες, ὥστε τὸ ἀνοίγμα τὸ ὅποιον ἀφίηνουν, νὰ εἶναι ἀρκετὸν νὰ τοποθετοῦν τὰ ξύλα γιὰ τὴν φωτιά καὶ εἰς ἀνάλογον ὕψος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τοποθετοῦν τὸ δοχεῖον ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ μαγειρέψουν. Τὸ φαγητὸ ἔσερβιρετο στὴ φαμιλία τοῦ σπιτιοῦ μόνο μέσα σ' ἓνα πιάτο «τσάσκα» «μουχούρτα», μέσα ἀπὸ τὸ ὅποιον ἔτρωγαν ὅλοι. Τὸ πιάτο αὐτὸ ἔτοποθετεῖτο ἐπάνω στὸ τραπέζι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸ λεγόμενον «σουφρᾶς». Ὁ σουφρᾶς εἶχε περὶ πού μιὰ καὶ μισῆς πιθαμῆς ὕψος, κατασκευασμένος ἀπὸ ξύλον καὶ σχήματος στρογγύλου γύρω δὲ ἀπ' αὐτὸν ἐκάθισαν τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας ἐπάνω σὲ καθίσματα ἀναλόγου ὕψους πρὸς τὸν σουφρᾶν, τὰ λεγόμενα «σκορμοῖ». Οἱ σκορμοὶ ἦσαν φκιαγμένοι ἀπὸ τὸν κορμὸν δένδρου, τὰ δὲ δύο ἄκρα αὐτοῦ ἐπίπεδα τὸ μὲν ἓνα νὰ στηρίζεται στερεὰ στὸ ἔδαφος καὶ τὸ ἄλλο γιὰ νὰ καθίζουν ἐπ' αὐτοῦ. Γιὰ νὰ φυλάγουν τὰ φαγητὰ των μετεχειρίζοντο τοὺς «ντουλάπιδες», ἀνοίγματα ἐντὸς τῶν τοίχων καταλλήλως φκιαγμένα καὶ περιποιημένα. Εἰς τὸ μαεργιὸ ὑπῆρχε μιὰ τρύπα διὰ τῆς ὁποίας ἔρριχναν ὅλα τ' ἀποφᾶγια καὶ τὰ ὁποῖα κατήρχοντο καὶ ἔπεφταν μέσα στὴ «γούρνα τοῦ χοιροῦ», ἡ ὁποία εὐρίσκετο εἰς τὸ «κατώ» ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἀνοίγμα. Ἐπειδὴ τὰ παλιὰ χρόνια ὅλα τὰ μυρωδικὰ πού μετεχειρίζοντο γιὰ τὸ μαγεῖρεμα, ἢ ζῆχαρι κι αὐτὸ τὸ ἄλατι «ἀλάατσι» τὸ ὅποιον κατεσκεύαζαν οἱ ἴδιοι μὲ θαλάσσιο ἕρδ, τὰ ἐπρομηθεύοντο χωρὶς νὰ εἶναι ἄλεσμένα, εἶχαν τὴ λεγόμενη «γούρναν» ἢ «βούρναν», μέσα στὴν ὁποία τὰ ἐκοπάνιζαν. Ἡ γούρνα εἶναι μιὰ σκληρὴ πέτρα τῆς ὁποίας τὸ κέντρον εἶναι βαθουλὸ, ὡς ὄργανο γιὰ τὸ κοπάνισμα δὲ μετεχειρίζονταν ἓνα εἶδος πέτρας μακρουλῆς, λεγόμενον «χόχλακας τῆς βούρνας». Τέτοιες πέτρες εὐρίσκονται εἰς τὴν παραλίαν πλησίον τοῦ χωριοῦ, κάτω ἀπὸ τὸ Μοναστήρι τῆς Σηλιανῆς, τὴν ὀνομαζομένην «Χόχλάκου». Μέσα στὸ «μαεργιὸ» εὐρίσκετο

τὸ πλυσταρεῖο κι αὐτὸ κτισμένο ἀπὸ πέτρες καὶ χῶμα εἰς τὸ ὅποιον ἔπλεναν τὰ ρούχα τοῦ σπιτιοῦ των. Ἐπίσης σὲ μερικά σπιτία, στὸ δωμάτσι εὐρίσκοντο ὁ φοῦρνος καὶ ἡ βιστέρνα, τῶν ὁποίων περιγραφὴν ἐκάμαμεν εἰς τὰ προηγούμενα σημειώματα.

Ἡ δευτέρα πόρτα ὠδηγοῦσε εἰς ἓνα ἄλλο διαμέρισμα τὸ λεγόμενον «κάμαρη». Ἡ κάμαρη ἦτο δωμάτιον τὸ ὅποιον ἐχρησίμευε εἰς τὸ νὰ βάζουν τὰ μαζούλια τοῦ νοικοκυριοῦ μετὰ τὴν συγκομιδὴν προτοῦ ἀκόμη νὰ τὰ τοποθετήσουν εἰς τὸ καθαυτοῦ μέρος των.

Ἡ τρίτη πόρτα ὠδηγοῦσε εἰς τὸ κυρίως σπῖτι, τὸ ὅποιον ἐχρησίμευε ὡς κοιτῶνας. Τὸ «σπῖτι» εἶχε κι αὐτὸ τὸ ἰδιόρρυθμο στόλισμα καὶ συγγραμίσματα του. Οἱ τοῖχοι του γύρω - γύρω εἶχαν μιὰ ἢ δυὸ σειρὲς ἀράφια, τὰ ὁποῖα ἦσαν κατάφορτα ἀπὸ διάφορα ἀντικείμενα τοῦ νοικοκυριοῦ. Ὅλα τὰ πιάτα, ὅλα τὰ ποτήρια, μαστροπάδες, κανάτες κλπ. ἦσαν στολισμένα στ' ἀράφια. Κάτω ἀμέσως ἀπ' τὰ ράφια εἶχαν τὰ «παλούκια» ἢ καρφία, ἀπάνω στὰ ὁποῖα ἦσαν ἀραδιασμένες οἱ «μαντιλές» (πετσέτες) οἱ ὁποῖες ἦσαν «φατθές» (ὑφαντές) ἀπὸ τὶς ἴδιες τὶς γυναῖκες. Κατόπιν ἔρχονται οἱ «πάγκοι» οἱ ὅποιοι ἦσαν στὸ πάτωμα καὶ προσαρμοσμένοι στοὺς τοίχους, μέσα στοὺς ὁποίους ἔβζαν τὰ κριθάρια, τὰ σιτάρια καὶ ὅλα των τὰ ὄσπρια. Τὸ σπουδαιότερον καὶ τὸ περιεργότερον μέρος τοῦ σπιτιοῦ εἶναι τὸ κρεβάτι, τὸ λεγόμενον «μονή». Ἐκτὸς φυσικὰ τῶν στρωμάτων καὶ τῶν καλυμμάτων, ὁ σκελετὸς τοῦ διαμερίσματος τοῦτου ἦτο πρωτόγονος καὶ ἀπλούστατος χωρὶς τὰς ἀνέσεις τὰς σημερινὰς. Μερικὰ δοκάρια καὶ σανίδες καὶ πάνω σ' αὐτὰ τὰ στρώματα. Γενικῶς ὅλα τὰ χρειώδη τῆς μονῆς, παπλώματα, σεντόνες, στρώματα, μαξιλάρια κλπ. τὰ ἔλεγε «στρῶσι». Ἐκεῖνο ὅμως πού εἶναι ἀξιοπαρατήρητον εἶναι ὁ καλαισθητικὸς στολισμὸς τοῦ κρεβατιοῦ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς σεντόνες πού ἐσκέπαζαν τὸ στρῶμα, ἦσαν τὰ «σεντόνια» «πλουμισμένα» θαυμασίως μὲ τουρκομέταξα μὲ διαφόρους χρωματισμοὺς καὶ λογίων λογιῶν «πλουμιά» (κεντήματα) ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐπῆρε καὶ τὸ καθὲν τὴν ὀνομασίαν του. Τὰ «σεντόνια» ἀντιθέτως πρὸς τὶς «σεντόνες», ἐστόλιζαν τὸ ἔξω μέρος τῆς μονῆς, κρεμασμένα πρὸς τὰ κάτω, εἶναι δὲ τὰ ἐξῆς : Τὸ «ἀποστολίδικο», οἱ «κοσκινάδες» καὶ τὸ «πανωσέντονον». Τὸ πανωσέντονον ἐστόλιζοτε τελευταῖον τὸ ἥμισυ τοῦ πλάτους του ἐπάνω στὴ μονὴ καὶ τὸ ἄλλο ἥμισυ ἐκρέμετο πρὸς τὰ κάτω, εἶχε δὲ ὅλα τὰ χρώματα τὰ ὁποῖα εἶχαν ὅλα τὰ ἄλλα σεντόνια μαζί, μὲ σχέδια καὶ πλουμιά διαφόρων εἰδῶν. Ἀνεξαιρέτως ὅλα τὰ σεντόνια ἔχουν τὰ πλουμιά τὰ λεγόμενα «τράλλιες». Οἱ τράλλιες εἶναι τετράγωνα μὲ ἓνα χιαστὸν σχῆμα διαγωνίως μὲ διαφόρων εἰδῶν κεντήματα περὶ καὶ ἐντὸς αὐτῶν. Τὸ βάθος τῆς μονῆς σκεπάζεται μ' ἓνα «πεφρδὲ» ἐν εἰδει αὐλαίας. Εἰς τὴν μονὴν πρὸς τὰ «κατωπόδια» εὐρίσκεται ἡ «μουσάντρα» λίγον τι ὑψηλότερα ἀπὸ τὸ ἐπίπεδον τῆς μονῆς, εἰς τὴν ὁποῖαν τοποθετοῦν ὅλα τὰ παπλώματα, τὰ καλύμματα κλπ., τὰ ὁποῖα δὲν μετεχειρίζονται.

Εἰς τὴν μουσάντρα ἐπίσης ἐκοιμούντο τὰ

παιδιά. Εἰς τὴν Νίσυρο ὅταν θέλουν νὰ ποῦν ὅτι θὰ κοιμηθοῦν, δὲν μεταχειρίζονται τὸ ρῆμα πλαγιάζω, ἀλλὰ τὸ «πφέφτω» παρεφθαρμένον ἐκ τοῦ πίπτω. Εἰς τὸ ἕξω μέρος τῆς μουσάνδρας εὐρίσκεται ἓνα ἀράφι τὸ λεγόμενον «τ' ἀράφι τῆς μουσάντρας» εἰς τὸ ὅποιον ἐτοποθετοῦν διάφορα δοχεῖα καὶ προπαντὸς «κουκουμάρια», πῆλινα ἄγγεῖα εἰς τὰ ὁποῖα ἔβαζαν νερό καὶ τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴν ιδιότητα νὰ τὸ κρατοῦν κρῦο. Εἰς τὸ μέρος τῶν «προσκεφάλων» εἰς τὴν ἄκρην τοῦ ἀραφιοῦ εἶχαν τοποθετημένα τὰ εἰκόνισματα τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὰ στέφανα τῶν γάμων τῶν τυλιγμένα μέσα σ' ἓνα τουλουπάνι κρεμασμένα εἰς τὸν τοῖχο. Τὸ ὅπισθεν μέρος τῶν «κουσιμάτων» ἐχρησίμευε γιὰ τοὺς Νισύριους γονεῖς νὰ γράφουν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν χρονολογίαν τῆς γεννήσεως τῶν παιδιῶν τῶν, ἢ μέσα σὲ κανένα ἐκκλησιαστικὸ βιβλίον ποὺ κληρονομήσαν ἀπὸ τοὺς παλαιοτέρων.

Τὸ ἀπὸ κάτω μέρος τῆς μονῆς τὸ μεταχειρίζονται γιὰ «κελλάρι», ἐκεῖ τοποθετοῦν διάφορα τρόφιμα καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ τυρὶ τῆς «τυριάς». «Τυριά» εἶναι ἡ λάσπη τοῦ κρασιοῦ μέσα εἰς τὸ ὅποιον βάζουν τὴν κουμπάνια, τὸ τυρί. Ἐπίσης πέριξ τῶν τοίχων εὐρίσκοντο καρφιὰ ἐπάνω στὰ ὁποῖα ἐκρεμοῦσαν τῖς «σorraδες» (ὄρμαθός) τὰ σκόρδα καὶ τὰ κρομμύδια.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἀναφέραμεν εἰς τὰ προηγούμενα, ἀποτελοῦν τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ «παλαιοῦ Νισύρικου σπιτιοῦ», σκεπάζονται ὑπὸ στέγην ἢ ὁποῖα ὀνομάζεται «στῆν» καὶ ὅχι ἡ στέη ἀλλὰ «τὰ στέη».

Ἡ στέγη τοῦ σπιτιοῦ ἦταν κατασκευασμένη ἀνάλογα μὲ τὸ ρυθμὸ καὶ τὴν τέχνην τῆς ὅλης οἰκοδομῆς. Διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς στέγης μετεχειρίζοντο δοκοὺς τῆς ὁποῖας ὠνόμαζαν «δοκάρις» «κορφαδία» ἢ «τράβες» ἢ «περάτες», τῶν ὁποίων τὰ δύο ἄκρα ἐστηρίζοντο εἰς τὰ ἄνω μέρη τῶν τοίχων παραλλήλως τοποθετημένα. Τὰ δοκάρια αὐτὰ πολλάκις ἦσαν ἀνεπεξέργαστοι κορμοὶ δένδρων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐφαίνοντο ἀκόμη καὶ αἱ προεξοχαὶ τῶν ἀποκομμένων κλάδων. Πρὸς τὴν ἀντιθετον διεύθυνσιν τῶν κορφαδιῶν ἐκ τῆς μιᾶς ἄκρης τοῦ τοῖχου μέχρι τῆς ἄλλης σταυροειδῶς πρὸς αὐτὰ, ἐτοποθετοῦν ἓνα μεγάλο καὶ γερὸ κορφαδί, τὴν «τράβα», ἐπάνω στὴν ὁποῖα ἐστηρίζοντο τὰ κορφαδία τῆς στέγης. Ἀνωθεν τῶν κορφαδιῶν, μὲ τέχνην ἔστρωναν καλάμια τὸ ἓνα πλάϊ - πλάϊ στὸ ἄλλο καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὰ καλάμια ἔστρωναν φύκια τῆς θάλασσης ἢ «μάζες» καὶ πάνω ἀπ' αὐτὰ ἓνα στρώμα ἀπὸ ἓνα εἶδος πέτρας πολὺ ἐλαφρᾶς, μὲ τὴν ιδιότητα νὰ μὴ βουλιάζη στὸ νερό, ἢ ὁποῖα ὀνομάζεται «ἀκίστηρα» καὶ ἢ ὁποῖα εὐρίσκεται ἐν ἄφθονίᾳ στὸ νησί μας εἰς τὴν περιφέρειαν «Σκόπι».

Ἐνεκεν τῆς ἀφθονίας αὐτῆς τῶν ἐλαφρῶν πετρῶν εἰς τὴν Νίσυρον, οἱ Καλύμνιοι ὅταν θενὰ κατηγορήσουν τοὺς Νισύριους δι' ἀφέλειαν ἢ ἐπιπολιότητα, τοὺς ὀνομάζουν «ἐλαφρόπετρες». Ἐπειτα ἀπὸ τὰ στρώματα αὐτὰ ἔθετον τὸν πηλὸν διὰ τοῦ ὁποίου τὰ ἐσκέπαζαν καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ ἔτερον στρώμα πηλοῦ, τὸ τελευταῖον καὶ τὸ ὅποιον ὠνόμαζαν «χυλάδα» καὶ οὕτω τὸ σπῖτι ἐπροφυλάσσετο ἀπὸ τὰ νερά τῆς βροχῆς. Διὰ τὸ τελευταῖο αὐτὸ στρώμα μετεχειρίζοντο εἶδος τῆς χώματος τὸ ὀνομαζόμενον «στούψιν» καὶ τὸ ὅποιον εὐρίσκεται ἐν ἄφθονίᾳ εἰς τὴν περιοχὴ τοῦ «Λακκιοῦ» πλησίον τοῦ ἡφαιστείου. Ὅταν βρέχη καὶ ἡ στέγη τοῦ σπιτιοῦ ἀρχίσῃ νὰ τρέχῃ ἢ στάσῃ, ὅπως συνηθίζουν νὰ λένε, τότε μεταχειρίζονται «στούψιν» ἀπλώνοντες αὐτὴν εἰς τὸ μέρος τοῦ δώματος ποῦ στάσσει. Ὅταν θέλουν νὰ κάμουν αὐτὴν τὴν ἐργασίαν ἐπὶ τὸ δῶμα, μεταχειρίζονται τὴν ἐξῆς φράσιν: «νὰ πιάσωμεν ταννερά». Ἐπάνω στὸ δῶμα τὸν περασμένο καλὸ καιρὸ ἐξήραιναν τὰ μαζούλια τῶν οἱ παπποῦδες μας ὅπως, ἀμύγδαλα, σόκα, βαλάνidia, ἐληές κλπ., ποὺ δυστυχῶς σήμερα εἰς ἐλαχίστην ποσότητα παράγονται.

Δὲν ἐβύρομεν κατὰ πόσον ἐπετύχαμεν εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν ποὺ ἀνελάβαμεν νὰ περιγράψωμεν τὸ «Παλαιὸ Νισύρικο Σπίτι» ποὺ μέσα σ' αὐτὸ γεννηθήκαμε ἡμεῖς κι ἀνετράφηκαν οἱ πάπποι κι οἱ προπάπποι μας. Πάντως ὅμως ἐδώσαμε μιὰ ιδέα καὶ ἐκάμαμε μιὰ ἀρχή, παρουσιάζοντες ἴσως ἓνα κακοκαμωμένο χνάρι, ποὺ ἄλλοι πιδ φιλότιμοι καὶ πιδ κατὰλληλοι ἴσως νὰ λάβουν ἀφορμὴ νὰ τὸ καλοδούλεψουν καὶ νὰ τὸ ξαναχτίσουν ἐν ἀνάγκῃ, συμπληρώνοντες τὰς παραλείψεις μας καὶ διορθώνοντες τὰς ἀνακρίβειάς μας. Ὁ λόγος δὲν εἶναι μόνον γιὰ τὴν περιγραφή αὐτὴ ποὺ ἐκάμαμε γιὰ τὸ «Παλαιὸ Σπίτι μας». Εἶναι γενικῶς γιὰ κάθε τι ποὺ ἀφορᾷ τὴ ζωὴ τῶν περασμένων καιρῶν ποὺ νησιοῦ μας, γιὰ τὴ λαογραφία μας ποὺ ἀπὸ τὴν πρώτη ἐμφάνισι τοῦ Δελτίου τοῦτου, ἄρχισε νὰ γίνεται τόσος λόγος, γιὰ τὴ συλλογὴ τῆς καὶ τὴν ἐκδοσί της εἰς βιβλίον, γιὰ νὰ μὴν ἐξαφανισθῇ μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου. Δυστυχῶς ὅμως εἰς τίς φροντίδας καὶ τίς ἐνέργειες μερικῶν καλῶν καὶ φιλοτίμων πατριωτῶν, οὐδεμία ἐδόθη προσοχὴ μέχρι σήμερον, ἀπὸ ἄτομα ποὺ θὰ ἡμποροῦσαν νὰ συμβάλουν μὲ τὰς γνώσεις τῶν καὶ μὲ τὸ χρήμα τῶν. Καὶ ἐκ τῆς θέσεως ταύτης ὁ γράφων τίς ἀτεχνες αὐτὲς γραμμὲς παρακαλεῖ ὅλους ἐκείνους ποὺ ἡμποροῦν νὰ προσφέρουν κάτι πνευματικὸ ἢ ὑλικὸ γιὰ τὴ συλλογὴ καὶ περιφρούρησιν τῆς λαογραφίας τοῦ νησιοῦ μας, ἅς τὸ πράξουν.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1937

ΝΙΣΥΡΙΚΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ

Γυνίε μου καὶ νὰ γοράζω σου,
ὦ γυνίε μου, νὰ πουλιούσου
νὰ κάμναι τὰ παζάρια σου
στοῦ ποταμοῦ τὸ πλάϊ.

Χίλι' ἂν σὲ κάμουν παίρωσε
μύρια καὶ δὲν σ' ἀφίνω
ἀριθμητὰ κι' ἀμέτρητα
πάλαι σὲ πάρω θέλω.

Τὰ χίλια δεῖ πατέρα σου
τὰ μύρια ἀδερφός σου
τ' ἀριθμητὰ καὶ τὰ πολλὰ
ἢ μάνα ἢ καμένη.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ

Η ΣΟΥΣΑ ΚΙ Ο ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

- Στις δεκαπέντε τοῦ Μαγιοῦ, π' ἀνοίγει τὸ ζουμπούλι,
ἀκούσατέ μου νὰ σᾶς πῶ τῆς Σούσας τὸ τραγούδι.
Ἡ Σούσα ἦταν λυερὴ τῆς Κρήτης τὸ καμάρι,
κ' ἀγάπαν τὸν Σαρρήπογλη τὸ πρῶτο παλληκάρι·
ἀγάπαν τον κι ἀγάπαν την χρόνους δεκατεσσάρους,
μ' ἀλήθεια τ' ἀδερφάκι τῆς ἦταν μὲ τοὺς κουρσάρους.
Μιά Κεργιακὴ 'πὸ τὸ πωρνὸ στὸν ἥλιον ἐκαθοῦνταν,
βγάζει τὸ μαντηλάκι τῆς, τὰ δάκρυα σφουγκοῦνταν.
'Ο κύρης τῆς τὴν ἄρωτᾷ κι' ἡ μάννα τῆς τῆς λέει:
- Τί 'χει τὸ Σουσανάκι μου καὶ κάθεται καὶ κλαίει;
 - "Ονειρο εἶδα μάννα μου, πικρὸ φαρμακωμένο
πῶς ἦρθε τ' ἀδελφάκι μου κι ἦταν ξεσπαθωμένο.
 - "Ονειρο εἶναι κόρη μου κι ἀφῆς τὸ νὰ περάσῃ,
κι' ἐσένα τ' ἀδελφάκι σου στὰ ξένα θὰ γηράσῃ
κι' ἐσένα τ' ἀδελφάκι σου στὰ ξένα ποὺ γυρίζει
ἢ τὰ θεριὰ τὸν φάγασι ἢ ἄλλη καμμιά ὀρίζει.
Μιά Κεργιακὴ πρῶί, πρῶί, πρὶν πετεινοὶ λαλήσουν
ἀκοῦν τὴν πόρτα νὰ χτυπᾷ, γιὰ νᾶρθουν νὰ τὴν 'νοῖζουν.
 - 'Ακοῦς, ἀκοῦς Σαρρήπογλη, ἡ πόρτα μας χτυπάει.
 - Σῦρε, Σουσοῦ μου, πλάγιασε καὶ σβῦσε καὶ τὸν λύχνο·
ἄλλοῦ θροντᾷ ὁ ποταμὸς κι ἄλλοῦ χτυπᾷ ὁ χτύπος.
Κι ἐκεῖ 'α ποῦ τὰ λέασι ξαναχτυπάει πάλι.
 - Σῦρε Σουσοῦ μου, κι ἄνοιξε γιὰτ' εἶμαι κουρασμένος
τὸ φαγοπότι μ' ἔκανε νά' μαι μπαῖλντισμένος.
Σὰν ἄνοιξε τὴν πόρτα τῆς βλέπει τὸν ἀδελφὸ τῆς:
 - Καλῶς το τ' ἀδελφάκι μου, ἂν εἶν' καὶ κουρασμένο,
ἀπὸ τὸν δρόμο τὸν πολὺ θὰ 'ναι καὶ διψασμένο.
Μὲ τ' ἄγουρο τῆς ὀμιλεῖ μὲ τ' ἄγριο τὴν πιάνει:
 - Φέρε μου, μωρή, νερὸ νὰ πιῶ, γιὰτ' εἶμαι διψασμένος,
τὸν δρόμο ἔτρεχα ταχὺς κι' εἶμαι λεφασμένος.
Ποιὸς εἶν', μωρή, ποῦ κοιτεται στὴν κλίνη σ' ἀπὸ κάτω;
π..... εἶναι μωρή κι ἐγὼ ἐκάτεχά το!.....
Μωρὴ σκύλλα, μωρὴ ἄνομη, μωρὴ γεβεντισμένη,
τί εἶν' αὐτὰ ποῦ ἔμαθα κι εἶσαι ρεζίλεμένη;
 - "Ακου τ' ἀδελφάκι μου, λόγια ποῦ μοῦ τὰ λέει
οἱ ξένοι τοῦ τὰ λέουσι κι' ἐκεῖνο τὰ πιστεύει.
'Αδέλφι μου, μωρεύεσαι ἢ περιφαίνεται σου;
ἂμ' μπᾶ θαρρεῖς πῶς κάμν' ἐγὼ τίς τέχνες τίς δικές σου;
Βγάζει τὸ χατζαράκι του ἀφ' τ' ἄργυρὸ φεκάρι,
στὸν οὐρανὸ τὸ πέταξε καὶ στὴν καρδιά τῆς πάει.
'Αφ' τὸν πολὺ ντραντανισμό ποῦ 'καμε τὸ κορμί τῆς,
ἐσείστηκε ἡ κλίνη τῆς, ξύπνησε τὸ πουλί τῆς....
 - Πές μου Σουσάνα μου, ποιὸς σοῦδωσε τὸ Χάρο
νὰ βγάλω τὸ χατζάρι μου κομμάτια νὰ τὸν κάμω;
 - Σῦρε, πουλί μου, στὸν γιατρὸ τὸν πόνο μου νὰ γιάνω·
ἔτσ' ἦτανε τῆς τύχης μου νὰ πέσω νὰ πεθάνω.

- Γιατρέ πού γιαίνεις τὶς πληγὲς καὶ γιαίνεις τὶς γιαράδες,
γιαίνε τὸ Σοσανάκι μου, μὴ λυπηθῇς παράδες.
- Πᾶρε, γιατρέ, τὰ γιατρικὰ καὶ σῦρε στὴ δουλειὰ σου
κι ὁ πόνος πού ἔχω στὴν καρδιά δὲν γράφουν τὰ χαρτιά σου.
Σὲ τοῦτες τὶς λαβωματιῆς βότανα δὲν χωροῦσι
οὔτε γιατροὶ γιατρεύουσι, οὔτ' ἅγιοι βοηθοῦσι.
Σὰν κοίταξε ὁ Σαρρήπογλης, ἡ Σοῦσα νὰ πεθάνη,
βγάξει τὸ χατζαράκι του ἀφ' τ' ἀργυρὸ φεκάρι
καὶ στὴν καρδιά του τὸ μπηξε σὰν πρῶτο παλληκάρι.
- "Ἄμε καὶ σύ, ψυχουλὰ μου, πάρε τὴ συμβουλὴ μου
τί νὰ τὴν κάμω τὴν ζωὴ μακρυὰ ἀφ' τὸ πουλί μου;
- "Ὡ, συμφορὰ πού μοῦ ἔλαχε μέσα σ' αὐτὸ τὸ σπίτι,
νὰ βλέπω δυὸ νεκρὰ κορμιὰ καὶ τὸν ὑγιὸ νὰ λείπει.
- Ἀφτοῦ πού πᾶς, Γιαννάκη μου, Τοῦρκοι νὰ σ' ἀπαντήξουν,
νὰ πάρουν τὸ κεφάλι σου καὶ τὸ κορμί ν' ἀφήσουν.

Καθ' ὑπαγόρευσιν ΜΑΡΙΑΣ Γ. ΠΕΤΟΥΒΗ

Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΗΣ ΜΑΝΝΑΣ (στῆς Μπαρμπαριάς τὰ μέρη)

Μιά μάννα σκύλλα ἀλύπητη, τὸν γυιὸν τῆς καταριόνταν:

- "Ἄμε, γυιέ μου, στὴν καταρά, καὶ στὰ μακρυὰ καράβια
οὔλοι νὰ πᾶν καὶ νάρχουνται, καὶ σὺ νὰ μὴ γυρίσης...
- Διώχνεις με, μάννα, διώχνεις με, μὰ γὼ ἂ φύω θέλω,
νὰ πᾶω μὲ τὰ πριζαντινιά, νὰ μπῶ μὲ τὶς φρεγάδες,
νὰ κάμω χρόνια καὶ καιροὺς, καὶ μῆνες κι ἐβδομάδες.
Κι ὅταν θὰ ρθῇ τ' Ἁγίου Γιωργίου, πρώτη γιορτὴ τοῦ χρόνου,
τότε θὰ πᾶς στὴν ἐκκλησιά, θὰ πᾶς στὸ πανηγύρι,
θὰ ᾄῃς τὶς νιὲς θὰ ᾄῃς τὰ παλληκάρια,
θὰ ᾄῃς τὸν τόπο μ' εὐκαιρο, καὶ τὸ στασίδι μ' ἄδειο
θα πάρης τὸ γιαλὸ, γιαλὸ, τὸ περιγιαλί, γιαλί,
κι ὅπου βρῇς ναῦτες θ' ἄρωτᾷς, κι ὅπου βρῇς καπετάνιους.
- Ναῦτες μου καλο-ναῦτες μου καὶ καλο-καπετάνιοι,
δὲν εἶδετε τὸν γυιοῦκα μου, τὸν γυιὸ μου τὸν λεβέντη;
- Ἐχτές, προχτές τὸν εἶδαμε στῆς Μπαρμπαριάς τὰ μέρη,
τὴν ἄμμο εἶχε πάπλωμα, τὴν μαύρη γῆ σεντόνι,
τὴν μαύρη πέτρα τοῦ γιαλοῦ τὴν εἶχε προσκεφάλι·
μαῦρα πουλιά τὸν τρώγανε, κι ἄσπρα τὸν τριγυρνοῦσαν,
κι ἔνα πουλάκι κάθουνταν καὶ τὸν μοιρολογοῦνταν:
- Φάε καὶ σύ, καλὸ πουλί, ἀνδρειωμένο σῶμα.
Γιὰ κάμε πήχη τὸ χαρτί, καὶ σπιθαμὴ τὴν πέννα,
καὶ γράψε τρία γράμματα, τρία φαρμακωμένα.
"Ἐνα νὰ πάη στὴ μάννα μου, τὸ ἄλλο στὴν ἀδελφή μου,
τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ νὰ πάη στὴν ποθητὴ μου.
Νὰ τὸ διαβάξῃ ἡ μάννα μου νὰ κλαίῃ ἡ ἀδελφή μου,
νὰ τὸ διαβάξῃ ἡ ἀδελφή, νὰ κλαίῃ ἡ ποθητὴ μου,
νὰ τὸ διαβάξῃ ἡ ποθητὴ νὰ κλαί' οὔλος ὁ κόσμος.
Οὔλος ὁ κόσμος ἔκλαψε, κι' οὔλος τὸν ἐλυπήθη:
- Κρίμα στὸ νιό, κρίμα στὸ παλληκάρι,
κρίμα ἔτανε τὰ νιάτα του, τὸ χῶμα νὰ τὰ φάη.
Ἡ μάννα του ἡ ἄπονη ἡ τρισκαταραμένη,
ἔκρινε τὸν καταράστηκε στῆς Μπαρμπαριάς τὰ μέρη.

Καθ' ὑπαγόρευσιν τῆς κ. ΜΑΡ. Κ. ΓΙΑΝΝΑΚΗ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ

ΤΗΣ ΕΚΑΤΑΡΑΣΘΗΚΑ

Ἄχ! τῆς ἐκαταράσθηκα
τῆς σκύλας νᾶβρη πάθη,
Νᾶβρη καῦμοὺς καὶ βάσανα
τὸν πόνο μου νὰ μάθῃ.
Καὶ νὰ καῇ ὡς καίομαι
ὡς ἔλυωσα νὰ λυώνῃ
Φίδι νὰ δῇ στὴν κλίνην της
καὶ νὰ τὴν ἐδιαζώνῃ.
Νὰ μὴν εὐρίσκεται κανεὶς
γιά νὰ τὴν ἐγλυτώσῃ.
Τότες ἐμὲ νὰ θυμηθῇ
τότες νὰ μετανοιώσῃ.
Τοῦ Ἁγίου, ἔταξα κερί
καὶ νὰ τὸν λουτρούσῃ

Ὅσα τῆς καταράσθηκα
νὰ μὴν τ' ἀφίσῃ πίσω.
Μὰ πάλε τὴν λυπήθηκα
καὶ πάλε τὸ μετάδα
Κ' ἐπῆρα ὡς τὸ μπότη μου
στὴν Παναγιὰ λαμπάδα
Κ' εἶπα: Κυρά μου Παναγιὰ,
τὸ χέρι σου σὺ βάλε.
Ἄν εἶπα τὸ μετάνοισα
καὶ φύλαξέ την πάλε
Καὶ μὴν ἀφήσῃς νὰ χαθῇ
τῆς κεφαλῆς της τρίχα.
Αὐτὴ μ' ἄρνῆθη μὰ ἐγὼ
τὴν ἔχω ὡς τὴν εἶχα.

★★★

ΕΒΓΗΚΕΝ Η ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ

Ἐβγῆκεν, ἡ ἀγάπη μου
μιὰ μέρα ἀπὸ τὸ σπίτι
καὶ συναπάντησε τὴ μιὰ
Θεὰ ἢ Ἀφροδίτῃ.
Ἐνα φιλὶ τῆς ζήτησε
καὶ τῆς τὸ δίνει ἐκείνη.
Κι ἀφοῦ τῆς πῆρε τὸ φιλὶ
σωρὸ καλὰ τῆς δίνει.
Πῆρε δυὸ τόξα τ' οὐρανοῦ
καὶ τῆς τὰ βάλλει φρύδια
Μελώνῃ ἀπὸ τὸν Ἑρωτα
καὶ τῆς τὰ βάφῃ ἢ ἴδια.
Ἐδιάλεξε λαμπρότατα
καὶ φωτερὰ σμαράγδια

Καὶ ἔκαμε τὰ εὐμορφα
καὶ θελτικά της μάτια.
Ἐβάλεν εἰς τὰ χεῖλῃ της
τοῦ κοραλιοῦ τὸ χρῶμα.
Ποῦ δίνει ἓνα νόστιμο
σὰν δακτυλίδι στόμα.
Στὸ πρόσωπό της ἔβαλε
τοῦ κρίνου τὴν ἀσπράδα
Κ' ἐράντισε τριανταφυλλοῦ
ὁσμὴν καὶ κοκκινάδα.
Τέτοιαν ἀγάπην ἡμπορῶ
ποτέ μου νὰ ξεχάσω;
Ταῖς εὐμορφες θελ' ἀγαπῶ,
ἀκόμη κι ἂν γηράσω.

★★★

ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ ΚΑΛΗΜΕΡΙΣΜΑΤΑ

Πουλλάκιν εἶχα στὸ κλουβὶ κ' εἶχα το μερωμένον
Κ' ἐτάιζα το ζάχαριν κι' ἐπότιζα το μόσχον,
Κάθε πορνὸ μοῦ κελαδεῖ καὶ κάθε μεσημέρι,
Κ' ἔχω καιρὸν κ' ἐν τοῦκουσα νὰ γλυκοκελαδήσῃ.
Πῆρεμ με τὸ παράπονο κ' εἰς τὸ κλουβὶ ἐπῆα.
Καὶ βρίσκω τὸ κλουβὶ σφαλτὸ καὶ τὸ πουλὶ καὶ λείπει,
Κι ὅπου ἔβρω ναύτην ἐρωτῶ κι ὅπου ἔβρω παλληκάρη,
Ἄν εἶδεν τὸν καλὸμ μὸν γυιὸν πουέτι ἂν ἐφάνῃ.
«Ἐσέν' ὁ γυιὸς σου μίσεψεν καὶ γιὰ τὴμ Πόλιμ πάει».

Η ΑΛΛΑΞΟΠΙΣΤΗΣΑΣΑ ΕΛΕΝΗ ΧΑΣΤΑ

Στήν μοναξιά, στήν ἐρημιά,
Ποῦ δὲν ἀκούεται μιλιά.
Μὲ τὸ φεγγάρι τὸ λαμπρό,
Τρεῖς κατεβαίνουν τὸ βουνό.
Κάτι στὰ χέρια των κρατοῦν,
Καὶ σιγανὰ σιγὰ πατοῦν.
Γιὰ νὰ μὴν τύχη καὶ νιωθοῦν,
Ἀπὸ κανένα καὶ πιασθοῦν.
Ποῖοι ἔναι; ποῦ τρέχουνε ἐδῶ;
Ἐγὼ θὰ τρέξω γιὰ νὰ ἴδω.
Κλέφτουν, πορνεύγουν, ἢ ποῦ πᾶν;
Κακὴν θὰ κάμνουνσιν δουλειάν...
Τρομάρα! Φθάσε Παναγιά!
Οἱ δυὸ ἔναι Τοῦρκοι, βρὲ παιδιά.
Κι αὐτὴ ποῦ τρέχει ἐμπροστά,
Εἶν' ἡ Ἑλένη τοῦ Χαστᾶ.
Τοῦρκιον ἔβαλε βρακί!
Ποῦ νὰ ἦ ὥρα της κακῆ!
Ποῦ πᾶς Ἑλένη; δῶ ποῦ πᾶς;
Ἑλένη, Τοῦρκον ἀγαπᾶς;
Ποῦ πᾶς, Ἑλένη; Δὲν ἔμιλει,
Λεῖπει ὁ νοῦς της, εἶν' τρελλή.
Ἑλέν' Ἑλένη! ἐδῶ ποῦ πᾶς,
Πάρις... ἔγιν' ὁ Μουσταφᾶς.
Ἑλένη τὸν συγχαμερόν,
Τοῦρκον γαπᾶς καὶ βλογιαρόν;
Τσοῦτ... ἡ Ἑλένη δὲν μιλεῖ
Λεῖπει ὁ νοῦς της, εἶν' τρελλή.
Τὸ βάπτισμά σου, τὸν Θεό,
Δὲν τὰ θυμᾶσαι, Ἑλενιό;
Μήτε τὴν μάνα σου πονεῖς;
Τουρκεύεις; τὴν ἀλησμονεῖς;
Μὰ ἡ Ἑλένη δὲν μιλεῖ,
Λεῖπει ὁ νοῦς της, εἶν' τρελλή.
Τοῦρκον θὰ πάρης, Ἑλενιό,
Φεῖδι γκαλιάζεις καὶ θεριό.
Τῶν Τοῦρκων δίδεις ἀγκαλιά;
Τὶ τὰ ζηλεύεις τὰ σκυλιά;
Μὰ ἡ Ἑλένη εἶν' τρελλή,
Ὁ νοῦς της λείπει, δὲν μιλεῖ.

Κτυπᾷ τὸ κῦμα στὸν γιालόν,
Εἰς τὸ Αὐλάκι τῶν Νικιῶν.
Ἐκεῖ κατέβει τὸ Λενιό.
Ἐκεῖ τοὺς Τοῦρκους της τοὺς δυὸ
Σὰν νεκροκρέββατο πικρό,
Καίχι ἄραξε μικρό.
Σὰν Χάρος μαῦρος, φοβερός,
Βγαίν' ἕνας Τοῦρκος βρωμερός.
Ρπᾷ τὸ Λενιό τὸ κουβαλεῖ,
Κι ἐκεῖνο πάει δὲν λαλεῖ.
Ποῦ πᾶς, Ἑλένη, νὰ γκρυφθῆς;
Λενιό, τὴν πίστην σου θὰ ἀρνηθῆς;
Μὰ ἡ Ἑλένη δὲν μιλεῖ
Λεῖπει ὁ νοῦς της, εἶν' τρελλή.
Ἀφωρισμένο, Ἑλενιό.
Ποῦ πᾶς μέσ' στοῦ Τουρκομανιό;
Πιὸ νὰ μὴν εἶσαι Χριστιανή,
Μόνον Τουρκάλα σκοτεινὴ.
Νὰ μὴν πηγαίνης σ' ἐκκλησιά.
Νὰ μὴν φιλᾶς τὴν Παναγιά.
Μόνον νὰ μπαίνης σὲ τζαμί.
Καὶ νὰ σὲ τρώγουν οἱ καημοί.
Μὰ ἡ Ἑλένη δὲν μιλεῖ,
Λεῖπει ὁ νοῦς της, εἶν' τρελλή.
Ἑλεν' Ἑλένη! δῶ ποῦ πᾶς;
Δὲν θὰ σὲ γιάζει ὁ Παπᾶς.
Ἰμάμης θὰ ῥχεται, Φιλλάχ,
Νὰ σοῦ φωνάξῃ Ἰλλ' Ἀλλάχ.
Κι ἀντὶς Βαγγέλια κι ἀγιασμοὺς
Θὰ σοῦ μαζεύῃ πειρασμοὺς.
Μὰ ἡ Ἑλένη δὲν μιλεῖ
Ἐχάθ' ὁ νοῦς της, εἶν' τρελλή.
.

Φεύγ' ἡ Ἑλένη ἐλεεινή.
Μνήμα τὸ κῦμ' ἄς τῆς γενῇ,
Κι ἂν ἔβγῃ κ' ἔξω εἰς τὴν γῇ
Ν' ἀνοίξῃ νὰ τὴν καταπγῇ.

† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΑΛΑΛΑΣ

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ

Ἀγαπημένο μου παιδί ἐν πρώτοις ἐρωτοῦμε
 ἂν εἶσαι σύ, ὅπως κι ἐμεῖς καλὰ γιὰ νὰ χαροῦμε.
 Σοῦ στέλλου χαιρετίσματα καὶ φίλοι καὶ δικοί μας
 κι ὅλοι ρωτοῦ νὰ μάθουσι πότε θαρτῆς, παιδί μας.
 Ὁμπάρβας κ' ἡ κυράτσα σου τὸ Θεό(μ) παρακαλοῦσι,
 σὰ θὰ γυρίσης στὸ χωριὸ νὰ ζου(γ) καὶ νὰ σέ δοῦσι.
 Νὰ δώκης χαιρετίσματα σὲ ὅσους ἀπαντήσης,
 κι ὅσους ρωτοῦ γιὰ λόου μας νὰ τοὺς γλυκοφιλήσης.
 Στέλλω σου γιὰ ἐνθύμησιν ἓνα μικρὸ σακκούλι
 γκλεοῦδι' ἀπὸ τὸ σπῖτι μας ἐφετινὸ μαζοῦλι.
 Κουλούρια κι ἀπιδόκοπα καὶ λίγ' ἄμυγαλακία
 μυστοκοφτή, φτενόπετσα καὶ φρέσκ' ἄγραμιττάκια.
 Βασιλικό(μ) πλατόφυλλο καὶ δυοσμομυρωδάτο,
 Μυστοκορφιές τοῦ κήπου μας ἓνα χαρτί γεμάτο.
 Αὐτὸ τ' ἀποδοσίμι μας στὰ χέρια σου σὰ φτάση,
 στείλε μας ἓνα γράμμα σου νὰ μᾶς καθησυχάση.
 Μὴ μᾶς ξεχάσης γράψε μας νὰ μάθωμε γιὰ σένα
 τί κάμνεις καὶ τί γίνεσαι καὶ πῶς περνᾷς στὰ ξένα.
 Στείλε παλιές φανέλες σου καὶ κἀνα γιακαττόνι,
 νὰ βάλλῃ ὁ ἀφέντης σου, πού γήρασε(γ) καὶ κρυώνει.
 Πανὶ ἀμερικάνικο, γιὰ νὰ τοῦ κάμω βράκα,
 γιὰτ' ἡ παλιά ξεσχίστηκε σὰ γλιοῦσεν τή(γ) Κοφτάκα.
 Στείλε καὶ λλία μαεδιά, νὰ δώκῃ γιὰ τή (δ) δίκη
 καὶ νὰ τοῦ μείνου μερικά γιὰ νάχη χαρζιλίκι.
 Μὲ τ' οὐρανοῦ τὰ σύννεφα σοῦ στέλλω τὴν εὐχή μου
 καὶ τὸ Θεό(μ) παρακαλῶ νᾶσαι καλὰ παιδί μου.
 Ταῦτα καὶ σὲ ἀσπάζομαι μὲ πόνο(γ) καὶ μ' ἐλπίδα
 πῶς θὰ γυρίσης γλήορα στὴν ὥμορφη πατρίδα.

Ο ΚΕΦΟΣ

Εἰς τ' ἀκρογιάλια κάθεσαι,
 Μουζούρη καὶ κλαψιάρη,
 κι' ἀνοίγεις τίς ματάρες σου
 νὰ δῆς κανένα ψάρι
 Γιὰ νὰ ριχθῆς στὴ θάλασσα
 μὲ τὴ μακρυὰ σου μύτη
 καὶ νὰ τὸ φᾶς ἀμάσητο,
 ἀχόρταγε κοπρίτη.

Μαῦρο 'ναι τὸ κεφάλι σου
 καὶ μαῦρα τὰ φτερά σου,
 κι' ὅπου κι' ᾶ(γ) κάτσης σφίγγεσαι
 κι ἀδειάζεις τ' ἄντερά σου.
 Εἰς τή(μ) Περγοῦσαν ἔστησες
 δικιά σου παντιέρα
 καὶ σὰ σὲ παίρν' ὁ ἄνεμος
 ξεπέφτεις κι' ἐδῶ πέρα.

† ΑΘΗΝΑ ΦΑΝΑΡΙΩΤΟΥ - ΦΙΛΙΠΠΟΥ

ΕΙΝ' Η ΑΓΑΠΗ

Εἶν' ἡ ἀγάπη ἓνα ὁμορφο λουλουδι,
 ἓνα λουλουδι μυρωμένο δροσερό,
 μέσα στὴ σέρρα, τῆς καρδιᾶς μας φυτρωμένο
 καὶ ποτισμένο ἀπὸ δάχρυα ἀντὶ νερό.
 Κι εἶναι τὰ δάχρυα χαρᾶς μαζί καὶ λύπης,
 γιατί' εἶν' ἀλήθεια ἡ ἀγάπη στὴν καρδιά
 δίνει οὐράνιες χαρὲς μὰ καὶ σκορπίζει
 πίκρες καὶ βάσανα καὶ κάθε συμφορά.
 Μὰ εἶναι γλυκὲς κι ἡ πίκρες τῆς ἀγάπης
 γιὰ κείνονε ποὺ ξέρει ν' ἀγαπᾷ
 γιὰ κείνονε ποὺ ξέρει νὰ ὑποφέρῃ,
 νὰ ὑποφέρῃ καὶ νὰ σιωπᾷ.
 Πρέπει μὲ δάχρυα νὰ ποτίζεται ἡ ἀγάπη
 ἀδιάφορο ἂν θᾶναι λύπης ἢ χαρᾶς,
 γιατί' ἀλλοιώτικα μαραίνεται καὶ τότε
 μ' ἓνα του φύσημα τὴ σβήνει ὁ βορρᾶς.
 Εἶν' ἡ ἀγάπη ἓνα ὁμορφο λουλουδι,
 ἓνα λουλουδι μυρωμένο δροσερό,
 μέσα στὴ σέρρα, τῆς καρδιᾶς μας φυτρωμένο
 καὶ ποτισμένο ἀπὸ δάχρυα ἀντὶ νερό.

★★★

ΘΕΛΩ...

Ἀποσταμένη ὥς βρίσκομαι
 στῆς ζήτησής μου τὸ δρόμο
 Θέλω λίγη ξεκούρασι
 σ' ἐσὲ νὰ βρῇ ἡ ψυχὴ μου,
 Καὶ μέσ' σ' αὐτὸ τὸ θέατρο
 ποὺ τ' ὀνομάζουν κόσμο
 Ἦρεμα θέλω νὰ διαβῇ
 πλάι σ' ἐσὲ ἡ ζωὴ μου
 Θέλω ἀφ' τὰ δυὸ τὰ μάτια σου
 π' ὥς ἄστρα ἀντιφεγγίζουν
 Ὅλο καινούργια δύναμι
 νὰ παίρν' ἡ ὕπαρξί μου
 Σὰν τὰ στοιχεῖα τῆς συμφορᾶς
 γύρω μου θὰ μουγγρίζουν
 Καὶ σὰν θὰ δέρν' ἀλύπητα
 ὁ πόνος τὴν ψυχὴ μου

† ΓΙΑΝΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΕΝΟΙΩΣΕ ΠΙΟΝΟ Ο ΕΡΩΤΑΣ

Μιά μέρα μπίγει ή μέλισσα τὸ τσουχτερό κεντρί της
 Ἐπάνω στὸ τρελλόπαιδο παιδί τῆς Ἀφροδίτης.
 Κλαίει, φωνάζει ὁ Ἔρωτας, στή Μάννα του πηγαίνει,
 Μάννα, — τῆς λέει — ἐχάθηκα, ὁ γυιόκας σου πεθαίνει...!
 Ἐνα πουλάκι, ἔντομο, γιατί καί ἡγὼ δὲν ξέρω,
 Φαρμακερὰ μὲ δάγκωσε Μανοῦλα μου ὑποφέρω!
 Ἄχ! δὲν βαστῶ, ἐχάθηκα, μανοῦλα μου, πεθαίνω!
 Κι ἡ Ἀφροδίτη τ' ἀπαντᾷ: — Παιδί μου ἀγαπημένο,
 Μιά μέλισσα σὲ κέντησε καὶ λὲς πῶς θὰ πεθάνεις;
 Μὰ σὺ πόσα κεντήματα πικρότερα ἔχει κάνεις
 Μ' αὐτὰ ἐδῶ τὰ βέλη σου τὰ κρεμαστὰ στή ζώνη,
 πὺ κάθε μιά σου σαίτια καὶ ἄνθρωπο σκοτώνει;
 Ἐσὺ χιλιάδες πλήγωσες ἀνθρώπους καὶ πληγώνουν
 τὰ βέλη σου, κακὸ παιδί, δὲν παύουν νὰ σκοτώνουν
 τόσες ψυχὲς νὰ κλαίουνε ἀλύπητα, πολλές!...
 Δὲν ντρέπεσαι μ' ἓνα κεντρί μιᾶς μέλισσας νὰ κλαῖς;
 (Κατὰ διασκευὴν ἐκ τῶν τοῦ Ἀνακρέοντος)

★★★

ΝΑ ΓΙΑΤΙ ΠΙΝΩ!

Νὰ γιατί πίνω! μὲ ρωτᾷς: Τί πάντα στή γωνιά
 πίνεις σκυφτός; Θὰ σοῦ τὸ πῶ.
 Πίνω, ναί, πίνω μοναχός, γιὰ νὰ ἔβρω λησμονιά,
 νὰ λησμονήσω, π' ἀγαπῶ.

Νὰ γιατί πίνω! Τὸ πιετὸ μου δίνει λησμοσύνη.
 Κέρασε κάπελα ἄλλη μιά,
 Κέρασε, φέρε ἔδῳ πιετὸ
 νὰ πιῶ γιὰ κείνη
 γιὰ κείνη, ἄλλη καμμιά.

Νὰ γιατί πίνω! μὲ ρωτᾷς; Ὡστε ρωτᾷς ἀκόμα;
 Κέρασε κάπελα ξανὰ
 γιὰ νὰ ξεχάσω π' ἀγαπῶ ἓνα κοράλλιο στόμα
 καὶ μάτια γαλανά.

Νὰ γιατί πίνω! Κέρασε, νὰ πιῶ, νὰ λησμονήσω.
 Κέρασε κάπελα κρασί,
 θέλω νὰ πιῶ, νὰ πιῶ πολὺ, ἀπόψε νὰ μεθύσω,
 βοήθα με καὶ σύ.

† Ο ΠΑΛΗΟΣ ΝΙΣΥΡΙΟΣ (ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΡΘΕΝΙΑΔΗΣ)

Ο ΚΟΥΛΙΑΝΟΣ

Μόνο ἐσὺ μᾶς ἔλειπες
 γιὰ νὰ συμπληρωθῇ
 ὄλ' ἡ χορεία τῶν δεινῶν
 ἐπάνω στὸ νησί.
 Ἦτο γραφτό του φαίνεται
 τοῦ δύστυχου νησιοῦ μας
 νὰ μὴ τοῦ φτάνη ὁ καμὸς
 μονάχα τῆς Κουρούνας,
 ἦρθες καὶ σὺ καὶ στρώθηκες
 σὰν Τούρκικος Ἀγᾶς
 κι' ἀφ' τὰ μαξούλια τοῦ νησιοῦ
 ζητᾶς καὶ σὺ νὰ φᾶς.
 Καὶ οἱ Νισύριοι σπέρουσι
 ροβίτθια καὶ φασούλια
 κι' οἱ δυστυχεῖς θερίζουσι
 κατάξερα πατσούλια.
 Ἀπφίδα πιά εἰς τὸ νησί
 δὲν ἔμεινε γιὰ δεῖγμα
 ποὺ μιὰ φορὰ καὶ τῶν χοιρῶν
 τὴν δίναν μὲ κοφίνια.
 Ἀμ πῆς γιὰ σῦκα ; χάθηκαν
 γιὰ ποντικὸ ἂν θέλης

νὰ τὸν ψακώσης, δὲν μπορεῖς
 οὔτ' ἓνα γιὰ νὰ εὕρης.
 Γιὰ τὸ χαμό σας προσπαθεῖ
 ἡ δόλια Δημαρχία
 τοῦ κάκου ὅμως δὲν μπορεῖ
 νὰ εὕρη θεραπεία.
 Πολλὰ κακὰ μαζεύτηκαν
 ἀλήθεια, στὸ νησί
 καὶ οὔτε ξόρκια πιάνουσι .
 οὔτε καὶ Ντὶ - Ντὶ - Τί.
 Καὶ δὲν μᾶς μένει τώρα πιὰ
 γιὰ νὰ σωθῇ ὁ τόπος
 παρὰ μονάχα ὁ ἐξῆς
 σκληρός, βέβαια τρόπος.
 Φωτιά στὰ δένδρα, στὰ σπαρτὰ
 φωτιά ἀπ' ἄκρια σ' ἄκρια
 ποὺ νὰ μὴ μείνη τίποτε
 μέσα εἰς τὰ χωράφια.
 Καὶ τότε, θέλοντας καὶ μὴ
 θὰ φύγουν τὰ δεινὰ
 εἴτε ἀκρίδες λέγονται
 εἴτε καὶ πετεινά.

ΣΤΟ ΦΙΛΟ ΜΟΥ Γ.Ι.Σ.

Κάτι θὰ γράψω καὶ γιὰ σὲ παληέ μου ἀρκατάση,
 ἴσως καὶ ἡ προσπάθεια ναρθῇς τοῦ χρόνου, πιάση.
 Νὰ σοῦ θυμήσω τὰ παλιὰ κι' ὅλα τὰ παιδικὰ μας
 τὰ χρόνια τὰ ἀξέχαστα καὶ τὰ καώματά μας.
 Ἴσως καὶ νὰ σὲ κάμουν αὐτὰ νὰ λακταρίσης
 νὰ δῆς καὶ πάλιν τὸ νησί καὶ πίσω νὰ γυρίσης.

Νὰ σοῦ θυμήσω τὸ παλὸ τὸ πατρικὸ σου σπίτι
 ποῦχει ἀξία πιὸ πολὺ κι ἀπὸ οὐρανοξύστη.
 Νὰ σοῦ θυμήσω τοῦ νησιοῦ τὰ ὠμορφα ἀκρογιάλια
 τὶς πέτρες του, τὶς ἐξοχές, τὰ δένδρα, τὰ κρεμάρια
 τοὺς κήπους του μὲ τὶς σποριές, εἰς τὸ Λακκὶ τοὺς κάμπους
 τὸ Ἀργος, τὰ Κακόδιαβα, τοῦ Κουκκουμά, τοὺς σταύλους.
 Νὰ σοῦ θυμήσω τὰ παλιὰ τὰ παιδικὰ μας χρόνια
 ποὺ κουτρομέλλες κάμναμε μέσα εἰς τὰ ἀλώνια.

Θυμᾶσαι εἰς τὰ ξωμονιά, στὸ Ἀργος, στὸ Λακκὶ
 ποὺ μπαίναμε, ὡς τὸ λαιμὸ μέσα εἰς τὸ σακκὶ
 καὶ πάνω εἰς τὰ ἄχερα, μέσα εἰς τὴν καλύβα
 μὲ πέτρινο προσκέφαλο, στρώναμε τὴν ἀρίδα;
 Θυμᾶσαι στὴν Ὑπαπαντῇ, τὸ δένδρο τοῦ Γρηγόρη
 (Συνέχεια εἰς τὴν 46ην σελίδα)

† ΚΩΣΤΑΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ

ΟΙ ΑΝΕΡΑΔΕΣ ΤΟΥ «ΠΑΛΗΟΚΑΣΤΡΟΥ»

Ἀπόψε στό «Παληόκαστρο» κάτω πρὸς τὸ «Μολύβι»,
 στὶς τάβλες, στὰ λακκώματα, στὰ φυτεμένα πλάγια,
 οἱ Ἀνεράδες στήσανε χορὸ καὶ ξεφαντώνουν
 καὶ τὸ φεγγάρι ὀλόγεμο μεσοῦρανα φωτίζει,
 τὶς λυγερὲς κορμοστασιές, τὶς αὔλες μορφές τους.
 πού 'ν' ὄλο φῶς καὶ ὁμορφιὰ μέσ' στοῦ χοροῦ τῇ δίνῃ
 — κύκλοι, στροφές, χαρούμενα σκιρτήματα τοῦ ὀνείρου —
 καὶ ὅποιος τὶς ὀρῇ μαγεύεται, τρέχει νὰ τὶς προφθάσῃ.

Νὰ μὴνὰ κλέφτης, κυνηγὸς καὶ γοργοποδαρᾶτος,
 νὰ πρόσθῃαν τῇ ὑπροστικῇ πού σέρνει τὸ χορὸ τους,
 ν' ἄρπαζα τὸ μεταξωτὸ κεφαλομάνδηλό της,
 σκλάβα μου νὰ τὴν ἔκαμνα, ἀφέντρα τοῦ σπιτιοῦ μου
 καὶ τὸ μανδῆλι νὰ 'κρυβα σὲ ἀσημὶ σεντοῦκι
 διπλόκλειστο καὶ τὸ κλειδὶ στῇ θάλασσα ριγμένο,
 νὰ μὴ τὸ βρῇ ἡ ἀγάπη μου καὶ πάρῃ τὸ μανδῆλι
 καὶ τρέξῃ στό «Παληόκαστρο» καὶ βρῇ τὶς ἀδερφές της.

ΝΗΣΙΩΤΙΚΟ

Μπρὸς τοῦ Μαυρῆ τὸν καφενὲ κάτω ἀπ' τῇ Τσαρδάκα
 σιμὰ στὴν ἀκροθαλασσιὰ ἐπαίζανε σκαμπίλι,
 ὁ Γιώργης τὸ σκυλόψαρο, ὁ Νίκος τοῦ Σφοντύλη
 τὸ Κονομιὸ τῆς Δέσποινας κι' ὁ Τζὲς ἡ καταβόθρα.
 Γύρω πολλοὶ συνάχτηκαν μαστόροι καὶ δασκάλοι.
 Πρόγκα, φωνές, πειράγματα καὶ κριτικὴ μεγάλη.
 «— Ἄν ἔβραζες τὸ κόζι σου καὶ ὄχι τὸ φιλάκι,
 ἂν φύλαγες τὸν ἄσσο στό Ρήγα γιὰ καππάκι».
 Ὁ ἓνας λέει τὸ μακρὺ καὶ ἄλλος τὸ κοντό του...
 Τὸ Κονομιὸ φυσομανᾷ κι' ὁ Τζὲς τοὺς ἀποπαίρνει,
 φωνάζει τὸ Σκυλόψαρο ρουφώντας τὸ πιετό του.
 — Ὅπου εἶν' ἀπ' ἔξω ἀφ' τὸ χορὸ πολλὰ τραγούδια ξέρει.

(Συνέχεια ἐκ τῆς 45ης σελίδος)

πού τὰ σταφύλια ἔκαμνε κι' ἐκεῖνος ἐν τὰ θώρει
 γιατί, ἐμεῖς τὰ τρώαμε πριχοῦ καλὰ νὰ κνιασουν
 καὶ οἱ βλεπιοὶ δὲν μπόρεσαν ποτέ τους νὰ μᾶς πιάσουν;
 Θυμᾶσαι ποῦ πααίναμε γιὰ ἀχινιούς στοὺς Χοίρους
 καὶ γιὰ νὰ φᾶμε μούρουνα, πάνω στοὺς Ἀναργύρους
 καὶ ἔπειτα, στὸν Ἐλυτθα ἐτρέχαμε γραμμὴ
 νὰ παίζωμε κυνηγητό, ἀμπάρες καὶ μπιρί;
 Ὅλα αὐτά, θυμᾶσαι τα, γιὰ τᾶχεις ξεχασμένα;
 ἂν τὰ θυμᾶσαι, κόπιασε νὰ δῆς μ' αὐτὰ κι' ἐμένα.
 Ἄν πάλιν τὰ ἐξέχασες, ἐγὼ σοῦ τὰ θυμίζω
 καὶ κάμε σὺ τὸ κέφι σου· ἐγὼ δὲν τὸ ὀρίζω.

ΓΕΙΤΟΝΙΚΕΣ ΦΙΛΟΦΡΟΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΝΙΣΥΡΙΩΤΙΚΕΣ ΑΥΤΟΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Ύπο ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΑΝΕΣΗ

Εἶναι γνωστὸ πὺς ἀπὸ Θεοῦ καὶ γείτονα δὲ λαθεύεσαι, καθὼς λέει μιὰ παροιμία. "Οτι κι ἂν κάμης πρῶτα θὰ τὸ μάθῃ ὁ γείτονας κι ὕστερα ὁ ἄλλος κόσμος ἢ κι ὁ ἴδιος ὁ ... Θεός, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ μιὰ ἄλλη μωραίτικη παροιμία: Πρῶτα θὰ δῇς τὸ γείτονα κι ὕστερα τὸ Θεό.

"Ετσι λοιπὸν κι ἐγώ, προκειμένον νὰ γνωρίσω καλύτερα τ' ὁμορφο νησάκι τῆς Δωδεκανήσου ποὺ τόσο εἰδυλλιακὰ μοῦ τὸ παράστησε ὁ λάτρης ὑμνωδὸς του Μπαλαλᾶς, εἶχα τὴν περιέργεια ν' ἀκούσω σχετικὰ τοὺς γείτονές του. Μ'ἀπάντησαν πρόθυμα οἱ Κῶτες καὶ μῆψαν στὴ μέση κι οἱ κάπως ξέμακροι Καρπαθίτες. Γιὰ νὰ εἶμαι μάλιστα πιὸ ἀντικειμενικὸς στὴν κρίση μου – πρᾶγμα ὀξύμωρο! – εἶχα τὴν ἐμπνευση νὰ ρωτήσω καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς κατοίκους του! Καὶ νὰ τὶ μοῦπαν, καθέννας μὲ τὴ σειρά του.

Πρὶν προχωρήσω, θὰ θελα νὰ κάμω μιὰ διευκρίνηση: Μόνο ἀγάπη κι ὄχι δόλος οὔτε ἀνᾶθεση γειτονικῆς... κατασκοπευτικῆς ἐντολῆς με παρακίνησαν νὰ ζητήσω τίς πληροφορίες αὐτές. "Αν πειραχτοῦν οἱ ἀγαπητοί μου Νισυριῶτες, ἄς μὴν τὰ βάλουν μαζί μου, ἀλλὰ μὲ τοὺς γείτονές τους καὶ τόν... ἑαυτό τους. "Αφίνω ποὺ ὅτι γράφω ἔχει καθαρὰ λαογραφικὸ χαρακτήρα καὶ δίνεται μὲ τὴν ἐπίγνωση πὺς οἱ περίοικοι δὲν εἶναι πάντα οἱ καλύτεροι πληροφοριοδότες γιὰ τὴν ἐκτίμηση τῶν προτερημάτων τῶν γειτόνων τους. Παίζει τέτοιο ρόλο ἡ ἄμιλλα κι ἡ ἀντιζηλία.

Οἱ Καρπαθίτες, ποίος ξέρεי ἀπὸ ποῖο περιστατικὸ, θεωροῦν τοὺς Νισυριῶτες ἀνίκανους γιὰ κάθε στεριανὴ καὶ θαλασσινὴ δουλειὰ λέγοντας κατηγορηματικά:

Δέκα Νισυριοὶ γάαρον ἐφορτώναν κι ἔλεαν, ἀλλοίμονο στὴ μοναξιά.

Καί:

"Εχει δὲν ἔχει καιρόν,
οἱ Νισυριοὶ ἄρμενίζουν.

Τὸ δεύτερο ὅμως, μ' ὅλο ποὺ οἱ Καρπαθίτες τὸ λένε γιὰ κακό, μπορούμε νὰ τὸ θεωρήσωμε ὡς προτέρημα: ἕνας ποῦ, ἔστω κι ἀπὸ ἀπειρία, τολμᾷ ν' ἄρμενίζῃ μ' ὅποιονδήποτε καιρό, δὲν εἶναι μόνον ἀνόητος μὰ καί... τολμηρός, ριψοκίνδυνος θαλασσόλυκος!

Οἱ Κῶτες πάλι δὲν τᾶχουνε μὲ τοὺς ἴδιους τοὺς κατοίκους, ἀλλὰ μὲ τὸν ... Νισύρικο, τὸ διάβολο τοῦ ἡφαιστείου ποὺ μένει μόνιμα καὶ θανάσιμα στὰ ἔγκατα τοῦ ὁμορφου νησιοῦ τους καὶ ποὺ μαζεύει - μαζεύει, κι ὅταν παραθυμώσει μαζί τους βράζει καὶ βροντᾷ καὶ βρυχιέται κι ἀστράφτει καὶ ξεχύνει τὴ μανία του, τὰ θειάφια καὶ τοὺς μύδρους του στοὺς ἀμετανόητους θαυμαστές του. Κι εἶναι τόσο καλόβολοι κι ἀθῶοι οἱ καημένοι, μολονότι «ἔχουν τὸ διάλολο μέσα τους»...

"Ετσι λοιπὸν οἱ Κῶτες, ὅταν θυμώσουν μὲ τὴ σειρά τους... δανερίζονται τὸ Νισύρικο γιὰ νὰ ξεθυμάνουν: Νισύρικος νὰ κάτση μέσα σου! καταριοῦνται.

Καὶ λένε ἀκόμα:

Νὰ γίνης δειαφομούτζουρο
Νισύρικο γαδούρι
καὶ σβοῦρες νὰ σβουρίζουνε
στὴ μαλλιαρὴ σου μούρη!

"Ἡ δεύτερη κατάρρα ὁμολογῶ πὺς εἶναι κάπως περιέργη. "Εννοεῖ δηλαδὴ νὰ μουντζουρωθῇς μὲ θειάφια ἀπὸ τὴν ἔκρηξη τοῦ ἡφαιστείου καὶ ν' ἀπειληθῇς μὲ τοὺς μύδρους του; "Ο ἀγαπητὸς Κώτης συνάδελφος κ. Καραναστάσης, στὸν ὅποιο χρωστῶ τίς «αὐτοσυστάσεις», δὲ μπόρεσε νὰ μὲ κατατοπίσῃ σχετικὰ.

"Ας πάρωμε ὅμως ἕνα... Νισύρικο κι ἄς φέρωμε βόλτα τὴ χώρα καὶ τὰ χωριά γιὰ νὰ δοῦμε τί θὰ μᾶς ποῦν κι οἱ ἴδιοι οἱ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ. Φεύγοντας ἀπὸ τὸ γραφικὸ Μαντράκι, ὁ ἀγωγιάτης μὲ ρωτάει:

— Γιὰ ποῦ θὰ τραβήξωμε, ἀφεντικὸ;
Γιὰ τοὺς "Αδισαλόϊστους ἢ τοὺς

Βρουλλᾶδες; τὸν κοιτάζω σαστισμένος:

— Μά, τοῦ λέω, ξένος εἶμαι βέβαια στὸν τόπο σας, ἀλλὰ τέτοια χωριὰ δὲν τᾶχω βρεῖ στὸ χάρτη τοῦ νησιοῦ... Ξέρω τὸ Ἐμπορεῖο, τὰ Νικιά...

Ξεκαρδίζεται στὰ γέλοια ὁ Μαντρακιώτης καὶ μοῦ λέει:

— "Ἄλλο τ' ὄνομα τοῦ χωριοῦ, κι ἄλλο τὶ λοῆς ἄνθρωποι κάθονται σ'αὐτό. Ἀδιαλόιστοι, μαθέ, εἶναι οἱ Νικιάτες, ἀνόητοι, ἀκατάφερτοι, πῶς νὰ στὰ πῶ... καὶ Βρουλλᾶδες οἱ Ἐμπορεῖατες γιατί τρῶνε πολλὰ Βρουλλιά, γουρούνια μὲ τὸ συμπάθειο, τὴν καλοχρονιά...

— Τὴν πρωτοχρονιά δηλαδή.

— Ναί, μὰ ὄχι τὸ Γενάρη, τὸ Σεπτέμβρη ποὺ τὴ γιορτάζουμε στὸ νησί.

— Ἐγὼ θέλω νὰ μὲ πᾶς στὰ χωριά σας τοῦ λέω τότε ἐγώ, κι ὅπως θές λέετα...

Ξεκινᾶμε μὲ τὸ καλὸ, πᾶμε σ' ἕνα χωριό, μᾶς περιποιοῦνται μὲ τὸ παραπάνω. Πᾶμε σ' ἄλλο, σκοτώνονται, δὲν ἔχω παράπονο, ἄς εἶναι καλὰ οἱ ἄνθρωποι. Ἐκεῖ ὅμως ποὺ στήνομε ψιλὴ κουβέντα κι ἐνῶ ὁ ἀγωγιάτης ἀσχολεῖται μὲ τὴν περιποίηση τοῦ «δειαφομούντζουρου» βρίσκουν τὸν καιρὸ οἱ καλοὶ μου φίλοι νὰ μὲ

ρωτήσουν ἐμπιστευτικά:

— Ἀπὸ τοὺς Κρομμύες ἔρχεσαι κουμπάρε; ὁ ἕνας.

— Ἀπὸ τοὺς Δυομούρηδες; ὁ ἄλλος.

— Ἀπὸ τοὺς Γαουριάρηδες; ἕνας τρίτος.

Στὴν ἀπορία μου, μοῦ ἐξηγοῦν πῶς ὅλους αὐτοὺς τοὺς... εὐγενικοὺς τίτλους τοὺς δίνουν στοὺς εὐτυχεῖς κατοίκους τῆς πρωτεύουσάς τους, γιατί ἀγαποῦν πολὺ τὰ κρεμμύδια, γιατί δὲν εἶναι ἴσιοι, γιατί... τί νὰ τῆς πῆς γιὰ τοὺς δειαφομούντζουρους, ἀλήθεια!

Κι ἐνῶ τοὺς εὐχαριστῶ γιὰ τὴ φιλοξενία κι ἀπομακρύνομαι γιὰ τὸ ταξίδι τοῦ γυρισμοῦ, συλλογιέμαι μὴν ἄλλη παροιμία:

— Ποιὸς σοῦβγαλε τὸ μάτι;

— Ὁ ἀδελφός μου!

— Γι' αὐτὸ εἶναι τόσο βαθεῖα βγαλμένο!

Ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴν ἀφήσωμε παραπνεμένους τοὺς ἀγαπητοὺς μου Νισυριοὺς, θὰ προτιμήσω νὰ κρατήσω γι' ἀνάνηψη γλυκεῖα φεύγοντας ἀπὸ τὸ γραφικὸ τους νησάκι ἕνα λουλούδι νισυριάς - ὄχι Νισυριάς, δυστυχῶς! - καθὼς λένε οἱ Συμιακοί, καλόβολοι αὐτοὶ γείτονες, τὸ νάρκισσο...

ΣΤΑΥΡΟΣ ΜΑΝΕΣΗΣ

ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ ΠΕΝΘΗ

ΚΩΝΣΤ. ΜΑΝΤΟΥΔΑΚΗΣ

Ἀπὸ τὴν πατρίδα μᾶς ἦρθε τὴν τελευταία στιγμή τὸ θλιβερόν ἄγγελμα τοῦ θανάτου τοῦ Κώστα Μαντουδάκη. Ὁ δημιουργὸς αὐτὸς ἄνθρωπος, ὁ ἀεικίνητος, ὁ γεμάτος ζωῇ, ἔπαυσε πιά νὰ ὑπάρχει.

Σὲ ὅλον του τὸν βίον ἐστάθη ἕνας πολὺ καλὸς Νισύριος. Στὴν Πόλι καὶ σὲ ἄλλα μέρη τοῦ ἐξωτερικοῦ ὅπου εἶχεν ἐπιτυχή σταδιοδρομία οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ θέτῃ τὸν εαυτὸν του στὴν ὑπηρεσία τοῦ νησιῦ μας.

Ὅταν ἐπέστρεψε στὴν πατρίδα ἀπὸ τὰ ξένα, εἰς τὴν ἀκμὴ τῆς ἡλικίας του, ἐρρίκωσε πιά στὸ νησί μας. Ἐκαμε διαφόρους δωρεὰς μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ποταμίτισσης.

Στὸ νησί μας ἀπέβη ἕνας σοβαρὸς κοινοτικὸς παράγων προόδου. Ἐχρημάτισε

κατ' ἐπανάληψιν μέλος ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτροπῶν καὶ ἐπὶ πολλὰ χρόνια πρόεδρος τοῦ Λιμενικοῦ Συλλόγου ὁ «Ἅγιος Σάββας». Τὸ λιμάνι στάθηκε τὸ μεράκι του καὶ στὸν τομέα τοῦτον ἡ δραστηριότητά του ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἀξιόλογον ἐργασίαν.

Ὑπηρεσία πρὸς τὴ Νίσυρο καὶ μάλιστα λίαν ἐπαινετὴ εἶναι ἡ διατήρηση καθ' ὅλον τὸ ἔτος τοῦ μικροῦ ξενοδοχείου του μὲ τὸ πολιτισμένο του κέντρον ὡς καὶ ἡ ἐγκατάστασις μικρᾶς παγοποιητικῆς μονάδος.

Ὁ θάνατος τοῦ Κ. Μαντουδάκη στερεῖ τὸ νησί μας ἐνὸς προοδευτικοῦ ἀνθρώπου, ἐνὸς ἐξαίρετου πατριώτου. Ὑπῆρξεν ἀγαπητὸς σὲ ὅλους καὶ ἡ λύπη γιὰ τὸν θάνατόν του εἶναι καθολικὴ.

Διαβιβάζομεν τὰ συλλυπητήρια τῶν «Νισυριακῶν Χρονικῶν» πρὸς τὴν οἰκογένειάν του καὶ πρὸς τὴν Δημαρχίαν Νισύρου διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ καλοῦ Νισύριου.

Διόρθωσις: Εἰς τὴν σελίδα 38 ὁ τίτλος τοῦ ποιήματος «Σοῦσα καὶ Παπαρηγόπουλος» νὰ διορθωθῇ «ἡ Σοῦσα κι ὁ Σαρρήπογλης».

Κουράστικα,
ἀλλά βρήκα...

... και για έφ'ετος το δῶρο
για όλον τόν Κόσμο:
τόν περίφημο στυλογράφο

JOKER

για μικρούς
και μεγάλους.

Θά τόν Βρήτε παντού
και στο Νέο κατάστημα
της 'Αντιπροσωπείας -

J O K E R

όδός Κάνιγγος 5. - Τηλ. 24.592

Τιμαί: 50 - 60 - 95 - 110

Επίσης 100.000 παιχνίδια όδός ΚΑΝΙΓΓΟΣ 5

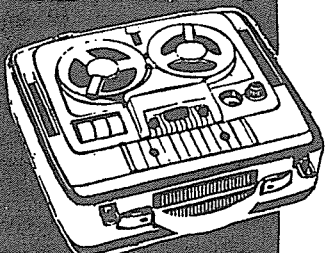
"Γνώμη,"

Τύποις: ΣΧΟΛΗ ΜΟΝΟΤΥΠΙΑΣ - Όδός Γιατράκου 9 - 'Αθῆναι

**ΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΟΝ
T S 65**

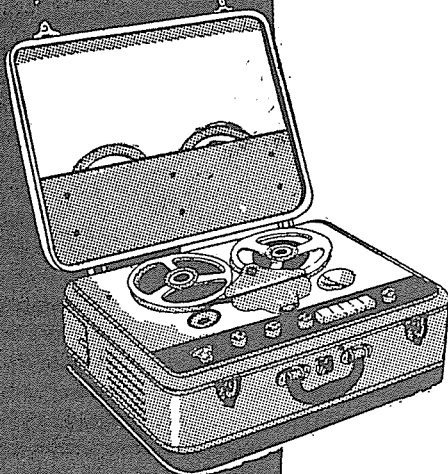

Έπιτραπέζιον
άνευ μεχαφώνου
ΣΤΑΧΥΤΗΤΑΝ 4,75 x 9 1/2 cm

**ΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΟΝ
KL 65 KS**

ΒΑΛΙΣΤΑ ΜΕΤΑ ΜΗΤΩΦΩΝΟΥ
ΣΤΑΧΥΤΗΤΑΝ 4,75 x 9 1/2 cm
καταλλήλων δια σήματα
επαγγελματίας, ταξείδια

**ΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΟΝ
KL 35**

Μετα ενέχυτου και
9 ΜΕΓΑΦΩΝΩΝ
Εντός βαλίτσας, καταλλήλων
επαγγελματίας, ταξείδια

Φίρμα

*Βιομήχανοι
'Εμποροι,*

TELEFUNKEN

Σας προσφέρει τα νέα της ΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΑ
έπιτραπέζια και θαλιτοάκια απαραίτητα διά
κάθε σήπτι γραφείων ή επιχειρήσεων.
Συνδιάζουν όλας τās τελευταίας τελει-
οποιήσεις εις τόν κλάδον τών μαγνητοφώ-
νων με εξαιρετικούς συνδιασμούς έγγραφής
και πιστής αποδόσεως ήχου.

Η TELEFUNKEN επίσης δύναται νά
προμηθεύσῃ επαγγελματικά μαγνητόφω-
να τύπου M5 και T9 U διά ραδιοφωνικούς
σταθμούς, Στούντια ήχολήψας και
Στούντια κινηματογραφικά.

Κουμπία ελέγχου μικροφώνου
και ραδιοφώνου «αί πικ - άπ»

Διακόπτην Ταινίας ό όποιας επι-
τρέπει ενδαιμάτως έγγραφός
εις τήν ήδη έγγραφείσαν ταινίαν

2 ταχύτητας 9,5 και 19 cm/s
με μεγάλη περιοχή αυτών
απτός από 40 - 16.000 Hz

Μέγιστον μέγεθος διαμέτρου μπουμπίνας
180 cm - διάρκεια 3 ώραι

Παρακαλούμεν
Ζητήσατε διά τήν πελατείαν σας

ΤΑ ΕΙΔΙΚΑ PROSPECT

*Παρεληφθεσαν Μηχ/τα Ενδοσυνηνενοησεων-Κιν/και Μηχαναι
Πλουσια παρακαταθηκη ταινιων 5 ανταλλακτικων μαγνητοφωνων*